מוסף על המשמר
מס' 31 (862)
31 ביולי 1987
ה' באב תשמ"ז

שופט עליון אהרון ברק

חיליק ערד, אדריכל, חבר קיבוץ סער, הציג לאחרונה תערוכה ובה שרטוטים, צילומים ומודלים–הצעותיו למבני ציבור, אתרי הנצחה, חדרי אוכל ועוד. משהו מן התערוכה

מאת חיים מאור

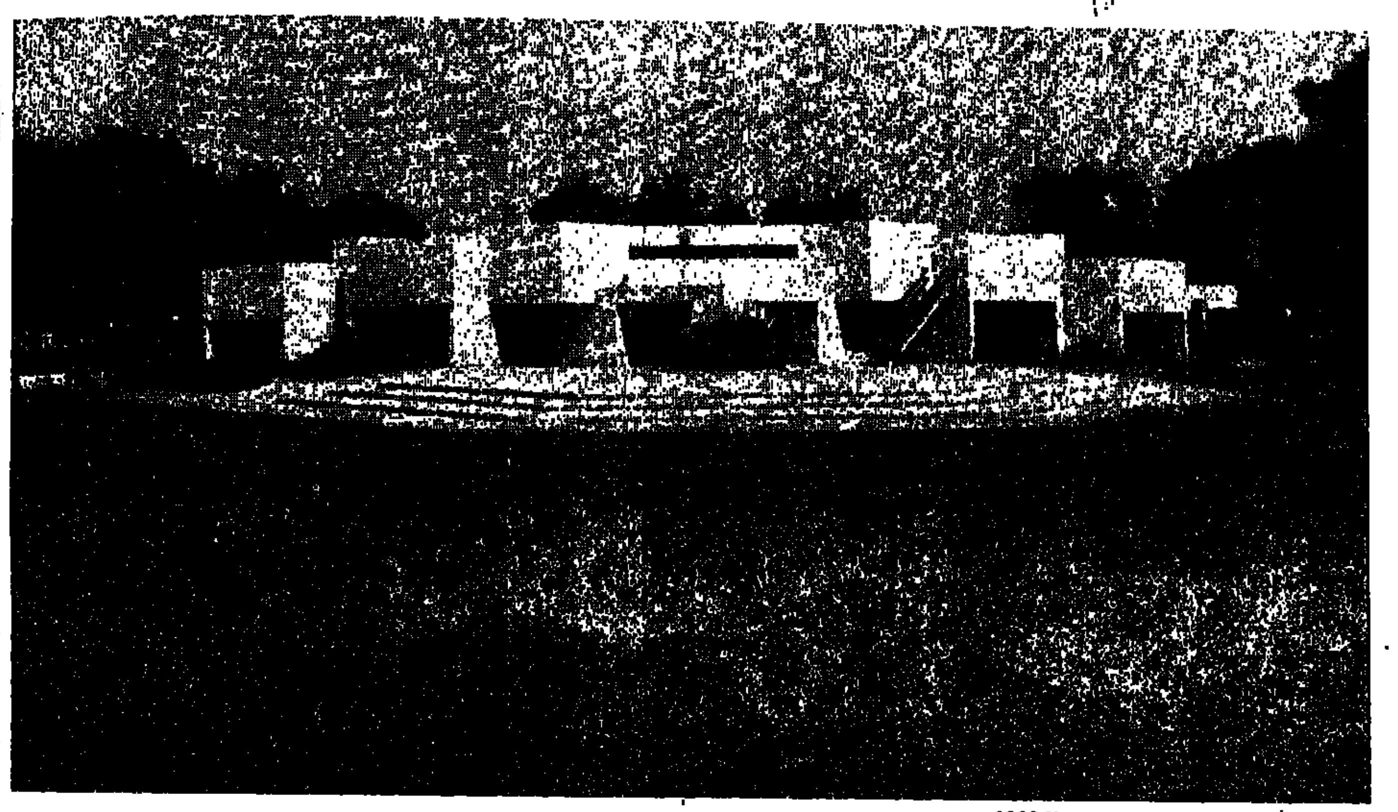

חדר־אוכל בקיבוץ עין־המפרץ. תכנון 1980

בתערוכה

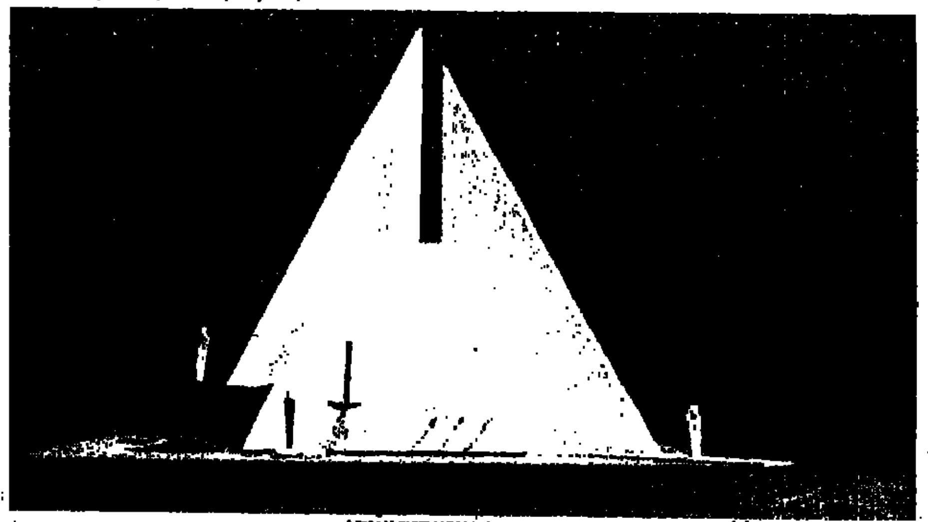

הצעה להנצחת חללי חטיבת גבעתי במשטרת עיראק־סואידן

בניין המרכז לתיעוד וחקר בגבעת־חביבה, תכנון 1980. עיצוב החדר: ועל לב

ב ימים אלה נסתיימה בבית הקיבוץ הארצי בתל־אביב תערוכתו של האדריכל חיליק ערד, חבר קיבוץ סער. מן הראוי היה שתערוכה זו תנדוד ברחבי התנועה הקיבוצית.

חיליק ערד נציג רישומים, שרטוטים, צילומים ומודלים של הצעותיו/תכנוניו למבני ציבור, אתרי־הנצחה, חדרי־אוכל, כיתות־לימוד, שיכונים ותכניות מיתאר לקיבוצים צעירים.

הצופה בשפע העבודות, פרי חלק מהעבודה משנת 1956 ועד היום, יכול לנסח בשפה ברורה ומנומקת את מאפייני „הסגנון האדריכלי הקיבוצי". אין ספק כי חיליק ערד וחבריו במחלקה הטכנית יצרו במשך 20־30 השנים האחרונות קו אדריכלי היונק מחד־גיסא, מסגנונות בינלאומיים באדריכלות המודרנית, ומאידך גיסא חוקר וחותר ליצירת „סגנון קיבוצי" ייחודי על בסיס מאפייני החיים בקיבוץ. בדיוק על נקודה זו, החולקים על הנעשה ועל המצוי בטיעונים שונים ומשונים (הצורך בשימוש בחומרים טבעיים ולא בבטון; שימוש בצורות אורגניות ולא בגופים גאומטריים; התחשבות באקלים המקומי וכו').

„איננו אוהבים את הראווה לשמה, את הנוצץ. אנחנו אוהבים את הפשטות" – מציין ערד. „תכנון אינו תכתיב של האדריכל ללקוח, אלא תשובה מקצועית, לעתים אמנותית, לתביעותיו". הפשטות הזו מנוסחת במבנים גאומטריים, פונקציונליים מאוד, אופקיים, מאסיביים „ארציים", בעלי תחושת פיסולית, „נקיים" (ללא כל הצטעצעות קישוטית ומודעים לחלל ולמרחב בהם הם ממוקמים.

סגנונו של ערד שם דגש על מקצבי אלכסונים ועימותי חללים סגורים ופתוחים. בשנים האחרונות ניכרת „התרככות" במבנים שלו המעדנות את הפשטות „חמורת הסבר" (למשל: בתכנית הגדלת חדר האוכל בסער והנצחה וספרייה בנגבעת עוז). אהבתי גם את הצעתו לחדר האוכל בגן שמואל: ערד יוצא מצורה טבעית (מראה 5 אצבעות כף היד הפרושה) אל צורת חדר האוכל כש„מרכז כף היד" הינו אזור ההגשה וה„אצבעות" – חללי האכילה.

תערוכתו של ערד נותנת תמונה מרתקת של הייחודי שבמבנים הקיבוציים וצרכיהם (חדר אוכל, בית תינוקות, מרכזי לימוד, אתר הנצחה וכו') ושל המחשבה והדמיון שהשקיע האדריכל במיפגש אחד, צורה שתמחיש ותבטא את הרוח ואת הצורך המעשי־שימושי כאחד. „חלק גדול מאי־ההבנה נובע מכך שרואים את האדריכל כצייר־חזיונות – אומר ערד – אך יצירה אדריכלית היא מכלול: החל מן ההידברות, המיקום, פתרון הבעיות התפקודיות ועד לבחירת החומר וגוון הכרכוב. לא ניתן להפריד בין הדברים. האתר הוא מכלול שהאדריכל חייב להביאו לידי גיבוש אדריכלי שלם".

גיבוש שכזה, אכן, ניתן למצוא במבניו ובמחשבותיו של חיליק ערד, אדריכל קיבוצי.

כתובת המערכת:
„על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: ישראל זמיר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: יעל וינשטיין
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות
■ המנהיגות הכאריזמטית מתה
דור ההמשך בקיבוץ אינו מצמיח מנהיגים
מאת נעמיקה ציון 6
■ אל תלך לבג"צ, יא מוחמד!
הסיכויים של ערבי מהגדה לזכות בבג"צ, אפסיים
מאת עודד ליפשיץ 8
■ הכבוד האבוד של בית־ג'אן
הופרת „ברית הדמים" בין יהודים לדרוזים
מאת אהוד דור 10
■ בורחים מהנגב
ה„נכס הציוני" מתרוקן מתושביו
מאת גבי בשן 12
■ מסתכל „מנמוך"
אלבום תמונות חדש
מאת יוסי קאנץ 14
■ מתתפרים בבית־שאן
החלומות המתוקים של עיר תיירות
מאת שלמה גלזר 18

ראיון
■ ה„לא ציוניים גילו את ישראל"
עם משה כגן על המתחולל ביהדות ארה"ב
מאת ישראל זמיר 20
סאטירה
■ „חותמת"
מאת אלכס מז ובנצי לופו 21
מדורים וטורים
■ הלו חותם 4
■ שלום בית
מאת חיה יוסף 17
טורים מאת: עודד ליפשיץ – 2; זאב צחור – 2; מיכאל הרסגור – 3; אלי הכהן – 3; ג'גו – 3; יעקב רבי – 5; שמואל בונים – 5
■ כל יום 22־27
■ בשער: כהנא

עם סגולה

חמ"ד לא חמוד

המפד"ל מפלגה קטנה, יחד עם מצ"ד היא סדר גודל של ש"ס עם האגודה, משהו כמו חד"ש עם המתקדמת, או ר"צ עם שינוי. אבל להבדיל מכל המפלגות היא שולטת על מיגזר חינוכי אדיר, החינוך הממלכתי דתי – חמ"ד בלשונם. זוהי שליטה אמיתית, ישירה ובלתי מוסווית. ועידת המפלגה שכונסה בשבוע שעבר, יוחדה לחמ"ד. הוחלט בה שהמפלגה „תקפיד על כך שהמחנכים במוסדותיה ובאלה הקשורים עמה יהיו בעלי השקפת עולם ציונית דתית ברורה הלכה למעשה". כלאמר, לא צריך להסתיר, המפלגה תברור את המחנכים בבתי הספר על פי אמות המידה שנגזרו בוועידת המפלגה. ואכן, נקבעת רשימה מפורטת של דרישות אידיאולוגיות ופוליטיות מחייבות שיוטלו על המורים והמחנכים בחמ"ד, כולל החלטה המחייבת שהמורים הגברים יהיו יוצאי צבא (עד כדי כך!).

פרוטוקול הוועידה מעניין מאוד. הדוברים, אנשי חינוך ברובם, העידו על מגמות הקצנה רב־כיוונית בחמ"ד: התחרדות אנטי־ציונית מצד אחד והתפשטות רעיונות כהניסטים מצד שני. יש גם מי שאומר שאלו הם שני צדדים של אותו מטבע. מי שעוסק בהיסטוריה יכול לשים לב שהזרם המתון, הנקרא „נאמני תורה ועבודה" הותקף בוועידה מכל עבר. איש ממצדדי זרם זה לא העז להשתתף בוויכוח הכללי ולהגן על רעיונות של פתיחות והקשבה הדדית בין דתיים לחילונים. הוויכוח היה בין המצדדים בלימוד נוסח הישיבות הרבניות, אשר תבעו הפרדה מוחלטת בין בנים לבנות, לבין מי שביקשו להאט את התהליך הזה.

שני הצדדים היו מרוצים מתוצאות הוועידה, שהחליטה על שורה של פעולות חינוכיות שמשמעותן הגברת הפיקוח של המפלגה על חמ"ד.

מנקודת מבטו של המשקיף מן הצד, הדבר הבולט בוועידה היה תחושת הכשלון כפי שהובעה על־ידי צירי הוועידה. מנהיגי המפלגה, המדברים בציבור בגאווה על הישגי החינוך שלהם העלו, בביתם פנימה, השגות כואבות על מה שקורא בבתי הספר. לא לילד הזה התפללנו, אמר מי שהודה שהוא, כמחנך, אינו שולח את בנו לבית הספר הממלכתי־דתי הרגיל שבו הוא מלמד, אלא לישיבה אליטיסטית. בתוך כך נחשפת תמונה של מערכות מישנה בחמ"ד המורכבת מרשת בתי אולפנה „נעם" ו„צביה" שבהם עיקר התלמידים מבתים אשכנזים מבוססים, לעומת בתי־ספר עממיים, אינטגרטיביים כביכול, שבהם עיקר התלמידים יוצאי שכבות במצוקה.

ביטוי מר היה לתסכול המפלגתי־אלקטוראלי. הכל הסכימו, ללא תהייה או לבטים, שחמ"ד הוא זרם חינוך ממלכתי המופעל על־ידי מפלגה. מכאן התמיהה: איך זה שמי ששולט זה 35 שנה על קרוב לרבע מכלל התלמידים במדינה, הנותן עבודה לאלפי מורים ועובדי חינוך שהם לבדם שווים אלקטוראלית 2־3 מנדטים, אין לו אלא מה שיש לר"צ ולש"ס.

שאלה זו חורגת מתחום הדיון על ועידת המפד"ל ועוברת למשמעות החינוך בכלל וגבולותיו. מי שסבור שאינדוקטרינציה חינוכית היא שכפול גנטי, עלול לגלות שמה שנולד ממשנת הרב קוק, יצא בדמות דניאלה וייס. ● **זאב צחור**

מלה רעה

„... וכולם הלכו לשפת הים" („מוקד", 1987 ואילך)

מנחה: ערב טוב. נמצא איתנו כאן חבר הכנסת כהנא מתנועת „כך", שיסביר לנו מדוע יש לגרש את הערבים מהשטחים ומישראל, ומדוע פורעי רמת־עמידר הם דוגמא לכולנו.
מר כהנא, שאלתנו הראשונה היא...

★

מנחה: ערב טוב. נמצא איתנו כאן מר כהן מתנועת „קיבוצניקים לאנסאר 2", שיסביר לנו מדוע לדעתו, חברי הקיבוצים הם מחבלים הרוצים בפתרון סופי לעיירות הפיתוח, ויש לפעול נגדם ברוח אימרת חז"ל: „הקם להרגך — השכם להרגו".
מר כהן, שאלתנו הראשונה היא...

★

מנחה: ערב טוב. נמצא איתנו כאן מר כהנוביץ, יו"ר תנועת „המרוקאים לקזבלנקה", שיסביר לנו את סיסמתו: „תנו לי את הכוח לטפל בהם..."
מר כהנוביץ', שאלתנו הראשונה היא...

★

מנחה: ערב טוב. נמצא איתנו כאן מר בן־כהן, ימאי לשעבר, מתנועת „הלבנים לשלג", שיסביר לנו מדוע אוכלי ה„געפילטע פיש" צריכים ללמוד לשחות, ללבוש בגדי ים ולצאת מנמל אשדוד מערבה, אזימוט 300°.
מר בן־כהן, שאלתנו הראשונה היא...

★

מנחה: ערב טוב. נמצא איתנו כאן מר אבו־כהאן, מתנועת „אל־יהוד ללבחר" או בעברית: „היהודים לים", שיסביר לנו מדוע הוא תומך, בו־זמנית, ברעיונות של כהן, של כהנוביץ' ושל בן־כהן שהופיעו אצלנו בתכניות קודמות, מפני שביחד הם מצטרפים למכלול וזהו למצע תנועתו, טרנספר ליהודים, מערבה...
מר אבו־כהאן, שאלתנו הראשונה היא...

★

מנחה: ערב טוב. נמצא איתנו כאן מר אהרון ברק, שופט בדימוס של בית המשפט העליון. מר ברק, לפני שנכבה את החשמל בטלוויזיה ונסגור את האור בנתב"ג, שאלתנו הראשונה, מול אחרוני הצופים שעוד נותרו לנו, היא: האם אתה חושב שחופש הביטוי, או בהגדרה אחרת שאולי אינך אוהב, חופש הנאצה לכל גזען מתועב, הוא עילה מספקת לכך שמדינת ישראל הפכה לשמורת טבע ריקה מאדם?

טיל יריחו, מחצי האי קרים ועד כמעט חרטום, כולל טהראן

תילי טילים

במבט ראשון זה מצחיק: דב רוסי עם אלפי מגהטונות וטילים, נבהל מכמה טילי־פרעוש ישראלים „יריחו 2".

במבט שני זה לא מצחיק בכלל, ולא רק משום שעלינו על לוח המטרות הסובייטי שיכול לאורות את ישראל בלחיצת כפתור לפני שנדע מה קרה לנו.

במבט שלישי זה מפחיד, ולא בגלל האיום הרוסי, אלא כיוון שיש לנו טילים כאלה עם ראשי חץ כאלה, שיכולים לפגוע לא רק בקהיר, דמשק, מכה ובגדד, אלא גם באיסטנבול, אתונה, דרום ברית המועצות ובולגריה. אצל מטורפים, נשק קטלני כזה מדגדג באצבעות.

קצת חומר נפץ כבר גרם לאנשי המחתרת היהודית לחשוב על הגיגה מרוממת־כיפות במסגדי הר־הבית. או אופציה גרעינית ל־1450 ק"מ, לפתור את כל הבעיות במחול טילים אחד... משגעו עולות בתודעה דמויות אפילות המתקדמות אט־אט מרמרומי ההויה הלאומנית, או הדתית, או הגזענית, או כולן ביחד, אל מרכז הזירה הפוליטית. דמויות שמקבלות לגיטימציה, שיהפכו, לפני או אחרי הבחירות הקרובות, ליעד חיזור במו"מ הקואליציוני, דמויות שנראה ב„מוקד". עולים שמות כמו כהנא, דניאלה וייס, לוינגר.

עולים זיכרונות על „התכנית" הגדולה שהביאה אותנו לביירות, בדרך לשינוי פני המזרח־התיכון שהסתיימה בסאברה ושאתילה, הצל הכבד של שרון.

משתכללים. במקום התכנית הגדולה יכולה לבוא תכנית יותר גדולה, הרבה יותר גדולה, איפהשהו בטווח „יריחו". את עיראק ולוב — כבר הפצצנו.

יש דינמיקה. את האצבע השפויה, שלא לחצה על הכפתור האדום אפילו מול הסכנה הקיומית במלחמת יום הכיפורים, כשטנקים סוריים כבר גלשו במורד הרמה לכיוון הירדן, יכולה להחליף אצבע, על כפתור ה„יריחו" שמחוברת למישהו עם ברק משונה בעיניים.

גם במבט רביעי זה מפחיד, מפני שאיזה קולונל אחר, במדי מארינס, וכמה יועצים, אצלנו ובארצות הברית, עם או בלי גיבוי מלמעלה, יכולים להיפגש יום אחד בחשאי ולהחליט שנמאס להם מה„גלאסנוסט" הרוסי ופירוק הנשק. ישראל, כך יאמרו בפגישה, צריכה להוכיח שהיא באמת נכס אסטרטגי למערב. צריך לעשות משהו... אחר כך ישבו, כמו במלחמת לבנון עם אוליבר נורת', באיזו חוות צאן בדרום, עם מפות גדולות...

„סיכון מחושב", יאמרו אותם מבריקים בעיני־עצמם, בעיניים בורקות מדי...

★

מצמרר ומפחיד, ומחייב מחשבה רצינית, כדי להבטיח שלא יהיו כפתורים אדומים ומסובכים כאלה, טילים שיהפכו אותנו לתילי חורבות!

★

... אפשהו בשולי השוליים של האימה הגדולה, ולמרות כל מה שנאמר לעיל, זה גם קצת מצחיק שהרוסים פוחדים מאיתנו. צחוק מצמרר...

● **עודד ליפשיץ**

ההיסטוריה צעירה תמיד

מיכאל הרסגור

„אתה יודע, הוא חצי־ יהודי"

„אתה יודע, הוא חצי יהודי"

אני נמצא עתה בפאריס, בה אני מנסה לחקור נושאים מסויימים של היסטוריה חברתית, למרות בולמוס השביתות, התאונות, העיצומים והקיצוצים, בו שוקעת עתה מערכת הספריות והארכיונים הלאומיים של צרפת. בצאתי אתמול מאיזו מסעדה, שמעתי מלצרית מבוגרת רכונה על שולחנו של לקוח קבוע ואומרת לו בנוני־לחש רועם: „אתה יודע, הוא חצי־יהודי". פרצופיהם היו ראויים להירשם על־ידי הצייר הפלאמי הירונימוס בוש: השמחה לאיד של נחיתם החושפת את חרפתו, הבלתי־ידועה עד כה, של אחד המתחזה לנרפתי שורשי, וגם העליזות לרוע של הלקוח, המגלה סוף־סוף את כלימתו המוסתרת כל־כך של אחד ממכריו... זאת המציאות. בנימין זאב הרצל גילה אותה ב־1895. כאן, בעיר הזאת, וכתב כאן גם את „מדינת היהודים". התמשך ידוע.

באותו יום אתמול קראתי גם את הריאיון אותו העניק בועז עברון למיכאל דק בשבועון כותרת ראשית (גליון 237, 17.6). לאחר שראיון זה, השופע ביטחון עצמי (על מה, אלוהים אדירים!!) עשוי להטעות את הציבור, הנה להגיב עליו.

בועז עברון הוא דמות ידועה של הבוהמה התל־אביבית; המראיין משבחו (בצטטו ידיד) על היות מעלו „ירידה במוסכמות". קריאה בראיון מעוררת את הביטחון כי מדובר, למעשה, בירידה ממוסכמות הציונות. האידיאה הגואלת (הגועלת?) של עברון מנוסחת כדלקמן: „מצבנו בארץ הוא פחות ושפל מזה של יהודי הגולה. ראיית עצמנו כשאור שבעיסה היא אחד מגורמי ההתפוררות הניכרים בכל פינה". כה אמר נביא השקיעה. עברון למד שנים רבות מאוד באוניברסיטה היסטוריה ופילוסופיה. הוא עדיין לא מבין את ההבדל בין עם גולה, מושפל, מושמץ, נטע זר בסביבתו, לבין אומה ריבונית. אם חוסר הריבונות עדיף עליה, עברון חייב להמשך באפרטהייד, באי־מתן חירות לפלשתינים, בהמשך דיכוי הכורדים. ואל יספר לנו עברון את תשקר של עדיפות הגולה על המולדת — רק שעמד לירידה מתנבא בסגנון זה. האם אפשר בכלל להשוות את מה שנוצר בארץ בתחום היצירה הישראלית, וקודם־כל בתחום צמיחתה של אומה חופשית ומתחדשת, בתחום הספרות, המדע, האמנות, האדריכלות, הארכיאולוגיה, המוסיקה, החווי העממי — עם היצירות הנברוטיות, המפוחללות, האכולות־תסביכים, של יהודי הגולה? לעומת אילן־היוחסין הארץ־ישראלי הטהור מזה דורות אין לשל עברון — אני נולדתי בגולה, ואני חוקרי אני נמצא בה כמעט כל שנה, יהודי הגולה יודעים שהם אינם נמצאים במקומותיהם, הם חשים החשדנות, העוינות והבוז המקיף אותם — מחוץ אולי לחוגי אינטליגנציה שמאלית אותם מכיר עברון (כי הרי בהם אין כמעט לא־יהודים...)

מה שמונע את עליית יהודי הגולה ארצה, הוא קודם־כל המנטליות הלא־ציונית של מנהיגי ישראל, את אי־הבנתם, את הצורך לטפח איכות־חיים בארץ, את טירופם למלחמות מיותרות (גם של"ג היתה מיותרת, אבל גולדה ודיין יכלו למנוע בעוד מועד גם את אסון מלחמת יום הכיפורים), את אי־יכולתם להבין שהכניעה לחרדים הוא מעשה אנטי־יהודי מובהק, את אטימותם לבעיה החיונית של הפלורליזם היהודי. אבל, בינינו לבין עצמנו, הגורם האנטי־ציוני העיקרי בארץ (מחוץ לראיונו של עברון שאינו עיקרי כל עיקר) הוא היעדר רצונן של מפ"ם, ר"צ, שינוי וכו' להפוך את כל הנושאים של אנטי־ירידה, עידוד לעלייה (כלומר גם חיסול הסוכנות היהודית), התפרדה בין רבנות / מועצת חכמים לבין מן המדינה, והענקת חוקה למדינה – לסיסמאות עיקריות במאבקן הפוליטי. כי תיקונים חיוניים אלה חייבים לבשר וללוות את השלום.

המאניפסט האנטי־ציוני של עברון מוצהר מראשיתו ועד סיומו בטון מתגרה של ילד־פלא מזדקן עד מאוד. מה פירוש ההצהרה שאין עובדים בישראל? אמריקה, על־ידי תוכנית מארשאל, סייעה גם לכלכלת מערב אירופה. האם אין עובדים במערב־אירופה? נכון, היו טורקים בגרמניה, אלג'ירים בצרפת, אנשים מהודו המערבית באנגליה ומדרום־איטליה בצפון איטליה. האם פירוש הדבר שהמקומיים לא התפרנסו?

גדלתי בצרפת, ולפני היותי ציוני קיוויתי להתקבל כאן כצרפתי. אולם אף פעם לא הרגשתי טוב כל־כך בצרפת, ולא זכיתי ליחס הכבוד בו אני זוכה מאז הייתי לישראלי. המנשר של עברון הוא הזמנה, אפילו לא סמויה, לירידה. עיקר טענתו היא כשלון הציונות. אבל הציונות הקימה, עם מהגרים מארצות רודניות, חברה דמוקרטית. על המאשיזם החרדי והכהנאי – חברה זאת מסוגלת להתגבר. כאן, בפאריס אני רואה כל יום ברכבת־התחתית את המלה „איידס" משורטטת על הקירות בצורת מגן־דוד, ללמדך שיהודי המקום הם מחלה ממארת. בקיוסקים נמכר „שנתון ההיסטוריה הרוויזיוניסטית" (מחיר 50 פר') המלמד שלא היתה שואה – ושהכל המצאה ציונית. אבל הציונות הקימה מפעל אנטי־גזעני ראוי לציון, כי היא מיזגה, ותוסיף למזג ביתר שאת, יהודים מכל המוצאים ומכל הצבעים, ועושה אותם לישראלים ריבוניים. את כל זה אין עברון רואה. יבושם לו.

בחינתו של אינטלקטואל אמיתי היא יכולתו לעמוד מול רוח בהלה, לא לאבד את העשתונות ולא לאבד את אבן־הבוחן הרציונלית, כאשר מופיעים עננים על פני הרקיע. חושב עברון שבא סופו של העולם, או לפחות סופה של הציונות. הוא פשוט לא עמד בבחינה.

רשות דיבור לפרופ' חיים דסברג,
מנהל ביה"ח לחולי נפש עזרת נשים ירושלים

אדם מאושפז בניגוד לרצונו

בימים אלה ממליץ בית־הדין הגבוה לצדק לערוך רוויזיה ושינוי בחוק המאפשר אישפוז אדם בניגוד לרצונו בבתי־חולים לחולי נפש. שאלתי את פרופ' חיים דסברג, המנהל בתי־חולים לחולי נפש כ־27 שנה, מהו הנזק הנפשי שנגרם לאדם המאושפז בניגוד לרצונו.

הדבר תלוי במספר רב של גורמים, שכן בדרך־כלל אדם מאושפז בניגוד לרצונו משום שהוא עלול להיות מסוכן, או לפגוע באופן פיסי או להזיק לעצמו ו/או לסביבתו. מחקר שנעשה, ואשר בדק האם נגרם נזק חברתי לאנשים שאושפזו בניגוד לרצונם, קבע שלא נגרם נזק. ככל הידוע לי, ועל־סמך ניסיוני, אין נזק, אולם זה כמובן אינו מדעי אלא על־פי התרשמותי בלבד.

ישנו עיקרון מנחה — שקילה של נזק אחד מול נזק אחר. הרפואה, והפסיכיאטריה בכלל, יעדיפו לעולם את הנזק המועט יותר, או את חוסר הנזק.

האם מתוך נסיונך אתה יכול לומר, עם יד על הלב, שלא נעשו טעויות. היינו אישפוזים שלא לצורך, ו/או דחיית אישפוז שתוצאותיה היו חמורות?

היו אישפוזים מיותרים והיו גם דחיות שגרמו במקרים מסוימים להתאבדות. אולם מה שחשוב להרגיש הוא שברפואה יש טעויות, אסור שתהיה רשלנות, אבל בשיקולים של אישפוז, למשל, היו טעויות. כדי שתבין, בפרקטיקה היום־יומית אשפוז הוא דבר שכיח. אדם שמתאשפז מאובחן תחילה אצל הרופא התורן, הרופא התורן מדבר עם רופא כונן, וזה מדבר עם מנהל המחלקה. לעתים מתייעץ מנהל המחלקה גם אתי. היינו, אדם יתאשפז רק לאחר חוות דעת משולשת או מרובעת לפחות.

אשר לצד השני — דחייה באישפוז. שכיח ביותר, לצערנו, שדחייה של, לפעמים, 24 שעות בלבד גורמת לאדם לשים קץ לחייו. אני שוב חוזר ומציין ששיקול דעת והתייעצות תמיד ובכל מצב הן מלות המפתח.

אבל ידוע לך שהיו גם מקרים של רשלנות, מקרה שבו אושפזה אשה ל־19 יום ו־5 ימים אחרי היכנסה למוסד לא דנו אנשי המקצוע מה לעשות בה. (עליה העבודות שהתפרסמו). אם כן מצבים של רשלנות קיימים ומתפרסמים מעת לעת כיצד לדעתך יש למנוע אותם?

אינני רוצה להיכנס למקרה זה או אחר. אני חוזר ומדגיש אסור שתהיה רשלנות באופן חד־משמעי ביותר. ייתכן שהמלצת בג"ץ תסתום פרצות.

האם אפשר לאשפז היום כל אדם ומי רשאי לעשות זאת. והאם ייתכן מצב שפלוני ירצה להתנקם באלמוני וידאג לאשפזו בניגוד לרצונו?

כל מקרה של אשפוז מחייב פרט להתייעצויות הרפואיות המקובלות, גם אישור של הפסיכיאטר המחוזי שצריך להשתכנע באופן פרקטי מן המקרה. כל אדם יכול לבקש אישפוז של כל אדם אחר, אבל ברור שבפועל אם אני, כמנהל מוסד, אדבר עם הפסיכיאטר המחוזי, תהיה חוות דעתי שונה מזו שלך, אם תרצה לאשפז אדם.

האם, בהשוואה למדינות אחרות, מצבנו טוב או שמא אנחנו חיים בעידן לא מודרני בכל הנוגע למדיניות זו?

בהשוואה למדינות המערב מצבנו טוב מאוד. אין זה אומר שאין טעויות, אין זה אומר שכל הפסיכיאטרים הם מלאכים, אבל קיימת היררכיה רפואית שמבקרת את עצמה כל הזמן, ומערכת שיודעת לבקר את עצמה, אני מקווה, יודעת גם לתקן את עצמה.

● **אלי הכהן**

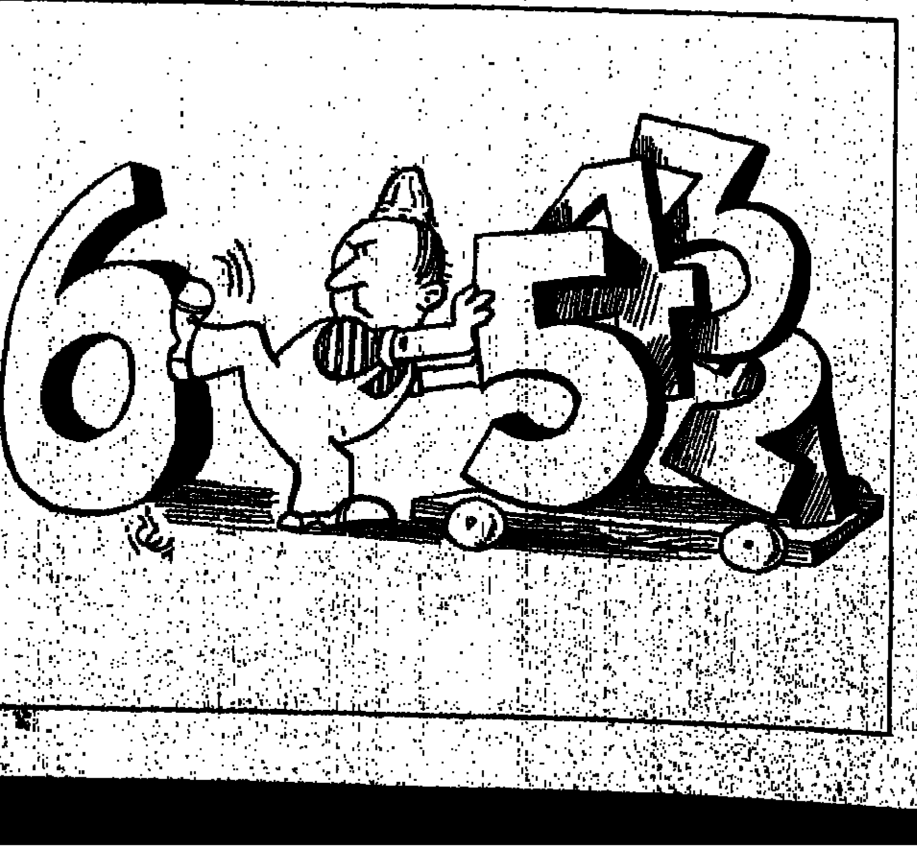

הלו... חותם

לא בטיפול משטרתי

בהמשך לכתבתו של עמידם כהן, „החוטפים בתשובה", („חותם" מס 29, 17.7), להלן תגובתו של שר המשטרה חיים ברלב, לשאילתא שהופנתה אליו על-ידי חה"כ נחמן רז.

לכבוד
משפחת נתנוב

שלום רב,

מבדיקת המקרה עולה כי לאחר התערבות בית המשפט הוחזר ילדכם בן ה-15 אליכם.

לגבי בנותיכם הרי שלא ניתן לעשות דבר, מבחינת משטרת ישראל, משום שהן בגירות ורשאיות לחיות עפ"י אמונתן.

מעבר למקרה הספציפי הנוגע לכם, מן הראוי לציין כי קיימת תנועה כללית של „חזרה בתשובה", הליך זה נעשה לגבי בגירים ובדרכים מקובלות.

אין זה מעניינה של המשטרה מי עומד מאחורי האנשים הפועלים למען החזרה בתשובה, ומה מקור כספם, ובלבד שלא יהיו מעורבים בכך מעשים פליליים.

עניין „החזרה בתשובה" מוכר בתודעה היהודית לצורותיה. באם קיימת הסתייגות למושג עצמו, או לדרך ביצועו — יש לפעול בתחום זה באמצעות דיונים צבוריים ואינו נושא לטיפול משטרתי.

בברכה,
אלי לרזון
עוזר בכיר לשר המשטרה

גוג, מגוג ודמגוג

ברצוני להתחלק עם קהל קוראי „חותם" ו„על המשמר" ב„אושר הנדיר" שחשתי בקוראי את אמרות-השפר שקלחו בנחת, אך בתקיפות, מפיה של חברת הכנסת אורה נמיר, במיוחד ה„מחמאות" שהרעיפה, כאילו דרך אגב, על מפ"ם, בראיון עם עודד ליפשיץ („חותם" מס. 29, 17.7) שהוקדש ברובו לרשמי מסעה בברית המועצות והשתתפותה בקונגרס נשים למען עולם בלי נשק גרעיני.

כמה חייבים אנו להיות אסירי-תודה לאורה נמיר, שהתמזל מזלו של כתבנו עודד ליפשיץ — מזלו שהוא גם מזלנו — שהיתה פנויה באותו יום, ולכן הסכימה להתראיין. אם לא היתה פנויה — הרי כדבריה: „מה איכפת לי בכלל מה ידעו הקוראים של „על המשמר" על נסיעתי למוסקבה? זה לא קהל הבוחרים שלי". היינו מחמיצים בעיקר, מה אורה נמיר הסוציאליסטית ו„היונה הפוליטית הלוחמת מאז מלחמת לבנון", וכדבריה, „אולי חברת הכנסת היחידה מטעם העבודה שאין הבדל בין רעותיה לדעות של חברי הכנסת של מפ"ם", חושבת על מפ"ם.

נוטה אני לקבל את הערכתו של עודד ליפשיץ, כי „כמו אצל מפא"יניק גזעי, לא חשוב יונה או נץ, גם אצל נמיר „עולים הטורים" כשהיא מדברת על מפ"ם". אזי אין מדברים על עקרונות ורעיונות, אלא על התחייבויות לכל מיני שברי מפלגות וחלקי רשימות, על מלחמת גוג, מגוג ודמגוג בין חברי מפלגה שגם הם רוצים להיבחר. בקיצור — על תאוות השלטון והשררה של אנשים, שכמו תנועת החרות בעבר, סבורים אף הם ש„ה' לשלטון בחרתנו" אצל אורה נמיר מתלווה לתסביך השררה של מפא"י בגלגוליו השונים גם תרמית „הגננת הלאומית" התורנית החדשה, כפי שהיא מצטיירת מהראיון עימה.

כוכו, לא שבעו נחת — לא מדינת ישראל ולא תנועת העבודה. וכדברי אורה נמיר עצמה „זה לא תמיד טוב לקידום הנשים וגם לא לשלום ולסיכויי השלום" — כאשר „הגננת הלאומית" הקודמת עמדה בראש ממשלת ישראל ומפלגתה. חוששני, ש„גננת לאומית" חדשה, גם כשהיא יונה פוליטית, לא תשביענו נחת, משום שבמקרה דנן, בניגוד למיתוס האופף את דמות היונה הצחורה כרודפת וכמבשרת שלום, עלול להתבלט דווקא אופיה של היונה כפי שהיא מוכרת לזואולוגים — כבריה שוחרת ריב ומדון, המוכנה לנקר את עיניהם ולמרוט את נוצותיהם של הקרובים לה ביותר.

אורה נמיר מעלה על נס את העובדה שהיא „פועלת, בין השאר, גם במרכז הבינלאומי לשלום, יותר מרוב חברי הכנסת של מפ"ם". אין באפשרותי לעשות השוואות בין מידת הפעילות של חברי הכנסת של מפ"ם לבין מידת הפעילות של ח"כ אורה נמיר במרכז הבינלאומי לשלום כמו בפורומים ציבוריים אחרים. במידה שהפעילות שלה עולה על פעילותם של חברי הכנסת של מפ"ם — אפשר שהדבר נובע מהצורך המודע והבלתי-מודע של אורה נמיר לכפר על ההחמצות החוזרות ונשנות של ממשלות ישראל השונות בעבר בראשות מנהיגי מפא"י ומפלגת העבודה להגיע לידי שלום עם מדינות ערב השכנות והעם הפלשתיני?

חרף גישתה המתנשאת, הבוטה והבלתי חברית של אורה נמיר כלפי מפ"ם, הנני מאחל לה שתצליח בפעילותה למען השלום לא רק במרכז הבינלאומי לשלום ובמסגרות אחרות, אלא קודם כל במפלגתה שלה, כדי שלמפלגת העבודה יקומו הרצון והכוח, ובתמיכת השמאל הציוני הסוציאליסטי שבמרכזו מפ"ם, תשיג את תמיכת הרוב, העם במאבק לשלום צודק ובר-קיימא עם העם הערבי הפלשתיני ומדינות ערב השכנות, ולמען שיווי-זכויות מלא לאזרחי מדינת ישראל הערבים.

נחום סנח
באר-שבע

ניוון מוסרי

הסבו את תשומת לבי למכתבו של דוד אמיר מקיבוץ דן („חותם" מס 29, 17.7) בו אני מוקע, יחד עם ידידי משה קורין, כאחד משני המוהיקנים האחרונים הנאמנים לרעיון ממשלת האחדות הלאומית.

מניין שואב דוד אמיר את הידיעה האבסורדית הזאת? לו היה קורא את מה שאני כותב ב„על המשמר", היה נוכח לדעת שאני שולל מכל וכל את קיומה של ממשלת האחדות בראשות יצחק שמיר ושאני רואה בהמשך השתתפותה של מפלגת העבודה בממשלת האחדות ניוון מוסרי ופגיעה באינטרסים החיוניים של המדינה. די אם אצטט קטע קצר אחד מתוך כמה מאמרים שכתבתי על נושא זה: „אם עוד אפשר היה לסבול ממשלת אחדות פאריטטית בראשות שמעון פרס — הרי ממשלת אחדות פאריטטית בראשות יצחק שמיר נראית כחלום בלהות מבחינה תנועתית וכרבה, שהדעת השפויה והנאורה אינה סובלת אפילו בישראל המסוכסכת והמשובשת, הרגילה לחיזיונות חריגים ולתופעות משונות ומוזרות" („על המשמר" מ-18.8.86). על מה איפוא מבסס דוד אמיר את השמצותיו?

נכון שגם אילו הייתי נגד הקמת ממשלת האחדות הלאומית ולהתנגדות זו נתתי ביטוי בעת המו"מ עם מפלגת העבודה, כחבר המשלחת של מפ"ם (במאמרים שפרסמתי או בעיתונים), הרי אני סבור, שלאחר שנפל הפור ולאחר שמפלגת העבודה הכריעה — מתוך מה שהיה נראה בעיניה (ואולי בצדק) כהכרח לא יגונה בנסיבות שנוצרו — שמפ"ם שגתה קשות בנטלה יזמה את 6 המנדטים ממסגרת המערך ובנטישתה את מפלגת העבודה בצומת דרכים קריטי עם הקמת ממשלת האחדות בראשות שמעון פרס. הישארותה של מפ"ם במערך — אפילו לתקופת נסיון — היתה יכולה לשנות את המצב מיסודו, ואולי לא היה קם הפאריטט ולא היתה מתקיימת הרוטאציה. עלי-כל פנים, לעזוב את הממשלה (לא את המערך) אפשר היה תמיד, ובמיוחד בעת ביצוע הרוטאציה בראשות הממשלה, אם בכלל.

אני עצמי הצבעתי עם הרוב הגדול במרכז המפלגה בעד פרישה מהמערך (הצבעתי נגד דעתי — ויש לי על כך קולות — שבשלב ההוא לא הייתי בטוח בזה), אך במה מותר האדם החושב על פני הדוגמט הקפוא, בכך שהוא מנסה ללמוד את המציאות, להפנים אותה ולהפיק ממנה לקחים, ובעת הצורך גם לשנות עמדות (לא עקרונות) בעוד מועד.

מפ"ם לא השכילה לעשות זאת ובזבזה את עצמה ואת האפשרויות שהיו בידיה להשפיע על מפלגת העבודה ועל התפתחות הדברים במדינה, ודחקה את עצמה למצב, שהוא היום ללא מוצא. אך זה נושא המצריך פיתוח והרחבה ולכך תקצר היריעה של מכתב למערכת.

נפתלי בן-משה
תל-אביב

הבהרה

שמי יצחק יגן. בעקבות הכתבה „החוטפים בתשובה" שפורסמה בחותם מס' 20 ה' 17.7.87, פנו אלי מספר מכירים וידידים בשאלות אשר גרמו לי לאי-נעימות — למרות שכל השואלים היו משוכנעים שאין לי כל קשר למסופר בכתבה, הואיל והשם יצחק יגן איננו כה נפוץ בארץ, אני מבקשכם לפרסם הבהרה שלא תשאיר כל ספק, שלי אין כל קשר עם הכתבה הנ"ל.

בתודה,
י. יגן
רוחמה

מה האמת?

במכתבו האחרון של משה צ'יזיק מקיבוץ אילון לרשימתו של רב ירמיה, הוא קובע כי „ארגון אש"ף לא ויתר על תכניתו לחסל את מדינת ישראל". לדעתי, אין הוא עושה בכך שירות חיובי לעניין השלום, אלא לימין הקיצוני שבנו, כדבריו על „פרצופו האמיתי" של אש"ף הוא אומר, למעשה, בהמשך דבריו, כי גם מפ"ם ומפלגת העבודה פועלות לאור קביעה זו. מתוך כך הוא גם מלגלג ופוסל את גילויי המתינות של אש"ף שבאו לביטוי במפגשי בוקרשט ובודפשט. ואולי נכון הדבר כי יש יותר משמץ אמת מדבריו על תפישת שתי המפלגות הנ"ל את מטרות אש"ף, מפלגות שהיו קשורות בעבר במסגרת „המערך". הדבר מעורר מחשבות נוגות על היעדר המנהיגות שבהן, משום שאינן אומרות, לדעתי, אמת לאנשי השורה ובכך גורמות לנזק שקשה לתקנו.

ולעצם העניין: יאסר ערפאת, המנהיג הבולט ביותר והמקובל ביותר של העם הפלשתיני, קבע פומבית כי יהיה מוכן להיכנס למשא ומתן עם כל גורם בישראל שיקבל את עקרון ההגדרה העצמית של העם הפלשתיני, כולל ממשלת ישראל עצמה בנציגת המדינה (רעיון הוועידה הבינלאומית). משמע: הכרה הדדית בין שני עמים ושתי מדינות. כך לא מדבר מנהיג הקורא „לחיסול" המדינה אלא לתיפקוד לחברה בה.

העובדה כי אין בממשלת ישראל רצון להעמיד במבחן מצהרה היסטורית זו, מלמדת על כוונות אחרות: סיפוח והנצחת הכיבוש וכן דיכוי כל התארגנות פוליטית מתונה ולגיטימית של הפלשתינים בשטחי הכיבוש.

מתוך כך, לדעתי, קביעותיהם של משה צ'יזיק והדומים לו רק מרבות תסכול ומבוכה בקרב אנשי השורה בעיקר משום שאין אמת בפיהם.

עירן רוזנברג
רמלה

גלריה עיתון

הצליל של קופפרמן

מה לא נכתב ונאמר על משה קופפרמן, חבר קיבוץ לוחמי הגיטאות, מאז החל את דרכו האמנותית ועד עתה, עם שובו מתערוכת יחיד יוקרתית במרכז פומפידו בפריה, אל תערוכת „ניירות 1987" בגלריה גבעון בתל-אביב.

רבות כבר נכתב על הרשתות בציורי-רישומיו, על הצבע הסגול המונוכרומי, הבוצי (תערובת של צבעי-תשתית רבים), על הקשר האפשרי אל חוויותיו בשואה ועל עבודתו בבנין.

יצירתו, כביכול, פשוטה כל-כך וגלויה ומתאפיינת ב„רישום" של תשתית ורשת, בליווי שרבוטים קליגרפיים מאוד דינמיים, בתוספת של הנחה והטחת צבע" (תומרקין).

ולמרות זאת, אומר יונה פישר, אוצר התערוכה במרכז פומפידו, „יצירתו של משה קופפרמן מזמינה שיפענחוה שוב ושוב. דווקא משום שהיא כה נהירה וקריאה ומשום שקל, לכאורה, לאחדה ולתחמה בין הפשטה של „אפקים חדשים" לבין האמנות המושגית, לבטח משום שתגלוי אוצר כה את העלום, את שממאן להיחשף, משום שכל-כולה באמירה פרטית המסרבת לנקוב בשמה".

אין ספק, קופפרמן יוצר קושי אצל צופה שאינו רגיש ומיומן להאזנה ל„אמן של מיתר אחד", בדומה לקונצ'רטו למיתר סול של ניקולו פגניני", כדברי תומרקין, רוב הציבור מוצא, כאמור, את עבודתו כ„פשוטה מדי" או כ„משעממת במונוכרומיות שבה".

עבודותיו של קופפרמן בגלריה גבעון מגלות אמן בשל, המפתיע ביכולת להעמיק ולהרחיב את עושר הצלילים המופקים מן „המיתר הבודד", קווי-הרשת. כי, בעיני, קופפרמן הוא אמן מוסיקלי מובהק. הקשר בינו לבין ה„בולרו" של רוול, למשל, או המוסיקה המינימליסטית, ממש מתבקש.

קופפרמן הוא אמן המוסיקה-המנטרה האובססיבית בדומה ליצירות של פיליפ גלאס או סטיב רייך. לאוזן לא מיומנת הוי „לופ" טרחני, מעצבן. אוזן מיומנת ורגישה מוצאת את העושר התזמורתי ואת המירקם העשיר הנבנה בתשתית, מתחת לפני השטח ומהפנט את המאזין, כמוסיקה הודית או מנטרה מדיטטיבית.

קופפרמן הוא כזה. אמן התיזמור והתיזמון הנכון, המעמת רשת צפופה ודקת קווי-עיפרון כנגד רשת דלילה, עבת קווי גראפיט או פחם, שמתוכם רוחש עולם צבעוני של „סינקופות" קוויות („אקורדים" של „ביצת צבעים", המתאחדים לענגים מעורפלים הבוקעים כקרני שמש חומקניות מתוך הרשת שכביכול כולאת כובלת.

במושגים מטפיזיים, שקופפרמן וודאי לא יאהב או לא יודה בהם, עבודותיו הפורמליסטיות-המינימליסטיות עוסקות, בעצם, ב„מלחמת בני-אור בבני-חושך". נכון, בלי הסיפור ובלי הג'סטות התיאטרליות, אבל ובעיקר עם הנשמה.

כי ניירותיו הנושמים, הנאבקים בין תגלוי לתבוי, בין החשוף למכוסה, הקיפול לחריטה, השחור והלבן — מנגנים מנגינה של אמונה נסתרה, אלוהים, כך אומרים, מתגלה בדממה הדקה.

● חיים מאור

שמואל בונים

על כוס קפה עם האיש שאינו רפפורט

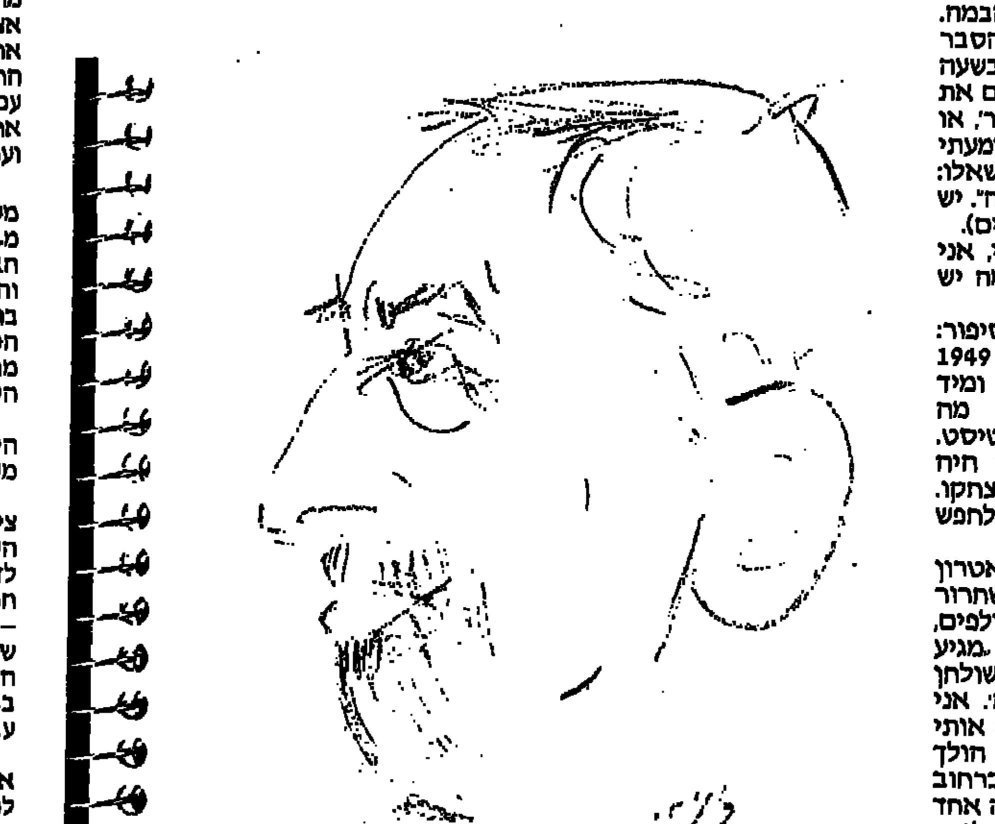

הוא אינו בא למסיבות של ה'מי ומי'. אינו מצטלם עם דוגמניות צמרת בפתיחות 'פאב' חדש, אינו טופח על כתפי עיתונאים, בקיצור איננו 'איך'. אז מה הוא כן? הוא שחקן. האם לא די בזה? שחקן טוב, רגיש, עשיר גוונים. באמתחתו שורות תפקידים אשר גילם על הבמה. ואיש גם עניו (אולי בכך טמון ההסבר לכך שלא קיבל עדיין שום פרס, בשעה ששחקנים אחרים כבר גלגלו לכיסם את הפרס השלישי). והוא גם 'פארגינער', או בעברית – מפרגן. מעולם לא שמעתי מפיו מלה רעה על חבר למקצוע. תשאלו: איש שהוא כליל השלמות?! אין כזה". יש - אגנר חזקיהו (חזקי – בפי ידידים).

שתינו קפה ואני אמרתי: 'חזקי, אני הולך לכתוב עליך'. אמר: 'עזוב, מה יש לכתוב?'.

בדרך עקיפין הוצאתי ממנו סיפור: 'בגיל 22 עלה לארץ בשנת 1949 מבולגריה. הגעתי באנייה לחיפה ומיד באותו לילה התגייסתי. שאלו מה המקצוע שלי. אמרתי – אני ארטיסט. צחקו. לא הבנתי. בבולגריה זה היה מכובד להיות ארטיסט, וכאן צחקו. הבנתי שבתור ארטיסט אין לי מה לחפש בצבא ושנתיים הייתי תותחן".

מאז הצבא שיחק, פה ושם, בתיאטרון עולי לבולגרים ביפו. אחרי השחרור ומצה תפקידים בתיאטראות חולפים, החליט ללכת למבחן ב'הבימה'. 'מגיע תורי. אני עומד בפיק ברכיים מול שולחן ארוך ומאחוריו כל גדולי 'הבימה'. אני פותח במונולוג מ'סירנו'. מפסיקים אותי ואומרים: טוב, נודיע לך. אני הולך הביתה לחכות. יום אחד אני הולך ברחוב והנה מולי שרגא פרידמן (הוא היה אחד הבוחנים). אני אומר לעצמי, ננסה לומר שלום. שרגא עונה: שלום. אה, סימן טוב. בבית חיכה לי מכתב רשום – התקבלתי. ההתחלה – שלושה תפקידים קטנים ב'זעקי ארץ אהובה'. עברו שלוש שנים והתפקידים לא גדלו. אמרו: בחור מוכשר, בחור מוכשר ותפקידים לא נתנו".

חזקי, יוסי בנאי וניסים אלוני נסעו לפריז לראות מה נשמע. שם הם מתפרנסים מכל מיני עבודות ולומדים אצל ז'ן מרי סרו. ניסים כותב מחזה. אחרי שנה חוזרים ישר לתוך 'בגדי המלך החדשים'. בין לבין הם משתתפים יחד עם יונה עטרי ב'תל-אביב הקטנה' ומיד אחרי זה ב'יוסי-חזקיונה'. יום אחד קמים ועוזבים את 'הבימה'.

'עזבנו כשהחלטנו שאנחנו רוצים משהו יותר רענן". חזקי ויוסי מתפרנסים מ'חלטורות' וניסים כותב את 'הנסיכה האמריקאית'. כשזמן הכתיבה התמשך והתמשך היו הולכים אל ניסים בוקר-בוקר, חוטפים את הדף מתוך מכונת הכתיבה ויושבים לקרוא. סוף-סוף היה מחזה, ואחרי 4 חודשים של חזרות לתוך הלילה – ההצגה.

כך קם 'תיאטרון העונות'. ההצלחה היתה כבירה. 'תיאטרון העונות' החזיק מעמד שלוש שנים.

'היינו לבד – בלי תמיכה, בלי גוף ציבורי מאחורינו. היה קשה לקשור את הקצוות". העסק התפרק וכל אחד הלך לדרכו, כשהוא נושא על גבו משא כבד של חובות. חזקי התגלגל בתיאטראות שונים – 'האוהל', 'בימות', 'תיאטרון חיפה'. עד שבא 'הקאמרי' והציע לו את תפקיד הנרי הרביעי במחזה של פירנדלו. 'מאז אני ב'קאמרי'. נו, מכאן אתה יודע הכל, הרי עבדנו הרבה ביחד".

מעשה אבות – סימן לבנים. בימים אלה התקבל בנו של חזקי ל'הבימה'. למחזה 'מעגל הגיר הקווקזי', בו משחק השותף לשעבר – יוסי בנאי. יוסי בנאי ורמי חזקית עומדים יחד על הבמה. חוליה חדשה בשרשרת.

יעקב רבי

אולם התעמלות ובית-כנסת

חילוץ עצמות מהו?

בעברית ישנה-נושנה, של תקופת ההשכלה, חילוץ עצמות היה התעמלות או ספורט: כלומר, פעילות שנועדה לחלץ או ליישר את עצמות גופו של אדם. גם היום יש אלי משמעות ספורטיבית לשורש חלץ או למען הדיוק לשם חלוץ: במישחקי כדורגל, הוקי ועוד, כל אחד מן השחקנים העומדים בשורה הקידמית של קבוצתם ותפקידם להבקיע את שער היריב — נקראים חלוצים.

אבל בעברית שורשית, של לשון-חכמים, הצירוף חילוץ עצמות עניינו למדני ופולחני; הוא שייך לתלמוד תורה ולעבודת אלוהים. טעמו יבינו בגמרא (ברכות טז ע"ב) ובברכת החודש, וזו לשונה: „שתתן לנו חיים ארוכים, חיים של פרנסה, חיים של חילוץ עצמות". לכשתרצה, חילוץ עצמות משתמע כאן — או גם כאן — על דרך ההתעמלות והספורט: חיזוק הגוף, חיסון עצמות הגוף, בעקבות הפסוק „ועצמותיך יחליץ" (ישעיה נ"ח, 1).

אגב, השורש חל"ץ מצוי הרבה בלשוננו לגווניה, במיקרא, בלשון חז"ל, וכן בעברית החדשה. התחלנו בביטוי חילוץ עצמות, היינו נשם-הפעולה של פיעל, ונמשיך בדוגמות עדות של צורה זו המובאות במילון אבן-שושן: הייתי עסוק בחילוץ האיש המיסכן שרותה שעה ארוכה נמשך חילוץ הגדוד מן המוות המכותרת על-ידי האויב; היית עד ל-חילוץ המכונית ששקעה בבוץ וכמובן, ניתן להשתמש בפועל בבניין פיעל:

חילצתי את האיש מצרתו, חילצנו את המכונית מן הבוץ וכו', בכל מקרה, חילוץ ולחלוץ עניינם הוצאה, הצלה, וכן הסרה או חליצה, כמו במובאה מעגנון: „וקן זה חילוץ נעליו נעשה קשה לו".

טקס הייבום

חליצה במובן הסרה היא כידוע גם מונח דתי טכני, השייך לטקס הייבום: שליפת נעל מרגלו של היבם (הגיס) על-ידי אשת אחיו שמת בלי להשאיר אחריו בנים, כאות לכך שהיא פוטרת אותו מלשאתה לאשה. חליצה זו — לשון-המישנה היא „היבמה"... קונה את עצמה בחליצה ובמיתת היבם" (קידושין א, א). קונה את עצמה — משמע משתחררת.

ויש חליצה שהיא מלה מיקראית ועניינה חליפה; מעיל: „ואחוז לך אחד מהנערים וקח לך את חליצתו" (שמואל ב ב' 21). כן יש חליצה בעברית החדשה, במינוח כלי יריה: הוצאת התרמיל הריק מתוך בית-הבליעה.

ואחרון אחרון חשוב: חלוץ, כשם עצם ושם תואר. הוראתו העיקרית של חלוץ כשם-עצם היא חלק מן החיל העובר לפני המחנה, ההולך בראש, ככתוב (יהושע ו', 17) „והחלוץ הולך לפניהם". בעברית החדשה יש לחלוץ גם מובן מושאל: ראשון הכובשים, סולל דרך לבאים אחריו. ואילו המינוח הציוני, לפני קום המדינה, חידש את החלוץ במשמע צעיר בעל הכרה שעלה לארץ-ישראל לממש את שאיפתו הלאומית — לבסוף, חלוץ הוא המות מתחום תחרויות הספורט, ראה פיסקה שנייה לעיל.

חלצים או מותניים

חלוץ כשם תואר קרוב בענייננו לפועל לחלץ ולשם-הפעולה חילוץ, היינו — מי שחלץ או חילץ מעצמו משהו, כגון „חלוץ הנעל" (דברים כ"ה, 10) — גבר שקיים באשת אחיו דין חליצה ופטר את עצמו על-ידי כך מן החובה לשאתה לאשה (ר' לעיל — חליצה). בעברית חדשה, סתם חלוץ-נעל הוא יחף, כמו בשיר „לבנות שפיה" של ביאליק: „צא חלוץ הנעל, השילה כליך וצאה".

נזכור לבסוף עוד שם מהשורש חלץ המביע און, כוח, חוסן: חלץ ובריבוי חלציים, שמשמעם מותניים. „יצא מחלציו" הוא הבן שנולד מחלציו כמו בכתוב: „בנך (שלמה) היוצא מחלציך הוא יבנה הבית לשמי" (מלכים א ח, 19).

חומרים מרוכבים

מורכב מהו? הוי זו קודם-כול מושג מופשט, שמשמעו מסובך. התקשיתי לפתור את הבעיה — היא נראתה לי מורכבת. אבל מורכב אפשר שיהיה מלה מוחשית לגמרי, במשמע מחובר (מחלקים שונים) או מצורף (מפרטים). השם רמב"ם מורכב מראשי-התיבות רבי משה בן מימון. הכנסת מורכבת מנציגי רוב המפלגות במדינה.

שמא נאמר שמים הם חומר כימי המורכב משני אטומים של מימן ומאטום אחד של חמצן? אמנם בשיעורי הכימיה בבית-הספר מורגלים היינו לתאר כך: המים היו תרכובת של מימן וחמצן. אולם העברית של ימינו כבר הורגלה להבחין בין מורכב, כבניין הופעל, שאת מקצת הוראותיו הבאנו לעיל, ובין מרוכב, כבניין פועל, המשמש כיום במינוח הכימי. מרוכב, כהגדרתו במילון אבן-שושן, משמעו „מתוכר חיבור אמיץ, מעורב באופן כימי, נתון בתרכובת". הנכון הוא איפוא ששני אטומים של מימן המרוכבים (לא המורכבים) באטום אחד של חמצן מהווים תרכובת של מים.

המונח מרוכב נעשה רב-שימוש לאחרונה, לרגל מהפיכת החומרים הפוקדת את העולם והגורמת למשל שהפלאסטיק יהיה קל מפלדה אך חזק ממנה. כיוצא בזה, הקראמיקה היתה מוגבלת בשימושה מחמת שבירותה, אולם על-ידי צימצום המיגרעות המיקרוסקופיות הגורמות שבירות זו מייצרים עתה המדענים קראמיקה חזקה יותר, שנשמרות בה נוקשות ועמידות בפני חום. במאמר במוסף „הארץ" (12 ביולי) הובא מטעם שירות „ניוזוויק", מדובר הרבה על טכניקות חדישות של התקנת מוצרים מחומרים מרוכבים, כגון מחבטי-טניס, פגושים של מכוניות (ואפילו בית הכנור כלי-כולו מפלאסטיק ומוצקי על-ידי מתכת). לאחרונה ראינו במוסף מסך חדש בטלוויזיה סרט על שתי מדינות של המזרח הרחוק, יפאן וקוריאה הדרומית, המצטיינות (יותר מאמריקה ומערב אירופה) בייצור מיסחרי של חידושים העושים שימוש מתוחכם בחומרים מרוכבים.

מדוע הם לא רצים.

כתבה שנייה

מאת נעמיק'ה ציון

המנהיגות הכאריזמטית מתה

כתבתנו שוחחה עם אנשים פוליטיים על הסיבות לאי־צמיחתה של מנהיגות צעירה בתנועה הקיבוצית. התמונה המצטיירת שהנושא הפוליטי אינו אטרקטיבי בעיני צעירי הקיבוץ, בניגוד לדור האבות. יש להקים בית־ספר למנהיגות

ל

רתיעה של בני קיבוץ „לקפוץ" לפוליטיקה יש שורשים בחינוך, במוסכמות החברתיות ובאווירה השוררת כיום בקיבוץ. האמנם נכון לוותר על עמדות הכרעה, להשאר בצל, בבחינת ידינו לא מכבסות את הכביסה המלוכלכת של המדינה? ומה יהא על הקיבוץ — אם אנשיו לא יקרינו על סביבתם? להשתבלל בשבלול הקיבוצי — אין קל מזה, אך יש לכך גם תוצאות.

רוב בני שיחי מייחסים לפוליטיקה מימד מקצועי. אומר נחמן רז: „אתה צריך להיות מלוטש בכללי המשחק: מה לומר, איפה להופיע, את מי להכיר — יש היבט של השתלמות מקצועית". טוען לעומתו רון: „הפוליטיקה היא שליחות, לא מקצוע. בסך הכל פרסומת, התבלטות אישית וגימיקים תקשורתיים מועילים לפוליטיקה כמקצוע ולא לפוליטיקה כשליחות. מי שממלא פוליטיקה כשליחות יודע שיושר, הגינות, מוסר ואחריות הן תכונות שרוכשות יותר אהדה ממקצוענות תקשורתית. הקיבוץ לא חוסם את בני הקיבוץ מללכת לפוליטיקה. השאלה היא מדוע הם לא רוצים ללכת" — שואל רון ומשיב: „צריך להבין שתנועה שאינה נאבקת על עקרונותיה, התדמית שלה בעיני הבנים והצעירים היא שלילית. היא לא נתפשת כיצירה חברתית ייחודית בעלת בשורה ומקור לגאווה, אלא כמין גוף שמתברג בתחרות הכללית של העלאת רמת החיים ותו לא. תוסיפי לזה את רפיון הרוח והמסר הכפול שאנו משדרים לבנינו בתחומים רבים, ותמצאי שככל שהקיבוץ הופך פחות פוליטי — כך הוא פחות אטרקטיבי לדורות הצעירים. העיסוק הפוליטי קשור בעבודה מפרכת למען אחרים, לא בטובות הנאה. מכיוון שאצלנו הפך העיסוק בכל מה שהוא אישי וחומרי למרכזי, זה בא על חשבון אתגרים הקשורים בשליחות חברתית".

אמירה פרטני, בת קיבוץ מרחביה, שזו לה קדנציה ראשונה בכנסת, סבורה כי „בגלל הפיכתו של הקיבוץ לחברה חומרנית — תפקידים כלכליים נתפשים היום כיוקרתיים יותר. קיימת הנחה שעתידנו מותנה במצב הכלכלי, והתעלמות מכך שהוא מותנה לא פחות במצב הפוליטי" — היא טוענת. הפוליטיקה, לדעתה, נתפשת כמושג המנותק מההוויה הקיבוצית: „חברי הקיבוץ שקועים בבעיות הפנימיות ומעמידים אותן בדרגת חשיבות גבוהה יותר, בנוסח: אנחנו נדאג לעצמנו, לפוליטיקה ידאג מישהו אחר".

התנועה הקיבוצית מתבדלת לעצמה

צ

בי כספי נאחז בדבריהם של רון ופרטני. כאדם המתבונן מבחוץ ראייתו נוקבת יותר, תובענית משהו. „מבחינה פוליטית חדלה התנועה הקיבוצית להיות רלוונטית לציבור הרחב והפכה להיות עוד אחת מקבוצות האינטרסים במשק, המנהלת מאבקי כוח מול מגזרים אחרים. התנועה הקיבוצית מעולם לא פנתה לחברה הישראלית על מנת לשוחח איתה על ענייני שכר, תנאים סוציאליים, פנסיות, ביטוח לאומי, טכנולוגיות מודרניות וכו'. יוצא מכך שרוב חברי הקיבוץ אינם עוסקים בבעיות כלל-חברתיות והפכו להיות עוד קבוצת לחץ המקדמת את האינטרסים הקיבוציים. התופעה הזאת, נמשכת כבר כ־30 שנה ושוחקת את התדמית של התנועה הקיבוצית".

אבישי גרוסמן: „בני קיבוץ ההופכים להיות נציגים פוליטיים — מה שהם מכירים באמת זו את ההוויה הקיבוצית. את הבעיות של מאבק מקצועי למשל, הם מכירים רק מהספרים. הם לעולם לא חוו אותן על בשרם. לכן התייחסותם לנושאים אלו אינה אותנטית, אינה אמינה. זה לא עובר".

אמירה פרטני חולקת על דברי אבישי: „אני חושבת שחבר קיבוץ העוסק בפוליטיקה, רוכש לעצמו את המבט הכולל והרחב על מה שמתרחש במדינה" — היא קובעת. „אסור לנו לזהות את עצמנו רק כנציגים של סקטור מסוים, כי זה מאפיל על הראייה החברתית הכוללת ומגביר את המחיצות בינינו לבין החברה הסובבת".

צבי כספי מעלה את בעיית הקונצנזוס כמרכיב מסרס בחינוך הקיבוצי: „בדור הצעיר חל תהליך של בלימת התעוזה של היחיד להביע את דעתו. עיקר המאמץ הפנימי של התנועה הקיבוצית הוא לאסוף קונצנזוס. כל ויכוח רעיוני-פוליטי שמאיים לחתוך ברקמות החברתיות — מיד מושכים ממנו את הידיים. מנהיגות פוליטית אמיתית לא יכולה לצמוח דרך מבקשי קונצנזוס, אלא דרך יוצרי קונצנזוס. פרופ' טלמון שאל פעם: מתי פורצות מהפכות? והשיב: כאשר ההגדרות לא מכילות יותר את המציאות. כאשר המציאות מפוצצת את ההגדרות. אז נוצרת קרקע לקליטת מנהיגות חדשה הנותנת הגדרות לשלב הבא. המבנה של התנועה הקיבוצית הוא כל כך עדין ורגיש שהוא מחייב זהירות גדולה מאוד בתהליכים הדינמיים שיכולים לחבל ברקמות החברתיות. לכן נמנעים בדרך כלל מעיסוקים „מסוכנים", מה שמוביל לשמרנות. ברור שהקונצנזוס המבוקש תמיד מראש — מקצץ את הכנפיים לבני הקיבוץ והופך אותם למסכימנים. מערכת החינוך הקיבוצית לא מכשירה אדם אסרטיבי. לא מתרגלת אותו לקראת נקיטת עמדה. אני יכול להביא דוגמה מהרצאותי בסמינרים. כשאני נפגש עם נוער עירוני ושואל שאלה, אם יש 40 נערים בכיתה — מאה רוצים לענות. כשאני נפגש עם קיבוצניקים — אף אחד לא מרים יד".

אהרון ידלין, חבר קיבוץ חצרים, סבור שיש לבני הקיבוץ ייצוג מכובד במוסדות הפוליטיים. „אף-על-פי-כן", הוא מציין, „רובה של המנהיגות והנציגות הפוליטית היא של בוגרי תנועות הנוער". לאהרון ידלין, בוגר תנועת הצופים, ביוגרפיה פוליטית עשירה: מזכיר התק"ם בפועל, ח"כ ושר החינוך בעבר. „בוגרי תנועות הנוער ביצעו מהפכה אישית. שברו את הרציפות של בית ההורים, שינו אורח חיים", מסביר ידלין ועובר לדבר בגוף ראשון רבים: „הלכנו לקיבוץ על מנת לחוק את הסוציאליזם. ראינו בזה מאבק בין משטרים. חיינו במתח אידאי-פוליטי והמתח הזה הביא אותנו לקיבוץ. בני הקיבוץ נולדים אל תוך הקיבוץ, הם נתבעים לרציפות, המשכיות ולא למהפכה. הם דור שני למהפכה, ודור שני לפעמים גם מסתלק מהמהפכה. הם רואים בקיבוץ נוף ילדות, בית. ההמשכיות היא במידה רבה המשכיות המשפחה. לכן, בהעדר החוויה של מהפכה, של שינוי ערכים, של חידוש חברתי — לא מתפתחת תודעה פוליטית חזקה. יוצאי תנועות הנוער רואים בקיבוץ ייעוד, דרך, שליחות, והמרחק בין תנועתיות לפוליטיקה הוא קרוב מבחינה מושגית. נימוק נוסף: הבנים לא קבלו חינוך מספיק לתרבות דיבור. הם סגורים באופן יחסי. לכל היותר מבטאים חוויות ביומנים סמויים. פעילי תנועות הנוער, לעומתם, התנסו בדיאלוגים ובעמידה מעל במות של מועצות וועידות מגיל צעיר".

אישור לדבריו יקבל ידלין בעדותה של עדנה סולודר, בת קיבוץ וחברת גשר: „אני זוכרת את אימת הציבור שהיתה לי כשנבחרתי למזכירת גשר". הסתלקותה של הנפש הפוליטית מדאיגה את סולודר. „כשתשאלי אדם צעיר למה הוא יושב בבקעה, הוא לא יגיד לך שזה חבל-ארץ חשוב. הוא ישיב לך שהוא רוצה להקים קיבוץ חדש... יכול להיות שבאיזשהו מקום אנחנו עדיין סוחבים את הטראומה של הפילוג. הפילוג הרי נבע מעניינים פוליטיים. הטראומה שהיתה כל כך גדולה, הרחיקה כנראה אנשים מהעיסוק הפוליטי, ומהכנסת הויכוח הפוליטי אל תוך החצר". מזכירות גשר היוותה עבור עדנה את כרטיס הכניסה אל החיים הציבוריים. מאז עשתה דרך ארוכה: מזכירת הקיבוץ המאוחד, ח"כ כחמש וחצי שנים. סולודר היא בעצם התוצר הקלאסי של החינוך הקיבוצי. צניעות מרחיקה לכת. סלידה מתקשורת: „את שואלת איך הגעתי לקריירה? אני בעצם פסנתרנית. העולם היה המוסיקה. מעולם לא רציתי להיות „חברת כנסת". לא ראיתי בזה עיסוק המתאים לי. אין לי יצר פוליטי ואמביציות ללכת הלאה. אנחנו התחנכנו על כך שחבר קיבוץ אף פעם לא רץ לתפקידים. זה זר לנו. אצלנו מטילים על האדם תפקיד ומרות. החיים מתנהלים על פי סידור עבודה. במקרה שלי התנועה שלחה אותי ואני קיבלתי על עצמי את דין התנועה".

צבי כספי: „התנועה הקיבוצית ניסתה, בשעתה, לבנות אתוס של דין התנועה. אבל בפוליטיקניות מקצועית או שזה לא עובד או שזו צביעות. פוליטיקאי אמיתי, אם תציבי בפניו דילמה של ויתור על מין או על כוח — הוא יוותר על המין. אז מה שמכריע בסופו של דבר זה הקוד המוסרי שהמערכת בונה. אני בהחלט סבור שחלק מהמנהיגים שהיו לתנועה הקיבוצית לא הגיעו להישגים גבוהים יותר, מפני שנאלצו להגביל את המאמצים לצבירת כוח. זה מה שבלם, לדוגמה, את יגאל אלון. הוא העדיף חברות על קריירה".

מפרגנים לפוליטיקאי? — אני שואלת.

חיים שור: „מקס וובר, אבי הסוציולוגים מונה שלוש סיבות המניעות אדם ללכת לפוליטיקה: ● הוא רוצה תחושת עצמה. ● הוא רוצה להשפיע על החברה. ● הוא רוצה כבוד. הקיבוץ, ביסודו, בנוי על כך שהוא מעניק כבוד לאנשים התורמים באופן ישיר למציאות שלו. ככל שהתרומה למציאות הקונקרטית שלו הולכת ויורדת, כך גם הרגשת הכבוד שהוא נותן הולכת ופוחתת. להוציא יחידי סגולה כמו האבות המייסדים, שקיבלו כבוד בחברה שלהם, למרות שתרומתם היתה לחברה כולה ולאו דווקא לקיבוצם הקונקרטי".

מרטין בן-מורה: „אנחנו חברה שלא מאפשרת את השוני האנושי בתוכה. לגבי האיש הפוליטי המבחן הוא עוד יותר חמור, מפני שהוא נתפש כאדם שייתכן שהקריירה האישית היא בראש מעייניו, ומאידך אין אמון במטרות הערכיות שלו מצד הקהילה. אדם החי בעיר, לא זקוק לכך שכלל החברה תזדהה עם כל מעשיו ואורח חייו. חבר קיבוץ, לעומתו, זקוק לעידוד מקהילה שלמה המחליטה על שליחותו הפוליטית. מספרים על יגאל אלון שאמר פעם לפרס: „לך יש מרכז מפלגה, לי יש גם מרכז קיבוץ"".

אבו וילן: „באופן בסיסי החברה הקיבוצית לא מעודדת עסקנים פוליטיים. היא מוכנה לעודד אנשים הנאבקים על רעיון לפרקי זמן קצרים, ושאמינותם האישית היא מעל לכל חשד".

אמירה פרטני: „קיימים שני מישורים בהם בוחנים את הפוליטיקאי: ברמת מוסדות הקיבוץ הסטטוס הוא גבוה. ברמת הפרט ההתייחסות היא אישית ונובעת ממערכת היחסים שהיתה לפוליטיקאי עם אנשים ובהתנהגותו כלפי חבריו במשך פעולתו. אישית, אינני חשה שאני שווה יותר, או צריכה לקבל יחס ייחודי, מפני שאני במעמד פוליטי מסוים".

נחמן רז: „פירגון בוודאי שאין. אישית אינני חש ניכור, למרות שאני מניח שגם זה קיים בגלל סממנים הקשורים בתפקידי: אותה ...ל, פרסום וכו'. אני סבור שזה תלוי ברמת מעורבותו של הפוליטיקאי בחיי המקום. עליך לתת את כל הגיוסים והתורנויות ...שפה מרכזית. זה חשוב לפוליטיקאי יותר מלסביבה. חשוב לי להשתתף באסיפות, למרות שאני ממעט לדבר ולהתערב בעניינים ...קיים, על מנת שלא אשמע כמי שמטיף מוסר ובעצם לא חי את המקום הקיבוצי. דרושה הרבה רגישות".

עדנה סולודר: „מעולם לא היתה לי בעיית פירגון. להיפך. יש ...לב, התייחסות וגיבוי. בית נשאר ביתי" תחושה דומה ביטאו גם רון וידלין.

הרוטציה היא רעה חולה

...עם הרוטציה, האם היא כלי בולם או הכרחי?

חיים שור: „אני חושב שהרוטציה היא רעה חולה נוראה. אנחנו חיים בחברה שבה לא ניתן לעשות שום דבר באופן שטחי, בלי ללמוד אותו ולצבור ניסיון. הרוטציה, למעשה, פוגעת בנכס היקר ביותר שיש לנו — באדם, בחיוניות שלו. מעולם לא נאמר שחיי הקיבוץ מבוססים על כך שכולם שווים. אמרנו שכולם צריכים לקבל אפשרויות שוות. לאנשים יש כישורים שונים ואני סבור שצריך לתת לתכונות הללו את מלוא הפיתוח ולהביאן לכלל מיצוי. הרוטציה הנוכחית רק מטפחת בינוניות, ובשום מקום לא כתוב שהתנועה הקיבוצית אינה צריכה להיות תנועה הישגית. לגבי הפרטים המרכיבים את הקולקטיב, מה שקורה אצלנו הוא שאדם ...רק גמר את בית הספר העממי הפוליטי שלו, וחש עצמו מוכן למלא תפקיד כראוי — צריך ללכת הביתה. וזה מביא לכך שאנשים ...יכולת הגואה, על גרותיה, עושים כל מיני פשרות עם הקיבוץ ועם עצמם — והתוצאה היא תסכולים בלתי פוסקים אצל שני הצדדים".

אהרון ידלין: „הרוטציה הקיבוצית היא עיקרון נכון. היא לא הכשילה את בני הקיבוץ, כי עד עכשיו הם לא נדחפו לקריירה ...פוליטית. נכון שלעיתים היא מכבידה על מסלול ההתקדמות של איש הציבור, אבל אני מכבד אותה. אני חושב ...חבר קיבוץ, שהיה שר או חבר כנסת, צריך להיות נכון לחזור ...ולהיות שלם עם אתנחתאות בפעילות הציבורית. בסך הכל, יש לנו שפע של כוחות למילוי תפקידים, ויש צורך ברענון. לא ...להפעיל את עקרון הרוטציה כאשר חבר קיבוץ מגיע אל סף ...של מנהיגות לאומית. למשל על יגאל אלון או עקיבא ...".

לעניין הישיבה בכנסת מעירה עדנה סולודר: „אני סבורה שכנסת דורשת שנים רבות יותר, כי לוקח זמן לתפוש את הכלים ולמימוש האידאות שלך. מבחינתי קיים הבדל עצום בין הקדנציה הראשונה לשנייה בכנסת. יחד עם זה מי שאינו הופך מנהיג, אין ...שישב בכנסת 20 שנה. יש אנשים ההופכים עם השנים למנהיגים, ואז זה כבר לא עניין של מקצוע. הם יישארו מנהיגים גם אם יחליפו מקצוע".

רוב בני שיחי מבחינים, כסולודר, בין דרג מנהיגותי לפוליטיקאים מן השורה. גם הסכנות הטמונות בפעילות מתמשכת שבות ועולות כמעט בכל שיחה. טוען אבישי גרוסמן: „עם הזמן מתנתק הפוליטיקאי, באופן כמעט מוחלט, מהציבור שאותו הוא אמור לבטא. הוא חדל להיות נציג הציבור והופך להיות נציג של עצמו בלבד. אני עדיין לא פגשתי בבני קיבוץ שהצליחו להיות פוליטיקאים מצליחים ומייצגים וגם להישאר חלק מההוויה הקיבוצית".

דברי מרטין בן-מורה הם אולי הסיכום הנאמן ביותר לפרק זה: „הרוטציה איננה כלי מכני. יש להתמודד איתה לגופו של עניין".

בשולי הדיון על הרוטציה מעלה חיים שור בעיה נוספת הנוגעת לשנות חייהם המאוחרות של אנשי הציבור: „יש פוליטיקאים שלמען תהילה ומנית, או במקרה הטוב למען נכונות לשרת את העם והתנועה — מפקירים או מוכרים למעשה את עתידם. הם גומרים את הקדנציות שלהם, ואחרי זה הם צריכים ללכת למפעל ולארוז ברזים בקופסאות".

ומה עם שוויון ערך העבודה?

חיים שור: „מה שקורה הוא שאדם בגיל 65־70 מגיע למצב שבו כל הניסיון שהוא צבר הופך להיות חסר ערך לחלוטין. לקיבוץ אין חפץ בו. אני מדבר על כך מבחינת הדימוי שיש לאדם כזה בעיני אנשים צעירים. הם בוודאי אומרים לעצמם: אם לזה הפוליטיקאי מגיע בערוב ימיו — אז למה לי לעלות על המסלול הזה?"

אהרון ידלין: „אני לא מצטער עד היום שלפתע יש יותר יוקרה מלפוליטיקאי. אני הייתי מעניק גם היום, בעידן של מהפכה טכנולוגית ומדעית, ערך לאנשי עבודת הכפיים. האידיאל שלנו הוא שאנשי העבודה הרוחנית והאקדמית יהיו מוכנים למלא כל עבודת כפיים הנדרשת בהוויה הקיבוצית. אינני רואה בנאמנות לשוויון ערך העבודה את המעצור או המכשול בפני כניסה לפעילות פוליטית".

וכבן, איך יוצאים מ„המלכוד"?

נחמן רז: „אין מוצא מהמלכוד הזה. המסקנה היא שאנחנו צריכים להיות שותפים לחיים הפוליטיים על פי דרכנו, ולא להיכנע לכללים החיצוניים. המחיר על כך הוא ויתור על עמדות שליטה. עלינו לתבוע ייצוג הולם במוסדות הלאומיים, ואני חייב לציין שמספרית, הנציגות שלנו ברמה הלאומית היא בשיעור גבוה הרבה יותר מאחוזנו באוכלוסיה. אבל בואי לא נחשוב שאנחנו צריכים לנהל את האומה. היום צומחים במדינת ישראל כוחות נוספים שיש להם אינטרס מוצדק להיות שותפים בניהול העניינים. ועלינו לשאוף להיות ראשונים בין שווים".

אבו וילן: „בקרב הדור הראשון היה מקום לאבות מייסדים. ואבות מייסדים לא עושים רוטציה. העולם המודרני שוחרר את האדם מהכבלים המזיקים של האידיאולוגיות הגדולות והמנהיגות הכריזמטית, והפילוסופיה המערבית שמה דגש על היחיד ועל חופש הבחירה — וזה מתבטא גם בפוליטיקה. היום אנשים פחות זקוקים למנהיגות לשמה, אבל כמו בכל מערכת היררכית צריך מי שינווט. לדעתי עלינו לנסות ולגבש איזשהו מודל המבוסס על צוותים אנושיים רחבים יותר, שיפעלו מתוך שיקול דמוקרטי רחב, ויוכשרו לעשייה פוליטית הן בצד המקצועי והן בצד הרעיוני. אסור לנו לוותר על עמדות הכרעה!" בהמשך מצביע וילן על כיוון פעולה שונה: „היום נתפשות המפלגות כגוף מאובן וחסר חיים. זה אולי חלק מהסיבות שאנשים צעירים לא נמשכים אליהן. אנחנו חיפשנו כלים חוץ־פרלמנטריים שלא ניבלע בהם. ו„שלום עכשיו" נראתה לנו כלי הרבה יותר אפקטיבי ובעל השפעה".

מרטין בן-מורה: „מתי הגיע הקיבוץ לשיא פוליטי? כאשר השתמש באמצעים הייחודיים לו. אני חושב שהיום צריך להיות הדגש על פוליטיקה חברתית ייחודית. לדוגמא: הקמת בתי־ספר ברוח ערכי תנועת העבודה, קואופרציות יצרניות וצרכניות, קיבוצים עירוניים ועוד. אולי זה יניע חלק מבני הקיבוץ להיחשף ולהתמודד. כי מיהו בעצם האדם הפוליטי? זה הנאבק למען מטרות שהן מעבר לקיום הישיר שלו. אצלנו מקובלים הטכנוקרטים המנהלים את המפעלים הקיבוציים על-פי כלכלה קאפיטליסטית, במקום להשתמש בעמדות הכלכליות על מנת לשנות את החברה בה הם חיים. בן קיבוץ יהיה מוכן לנהל את המפעלים האזוריים. אבל יסרב להקים קואופרציה עם בית שאן לדוגמא. אין לי ספק שעל בני הקיבוץ המוכנים להתמודד, מוטל המאבק הכי קשה בחיים הפוליטיים, לפני שהם יוצאים להיאבק על דמות המדינה, הם יצטרכו להיאבק על שינוי דמותו של הקיבוץ".

תנועה חברתית רעיונית ולא מפלגה פוליטית

א

בישי גרוסמן: „אנחנו חיים במציאות שבה מתנהל מאבק קיומי בין שתי תפישות עולם: ההשקפה הכוחנית־אינדיבידואליסטית, מול ההשקפה ההומניסטית, סוציאליסטית. למעשה יש עתיד לציונות רק במדינת ישראל דמוקרטית, סובלנית, סוציאליסטית. מכיוון שאנחנו צד מזוהה במאבק הקיומי הזה — עלינו לנצל את היתרונות שלנו ולפעול כתנועה חברתית רעיונית, ולאו דווקא דרך מפלגה פוליטית. במעמדה של התנועה הקיבוצית כיום, חברי הקיבוץ כחברי כנסת הם קוריוז שולי. אין לזה ערך אם הם חברי קיבוץ או לא. עיקר כוחנו הוא בניצול העקרונות והמישורים שבהם אנחנו טובים באמת" — קובע אבישי ומונה יעדים כמעט זהים לאלו ששרטט מרטין בן-מורה. „עלינו להוכיח מחדש שאצלנו האדם והערך קודמים לרווח המיידי וזה ייהרג ובל יעבור! אם נתנהג כך ונקרין זאת החוצה — נרכוש מחדש מעמד מוסרי שבאמצעותו נוכל להשפיע על עיצוב החברה בישראל".

חיים שור: „אני לא מקבל את התפישה שהקיבוץ צריך להציע את תרומתו לחברה הישראלית רק בתחומים שבהם הוא הצליח והוכיח את עצמו באופן מיוחד. לדעתי יש לקיבוץ סיכוי רק אם הוא יציע תשובה כוללת לבעיותיה של מדינת ישראל, בדרך המיוחדת לו".

צבי כספי נוגע בשאלת המנהיגות. פסימי: „ישראל נשברה בשלב שבין הקמת מדינה לקיום מדינה. עקרונות ודרכי פעולה שהיו נפלאים בתקופה א', הופכים הרסניים בתקופה ב'. כל מי שמציע את התשובות של אתמול לבעיות של מחר — הוא ריאקציונר, ולצערי תנועת העבודה והתנועה הקיבוצית בתוכה הפכו ריאקציונריות. מנהיגות לא צומחת בתוך תנועה שמרנית. פוליטיקאים אולי כן. ההבדל בין מנהיג לפוליטיקאי הוא שהפוליטיקאי מתמחה בארגון הקיים, ומנהיג נבחן ביכולתו להתוות מטרות ולהוביל את החברה לשינוי הקיים".

אהרון ידלין: „למרות שבני הקיבוץ קיבלו חינוך ערכי שונה — אל להם להתנזר מפוליטיקה. צריך לומר: הקץ לבדלנות! אני חושב שחבר קיבוץ היוצא לזירה הפוליטית צריך לאמץ לעצמו את הסיסמה: „הגינות בכל מחיר", ולא „שלטון בכל מחיר". אני יכול להצביע כיום על קבוצה של בני קיבוץ בגילאי 30־40 הצומחת בתק"ם ומהווה עתודה פוליטית מבטיחה. אני רואה מחובתי לסייע ולעודד צעירים אלו ולהעמיד לרשותם את לקחי הניסיון הציבורי שלי".

אמירה פרטני: „התנועה והקיבוץ צריכים להעמיד את הנושא הפוליטי ברמת חשיבות גבוהה יותר. צריך להחזיר את הפוליטיקה למערכת החינוך, לא כשטיפת מוח, אלא כעיצוב של חשיבה פוליטית. אז יש אולי סיכוי ליתר מעורבות, שתביא בעתיד גם לעשייה פוליטית ישירה".

* * *

מעין סיכום:

צירוף מיוחד במינו של סגולות אנושיות ונסיבות היסטוריות הוליד לפני כמה עשרות שנים שיעור קומה. התרפקותה המתישה של התנועה הקיבוצית על שעת החסד ההיסטורית, והגעגוע העקר אל שיעור הקומה הוליד הרבה אוזלת יד. איך אמר אבו וילן? „המנהיגות הכריזמטית מתה". הציפייה הפאסיבית ל„צמיחה טבעית" של מנהיגות צעירה וגואלת — עלתה לנו באבדן זמן יקר. דברי המשתתפים בכתבה זו מדברים בעד עצמם: תחת הרגל ומרדיב של פוליטיות צרופה, עיצבנו הוויית חיים עמוסת מלכודות עבור כל מי שמבקש להעפיל אל הצמרת הפוליטית. מה שלא צומח ב„דרך הטבע" (מתוך קושי אמיתי שלא ניתן לטיית עורו) — ניתן להצמיח ולטפח באופן מגמתי, אפילו בכוח, בלא־מעט תובענות. משונה הדבר (ואמנם משונה) שאותו דור הדבק בעקשנות בטענה שצמיחתו הפוליטית מוסרה על-ידי „ההזנחה ההיסטורית" — לא העלה בדעתו לעצב כלים ומסגרות שיכשירו עתודה פוליטית צעירה מקרב בני הקיבוץ. מסלול מסודר של לימוד ותרגול הוא קטע הכרחי בביוגרפיה של כל אדם המגיע אל עמדת ניהול בכלכלה או תפקידי פיקוד בצבא. איש מבינינו לא יטיל ספק בכך. האמנם אין הפוליטיקאי הקיבוצי זקוק ל„בית־ספר" שיכשיר אותו לקראת החיים הפוליטיים?

מן הראוי שנהרהר בדבר, אם אין התנועה הקיבוצית מבקשת לגזור על עצמה התאבדות פוליטית.

(רשימה אחרונה)

לערביי השטחים אין למעשה שום סיכוי לזכות בבג"צ בשום נושא, כך עולה ממחקר של ד"ר אבישי ארליך על עתירות לבג"צ במחצית השנייה של '86. לערבים ויהודים אזרחי ישראל סיכוי של 1:9 בלבד לזכות בבג"צ ורק פרסום רחב לעתירות המעטות שנענו יוצר לבג"צ תדמית של מגן האזרח הקטן

מאת עודד ליפשיץ

אל תלך לבג"צ, יא מוחמד!

חמישים ותשע עתירות הגישו פלשתינים תושבי השטחים לבג"צ במחצית השנייה של 1986, ולא זכו באף אחת מהן. נתון מדהים זה, ששודר בתכנית הרדיו „דין ודברים", הביא את „חותם" אל ד"ר אבישי ארליך, סוציולוג באוניברסיטת תל־אביב וחבר קיבוץ מגן לשעבר. הוא ערך מחקר שעיקרו ניתוח סטטיסטי של כל העתירות שהוגשו לבית המשפט העליון בתקופה הנ"ל, תוך השוואת תוצאות העתירות שהגישו יהודים, ערבים ישראליים ופלשתינים בשטחים.

ארליך שייך לקבוצת מדענים, מאוניברסיטאות שונות, המנסה לענות תשובה מדעית לשאלה האם הדמוקרטיה בישראל בהתקדמות או בנסיגה, בעזרת „מדד דמוקרטיה". כשם שבמדד המחירים יש סל מצרכים, מעגבניות ועד מכוניות, שלכל אחד מהם משקל יחסי על פי חלקו בתקציב המשפחה הישראלית הממוצעת, כך גם במדד המתוכנן לדמוקרטיה. „המצרכים" שייארזו בסל הדמוקרטיה יהיו משני סוגים: האחד — מדדי פעילות של מוסדות בתחומים הקשורים בדמוקרטיה, כנסת, ממשלה, בתי משפט, משטרה ושלטון מקומי. הסוג השני — מדדים של דעת הקהל בתחומים שונים הנוגעים לדמוקרטיה. כשיגובש מדד כולל לדמוקרטיה, והדרך לגיבוש כזה עוד רחוקה, אפשר יהיה לערוך בדיקות תקופתיות ולבדוק אם עלה או ירד.

כרגע, הבעיה העיקרית היא ויכוח על הגדרת מרכיבי „סל הדמוקרטיה" ומתן משקל נכון לכל אחד מהם. הוויכוח הזה לא מפריע לארליך לחקור, בינתיים, תחום שאינו שנוי במחלוקת: הבג"צ. זהו החלק ממערכת המשפט שנועד לענות על פניות של אזרחים החשים, בצדק או שלא בצדק, שרשויות השלטון עשו להם עוול, ומקווים שבית המשפט העליון יגיש להם את הסעד לתיקונו. ארליך אומר שמבחינה טכנית, קל יחסית לבדוק את פעולת הבג"צ: בתי המשפט בערכאות הנמוכות יותר הם רבים ומפוזרים בכל הארץ, ובכל בית משפט נידון מספר גדול של תביעות. בבג"צ מספר מועט יחסית של עתירות, שכולן נידונות במקום אחד: בית המשפט העליון בירושלים. די בעיון ביומן של בית המשפט הזה, כדי לאסוף את כל הנתונים הדרושים למחקר.

דווקא משום הקלות היחסית באיסוף החומר, ארליך הופתע מכך שעד כה, ב־40 שנות קיום המדינה, לא נערך ניתוח סטטיסטי כזה. כנראה מפני שמי שמתעניין בפסקי־הדין הם בדרך כלל משפטנים, ואלה מתעניינים יותר בניתוח עתירות ופסקי־דין בודדים, בודקים את נימוקי המתדיינים והשופטים, ומחפשים תקדימים בפסיקה שעליהם יוכלו להסתמך בעתיד. די להם בפסק־דין תקדימי אחד, או לכל היותר בפסקי־דין בודדים, ואין להם עניין בסיווג סטטיסטי של כלל העתירות.

לכן, אומר ארליך, כאשר פרסם את תוצאות מחקרו בכתב עת ישראלי חדש באנגלית, העוסק בנושאים מסוג זה, „הדמוקרטיה הישראלית" — החידוש שבמחקר עורר עניין רב. בכירים במערכת המשפטית, ביניהם למשל נשיא בית המשפט העליון שמגר והיועץ המשפטי לשעבר זמיר, פנו וביקשו מידע על המחקר.

המסקנות המעניינות שכבר הושגו וההתהדות הציבורית לה זכה, מעודדות את ארליך להרחיב ולהעמיק בנושא. בעתיד הוא מתכוון לחזור על הבדיקה מדי תקופה, וגם ללכת לאחור, לבדוק את פסקי־הדין בבג"צ מאז קום המדינה, ולנתח את המגמות והגישות שאפיינו את הפסיקה הזו בתקופות שונות.

רק 6% זוכים

המחקר מתבסס על היומן של בית המשפט העליון. יתרונו בכך שבניגוד לקובץ פסקי הדין, בו מפורסות רק העתירות שהגיעו לדיון ולפסיקה בבית המשפט, הוא כולל את כל הפניות לבג"צ, הן אלו שנדחו על הסף והן אלו שבוטלו, על ידי העותר או על־ידי בית־הדין, עוד לפני שהחל הדיון המשפטי או במהלכו.

ההפתעה הראשונה של ארליך היתה שרק ב־6% מהפניות העותר השיג את מטרתו: זכה לפסק דין או לצו החלטי המקבל את טענותיו, או לפחות לפשרה מחייבת שהושגה בין כתלי בית המשפט. זה מפתיע, משום שבדרך כלל הציבור מניח שאחוז ההצלחות של העותרים לבג"צ הרבה יותר גבוה. הסיבה, לדעת ארליך, היא שהמקרים המעטים בהם זוכה האזרח בעתירה לבג"צ מקבלים פרסום רחב בתקשורת, ואילו העתירות הרבות שנדחו או בוטלו — אינן זוכות לתשומת לב ציבורית דומה. בעתיד הוא מתכוון לבדוק את ההנחה הזו, על־ידי השוואת מספר העתירות המוגשות בדרך כלל, עם מספר העתירות המוגשות לבג"צ, אחרי שאזרח כלשהו זכה בעתירה והעניין זכה לפירסום בולט. ארליך מניח שאחרי זכייה כזו, היו אזרחים שקראו על כך בעיתון או צפו בטלוויזיה בדיווח על המקרה, ואמרו לעצמם: „רגע, אחד, גם לי יש בעיה דומה. גם אני יכול להגיש בג"צ!"

ניתן להניח שלא רק הצלחות אמיתיות בבג"צ מעודדות אזרחים להגיש עתירות; ייתכן שאפילו סדרות טלוויזיה המספרות על מאבק משפטי מוצלח של האזרח במימסד, תורמות לאשליה של [האזרח] בישראל שגדולים סיכוייו לזכות בעתירה לבג"צ.

עיון ביומן בית המשפט הבהיר לארליך שהוא יכול לסווג את הפונים לבג"צ ולהבחין, על־פי השם, הכתובת ופרטים נוספים, האם הפונה יהודי, ערבי־ישראלי או ערבי מהשטחים. כך הגיע לסיווג הלאומי של הפונים, שהפך למרכיב העיקרי במחקרו.

ארליך בדק את 453 העתירות שהוגשו במחצית השנייה של '86, מספר גדול ב־23% מזה שהיה שנה קודם לכן, מה שמוכיח שבג"צ הוא מוסד ש„הפופולריות" שלו בציבור היא בקו עלייה... אחרי סיווג את כל העתירות, התברר לו שגם ערביי ישראל וגם ערביי השטחים ממעטים, יחסית, לפנות לבג"צ: ערביי ישראל הם כ־17% מכלל האוכלוסיה בתוך הקו הירוק, ואילו שיעורם בעתירות לבג"צ הוא 12% בלבד.

נמוך עוד יותר הוא שיעור הפניות של ערביי השטחים לבג"צ: 13% בלבד, כשמדובר באוכלוסיה המונה יותר מרבע מכלל הכפופים לשלטון ישראל, בתוך הקו הירוק ובשטחים.

הערבים קובלים על אפלייה ודיכוי

ארליך מצא ש־92% מעתירות תושבי השטחים הן בשישה תחומים: הריסה ואטימה של בתים, הפקעת רכוש וקרקע, גירוש מתחומי המדינה, שלילת חופש תנועה על־ידי מעצרי בית, מעצרים מנהליים והחרמת תעודות, כניסה ויציאה מהארץ — ואיחוד משפחות.

המכנה המשותף, הלא־מפתיע, לתחומים אלה — הוא הפעלת כוח, כוח פיזי או כוח אחר, על־ידי שלטון כיבוש צבאי. ההגדרה המשותפת לכולם — דיכוי.

בין ערביי ישראל, שיעור העתירות בשישה תחומים אלה הוא 33% מכלל העתירות, רק שליש משיעורן בשטחים, אבל עדיין הרבה מאוד ביחס ליהודים; רק 3־4% מכלל העתירות של יהודים שייכות לשישה התחומים הנ"ל, למרות שמדי פעם יש פרשיות בתחום זה, כמו הסגרתם של נקש או מנדרוביץ' — שזוכות לפרסום תקשורתי רחב.

מלבד האפליה, בולט אצל ערביי ישראל שיעור גבוה יחסית של תלונות על פיטורים, אי מתן שירות, ואי־קבלה לעבודה במוסדות שונים. המכנה המשותף — אפליה, כך שבסיכום — ערביי השטחים מתלוננים בעיקר על דיכוי. גם ערביי ישראל מתלוננים, בשיעור נמוך יותר, על דיכוי — ובנוסף על כך הם מתלוננים על אפליה.

מדוע הערבים לא פונים?

ארליך מיזג את הנתבעים, הרשויות שנגדן הוגשו עתירות לבג"צ, ל־33 סוגים נפרדים, מהם 17 משרדי ממשלה, 10 מוסדות ממשלתיים אחרים — מביטוח לאומי ועד רשות הנמלים, והשאר — רשויות מקומיות ואיגודים ציבוריים. קשה היה לבדוק את פיזור התלונות של ערביי השטחים משום שעל פי הנוהל החוקי מרבית התלונות, בין אם מדובר בקרקעות, במעצרים או ברשיונות

המשך בעמוד 16

שרירות במק[illegible] בשטחים

[illegible]

זכרוני טוען באירוניה שלא חידוש מופלא בהלכות המשפט, שופטי הבג"צ מנוחים, כנראה, שהמימשל הכיבוש הכפוי על הפלשתינים יודע יותר טוב מהתושבים עצמם מה טוב בשבילם, ומונע מהם שיכון לטובתם.

[illegible]

הכבוד האבוד של בית ג'אן

בבית ג'אן מדברים על אדמה, על נישול ומתכוונים לכבוד הגזול

בכניסה לבית ג'אן מחסום ורכים ובניתן שמירה מאולתר מלוחות של עץ. יד לא מאומנת רשמה עליו. "איפה הצדק — דורשים עבור דונם אחד 82 דונם מהתושבים". ועוד כתוב שם. "אנחנו טובי־לב אבל לא פרייארים". את המחסום אנחנו עוברים ללא קושי. רק לאנשי רשות שמורות הטבע לא יתנו לעבור בו ולהיכנס לכפר בנתיבו הראשי. בסימטאות הכפר הדרוזי הגבוה בארץ, מראות של כפר ורוח הרים משיבה חיים למי שהעפיל לכאן ממקומותינו המהבילים מחום בימים אלה. אלא שעד מהרה אתה נחשף כאן אל מה שלוחש ורומז מתחת למשב הקריר הזה.

בבית ג'אן מדברים על אדמה. הריב שלהם, הם אומרים, על קרקעות. הכל סובב וחוזר אל האדמות. כך גם בתקשורת: מאבק על בעלות, על חזקה, על נישול, על הפקעה, על המרה. בבית ג'אן מדברים על אדמה, אבל מתכוונים לכבוד. יותר משנגזלו האדמות מהעדה הדרוזית — נגזל ממנה כבודה. היום הם מבינים את זה. ארבעים שנה של אטימות שלטונית כלפי המיעוט הדרוזי בישראל נסדקו כאן בבית ג'אן. וזו ראשיתו של בקע, עדיין סדק צר, אבל טיוחו הנודע של הבטחות, וטיפולן המופלג של ועדות למיניהן, כבר לא יוכלו לה. הכוחות הגעשיים שצברו את אונם מאז אותה "ברית דמים" מדומה בין המיעוט היהודי בארץ לבין המיעוט הדרוזי בארץ, כפי שמאוחר יותר יכנה אותה ראש מועצת הכפר, רק טלטלו טלטול ראשון את האדמה בשאלת האדמה.

כמארג סלאלחה איש מפ"ם בבית ג'אן, שב ומספר לנו בביתו שהמאבק הוא בעיקרו על האדמה, על הדרך להוצאת אדמותיהם של בני הכפר שלו מרשותן של שמורות הטבע. עניין של 16 אלף דונם, מתוך שמורה בת 100 אלף דונם. "ההחלטה שנגרמת על־ידי משרדי הממשלה גרמה לתסיסת הרוחות. לא פחות ממנה הרגיזו את התושבים בכפר המאמצים של אנשי שמורות הטבע, שהציגו את התושבים כ'משמידי טבע'."

על פי רפלקס קדמון, לעולם תהיה מפ"ם נוטלת על כתפיה את תפקיד המשככת. זו שעליה מוטלת המטלה והאחריות להשכין שלום־בית ולפייס את השכנים. והוא מוסיף: "מפ"ם שימשה כגורם הממתן בכפר. למן הרגע הראשון הגדירה המפלגה את העמדות ואת הדרך שיש ללכת בה. ואלה אכן התקבלו בסופו של דבר, אפילו אם, כמו במקרים אחרים בעבר, לא זוכרים לנו את זה ואיננו זוכים להון פוליטי בשל כך. המאבק הפך להיות של כל הכפר, אבל לא כפי שתואר באמצעי התקשורת. מובן שמבין שבעת אלפי תושבי הכפר ישנם כמה חריגים, אך אלה פעלו נגד אנשי המקום. החוק העומד מאחורי שמורות הטבע הוא חוק המפלה אותנו. הרשות גם קבעה רשימה ארוכה של איסורים והגבלות ועיכובי פיתוח באדמות, על מנת שאנשי הכפר יוותרו על שטחיהם. כל אלה גרמו לתסיסה רבה. כאיש מפ"ם," הוא מרגיש "אני חושב שעל אנשי בית ג'אן לנהל מאבק במדיניות המפלה, אבל במסגרת החוק."

סלאלחה גם מבחין איך עובר על הדרוזים תהליך של התקרבות ונטייה להשתייכות אל המגזר הערבי בישראל, למרות שהם משרתים בצה"ל, והוא מצטט את דבריו של מוחמד וותד בכנסת: "אם ימשיכו לנהוג בערביי ישראל כמו שמתנהגים עם ערביי השטחים, הקו הירוק לא יוזז מזרחה אל הירדן, אלא מערבה לכיוון נתניה."

במפת השטח של שמורת הטבע "הר מירון", שפורס סלאלחה בפנינו, מזדקרים לעין כמה אלמנטים שקשה שלא לפרשם כנטייה להפליה: שטח המיתאר המיועד לבית ג'אן, המונה שבעת־אלפים תושבים, מהווה פחות ממחצית שטח המיתאר המיועד לכפר שמאי, המצוי אף הוא בתחומי השמורה ובו שבע־מאות תושבים בלבד. ועוד נראה בה בבירור איך קו הגבול של השמורה סב ומתפתל, ובלבד שלא ייכלל הקבר הקדוש ליהודים במירון בתחומי השמורה, שעה שאותו ביצוע לולייני מרהיב לא בוצע ביחס למקום אחר, הקדוש לדרוזים, והמצוי על שפת השמורה ממש.

דב ירמיה מנהריה שהצטרף אלינו, מנסח את אחת הסיבות לפקיעת המתח בעדה הדרוזית בכך ש"רבים מ'שומרי חומות הטבע', המגלים אהבה לוהטת לצומח, לחי ולדומם, מפתחים עם הזמן איבה לאדם אשר מועד, כביכול, לפגוע בהם בכל עת, ואם הוא ערבי על אחת כמה וכמה. משקיבלה האהבה הזו שיניים של חוק ותקנות, ורשות שמורות הטבע הוסמכה על אכיפתם, החל בה תהליך של העדפת השיטור והאכיפה על פני ההסברה והחינוך, והדבר אמור בעיקר כלפי הציבור הערבי."

אין ברית דמים בין שולטים למדוכאים

בלשכתו שבבניין המועצה המקומית של בית ג'אן, הותך דברים ברורים ראש המועצה שאפיק אסעד: "הבעיות שהתעוררו לאחרונה בבית ג'אן חושפות את פרצופן האמיתי של כל ממשלות ישראל, לאורך כל השנים. הן גרמו לאפליה, לנישול הדרוזים, לניצולה ולקיפוחה של העדה, מבלי שבניה הבינו זאת ועמדו על כך עד היום. יותר אי־אפשר לדבר עוד על 'ברית דמים'. אין ברית דמים בין שולטים למדוכאים. איני יודע מי הממציא שהמציא את ההגדרה הזו".

שאפיק אינו מוכן עדיין לומר שקיימת חרטה אצל דור המנהיגים הנוכחי של העדה לנוכח מהלכם של מנהיגי העבר שקשרו את גורל העדה הדרוזית עם גורל המדינה היהודית. הוא מודה שקיימת אכזבה עמוקה מן השותפות הזו. הוא מצביע על השלטון שהיה מוכן לנצל את נכונותם של הדרוזים, אך לא עשה דבר לקידומם בשאר שטחי החיים. לא נעשה תכנון לתישוש הכפר הערבי, כפי שנעשה ליישובים היהודיים, וזאת בשעה שאדמות אשר שימשו מקור לקיומו הופקעו ממנו. אבל שאפיק אינו רואה בפתרון בעיות הקרקע סוף פסוק. זו רק ראשיתה של הדרך, להערכתו, והדרוזים לא יוותרו שוב על שום זכות המגיעה להם והמאבק הוא רק בראשיתו. אם הדברים לא "יסתדרו", הוא רומז, תדע העדה הזו כיצד להמשיך ולנהל את ענייניה כך שקיומה יובטח.

דב ירמיה מגדיר את קיפוחם של הדרוזים בכך ששלחו ל"זכות" ליפול כחיילי צה"ל, קיפוחם אינו שונה מזה של שאר ערביי ישראל. ושאפיק אסעד ממשיך ואומר: "אמצעי התקשורת גרמו ל'עליהום' של כל עם ישראל על תושבי הכפר. צריך להבין שגם

[...]חוושות של זעם ועלבון צורב. בשעתו הם הגדירו יחסי
[...]הודים־דרוזים כ"ברית־דמים". הברית הותרה. האמון נהרס.
[...]רוזים צעירים מהרהרים אם להתנדב לצה"ל, להקריב חיים, לשם מה?
[...]המערך" ו"הליכוד" — שניהם גרועים באותה מידה. "הדרוזים
[...]תנים כמו יהודים ומקבלים כמו ערבים". סיור בכפר,
[...]שמורה, שיחה עם ראש המועצה, תושבים, ביקור ופגישה
[...]ם טומי, מאנשי הגנת הטבע

מאת אהוד דור צילום בועז לניר

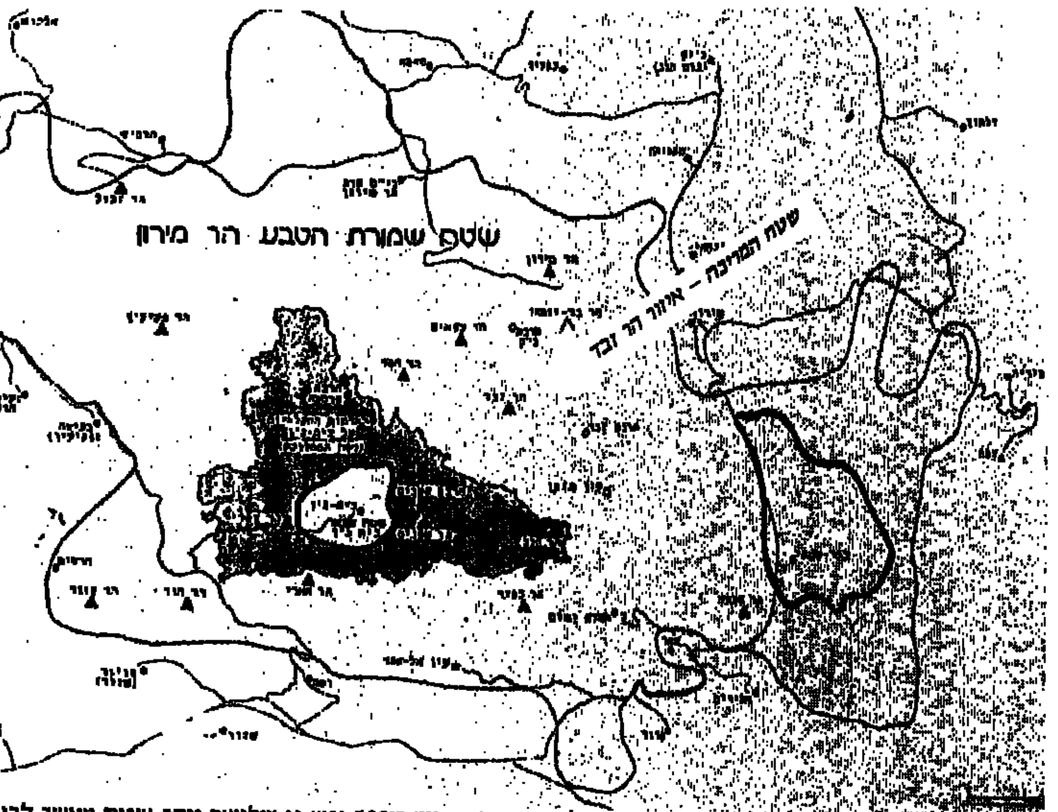

השטח בקו עבה – הוצא מן השמורה לצרכי הישובים (לכפר שמאי, המונה כ־700 נפש פי שלושה יותר שטח מאשר לבית־ג'אן)
הקו החצי עבה – גבולות השמורה
השטח הכהה – אדמות הכפר שבהן מותר לעבד בכלים כבדים ללא הגבלות

שאפיק אסעד, ראש המועצה: "אי אפשר עוד לדבר על 'ברית־דמים'"

ממנו. כל השנים היינו ילדים טובים וכך התרגלו לראות אותנו. אך היום המצב שונה. אנחנו חייבים לשחרר את האדמות שלנו, כי רק כאשר יש לך אדמה אתה יכול לעשות ולהגיע." עכשיו נכנס ראש המועצה לדבריו ומגלה שאין זה נכון שהדרוזים היו אלה שביקשו להתגייס לצבא בשנות החמישים. הוא עצמו היה במחזור הראשון של המתגייסים ולמעשה חייבו אותם לכך. הוא גם סבור שהעדה רואה והמדינה בדרוזי גורם המסכן, פוטנציאלית, את השלטון, והוא אומר: "הדרוזים אינם מוסלמים — כשהם מחליטים הם לא חוזרים לאחור. אין חזרה, לא מפחדים."

הפיצוץ היה דרוש להם

טומי בן יוסף הוא מנהל בית־ספר שדה "הר מירון", ועל הדרשא של בית הספר הוא מציג את גישתו שלו. "הסכסוך לא נגמר, ושורשיו אינם בהר־מירון, אלא ברגשות הקיפוח של העדה הדרוזית שעלו ופרצו עתה. הם חשים קיפוח רב יותר

סאמיר, דובר המועצה: "איני מוכן להיות יותר פראייר"

בגלל אותה 'ברית דמים'. התרחשויות בלבנון נתנו תאוצה לרגשותיהם. בבית ג'אן, בכפר הנידח ביותר, נמצאה הפירצה להוצאת הזעם שהצטבר אצלם וזה הופנה לכיוון רשות שמורות הטבע. רשות זו חלשה יותר ממשרד ממשלתי כמו משרד הפנים, וקל יותר לתקוף.

"הסכסוך עצמו לא פרץ בגלל הסיבות המוצהרות. במסמך שהוציא יושב ראש המועצה לפני שפרץ העימות, לא הוזכר תחילה כל העניין של שחרור האדמות. מה שהוא העלה בו היו תביעות בנושאים כמו התפתחות הכפר, הקמת בית־ספר, מגורים לחיילים משוחררים ופתרון לביוב. חודש לפני המריבה התקיימה ישיבה של כל מקבלי ההחלטות כדי לפתור את הבעיות, ובישיבה זו פתרו אחת לאחת את כל אותן תביעות שבשמן פרץ, לכאורה, הסכסוך. מה שקרה הוא שבסיום הישיבה דרש ראש המועצה שאפיק אסעד להכניס לתכנית המיתאר של הכפר עוד גבעה של 300 דונם. הרשות התנגדה לדרישה, ועל כך התפוצץ כל העסק. להערכתי,

אנחנו וגם המשטרה נקלענו למצב שלא ברצוננו. המשטרה התנהגה בצורה נכונה ביותר, ולא היה לה עניין בתקרית. הצרה היא שאנשי רשות שמורות הטבע ניסו להכניס כל הזמן את המשטרה על מנת לעורר פרובוקציה. בר־לב החליט להיכנס לשטח כי חשש אם יעבור חודש מהקמת המאהל, כבר יהיה קשה יותר להורידו. קיים איזה חוק כזה. אילו היו מבקשים מאיתנו היינו מפרקים את המאהל."

אתה נציג הליכוד במועצה. האם אתה זוכה לתמיכת השלטון במאבקך?

"אני לא חושב שיש ערבי אחד במדינת ישראל ששייך למפלגה ציונית ומסכים לכל הכתוב במצעה. אני בליכוד, כמחאה על מחדלי המערך כלפי העדה הדרוזית לאורך כל הדרך. את המצב שאליו הגיעה העדה עיצב המערך. הליכוד הייטיב איתנו במידה מסוימת. במקרה הזה, שהתרחש בבית ג'אן, הליכוד לא היה גרוע יותר מהמערך."

סמיר הוא דובר המועצה. הוא נכה היושב על כיסא גלגלים. דיבורו הנוט יותר ועכשווי יותר, ניכר בו גם שאינו אומר את דבריו בפעם הראשונה: "בקרב הצעירים קיימת התמרמרות. ממשלת ישראל אינה לוקחת בחשבון שהדרוזים של היום הם לא הדרוזים של שנות החמישים. עד היום חלק ממנהיגי העדה גורמים לה [...]. אם רק אחרי ארבעים שנה מגיעים למסקנה שיש להשוות את התנאים של הדרוזים לאלה של היהודים — אז יוצא קשה. פרשת האדמות בבית ג'אן היתה היריה הראשונה. הדרישות של הנוער הדרוזי הן בדיוק כמו אלה של הנוער היהודי, אבל בשטח הפער הולך וגדל. אני איני מתנה, אמנם, את השירות הצבאי שלי בזה שמגיע לי, אבל מה שמגיע לי הוא בזכות, ואיני מוכן להיות יותר פראייר. המבחן האמיתי יהיה אם יתקבל החוק שהובטח לנו. ויתגלה הפרצוף האמיתי: האם המבטיחים הם באמת שוחרי שלום ונכונים.

"אנחנו מרגישים את אזלת ידה של הממשלה ואנחנו נמצאים על הגה ורכים, כי היום אנחנו כבר יודעים בדיוק מה אנחנו רוצים

אילו התקבלה התביעה היתה עולה, בו במקום, דרישה נוספת, כי הפיצוץ הזה היה דרוש להם." תומי ממשיך ומפרט ונכנס לפרטי המשא ומתן ולהערכות השונות של הרשות, שאולי בחלקן היו שגויות בדיעבד, אך הוא איתן בדעתו שלא הן שגרמו לסכסוך.

מה יש בה בשמורה הזו שכדאי לריב עליה ולהוביל לסכסוך חמור שכזה?

"ייחודה של השמורה הזו הוא בגובהה הרב ובהיותה הקצה הדרומי של האיזור הקר והלח של אגן הים התיכון. הייחוד הזה הקנה לה הכרה כאחת מ־12 השמורות העולמיות החשובות ביותר. תנאיה המיוחדים משפיעים השפעה דרמטית על החי והצומח שבה, כמו אותם שינויים אבולוציוניים בעולם החי, המתרחשים בעיקר באיזורי ספר כמוה. אבל יש לה גם ערך מקומי חשוב לא פחות: זהו האיזור היחידי בארץ בו ניתן לטייל במשך שלושה ימים לפחות ולהישאר באותו איזור, וכל זאת בלי סכנה של מעידה ממצוקים, בלי ליווי של נגמ"שים וסכנה של פעילות חבלנית, ובלי סכנה של התייבשות." ודב ירמיה אומר: "את רשות שמורות הטבע צריך היה כבר מזמן להחזיר לממדיה הטבעיים; לפרק ולחסל מיד את 'הסיירת הצהובה', ולהגביר בה את היסוד המקצועי והאנושי שיראה כאחד מתפקידיו המרכזיים את קירוב האוכלוסיה הערבית לשמירת הטבע, מתוך הכרה ורצון טוב, ולא מתוך כפייה."

אין ספק, הסכסוך שנראה כעת רדום, עשוי לפרוץ בכל רגע. וזו

דב ירמיה: "מרע לזכות ליפול כחיילי צה"ל — אין הם שונים מערביי ישראל"

שקט רעוע שמקורות ההיתחה שתחתיו רבים. הדרוזים של היום כבר מגיבים באופן שונה. שוב אין זו מנהיגות "השייכים". רבי העצמה וההשפעה, שירם בכל וערמת הארץ העתיקה מנחה אותם. הצעירים של היום שירתו בצה"ל ובמג"ב הם נשאו נשק, והם קרובים אל מקורותיו. אימרה עממית ערבית מדריכה אותך להישען על קיר הניצב איתן כך נתמכה ישראל לאחר מלחמת השחרור, על־ידי מנהיגי העדה של אז. אלה של היום אולי כבר מבחינים בסדקים מסוימים בקיר הזה. ■

בורחים מהנגב

ב־1948 אמר דוד בן־גוריון ... אולם "הנכס" הזה אט אט מתרוקן מתושביו. השלוחים בערי הנגב רחוקים מאוד מלספק איכות חיים נאותה

מאת גבי בשן

משה זילברמן – ראש עיריית באר־שבע: "הממשלה אינה משקיעה משאבים"

אילן כהן, איש עסקים פרטי: "בשנת 2000 פשוט תהיה כאן מעברה של מאה אלף איש"

אברהם שוחט – ראש עיריית ערד: "אין פיתוח, אין השקעות, אין גידול אוכלוסייה – כי אם להיפך"

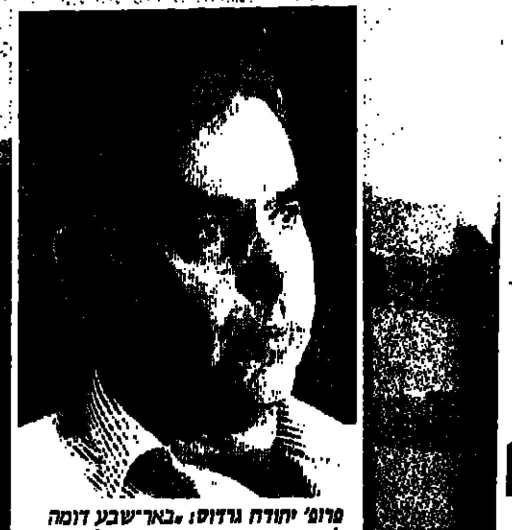

פרופ' יהודה גרדוס: "באר־שבע דומה למושבת כתר בריטית שההחלטות נקבעות בלונדון"

ליד בתי אבן ישנים – נבנים שיכונים טרומיים למשפחות

ב וילה המפוארת שבעומר אורזות משפחתו של ארנון (שם בדוי, איש אמיתי מאוד) את חפציה. הבית כמרקחה. כולם על ארגזים, הילדים הגדולים מסייעים באריזה. ארנון, בעל מקצוע חפשי, נשוי ואב לשלושה ילדים, נוסע מזה מספר חדשים כמעט מדי יום ביומו בקו באר־שבע — תל־אביב, מארגן את העסק החדש שלו במרכז הארץ. הבית החדש, באחת מהערים הקטנות ושטופות הירק סביב תל־אביב, כבר ממתין לדייריו החדשים.

מה מניע את ארנון, אדם מוכר וידוע בדרום, לנטוש עסק מצליח, סביבה אוהדת, בית גדול ומסודר בשכונה בעלת איכות חיים שכמוהה לא ימצא בשום מקום בארץ — ולהתחיל כמעט מהתחלה?

"השאלה מוכרת", הוא עונה, "שואלים אותה אנשים ממרכז הארץ, אבל אף אחד מתושבי הנגב לא שואל אותה. כאן כולם מבינים."

ביוני 48 אמר דוד בן־גוריון בכנסת: "הנגב הוא נכס ציוני כביר ואין לו תחליף בכל רחבי ארץ־ישראל". האמנם?

לפני שנה, ב־30/6/86, התקבל בכנסת החוק האזורי הראשון, חוק הנגב. החוק הכריז על הקמת מועצת הנגב, שתפקידה לייעץ לממשלה בכל הקשור לפיתוח הנגב. בראש המועצה עומדים שני שרים, נציגי משרדים ממשלתיים, כל ראשי הרשויות המקומיות בנגב, חברי הכנסת תושבי הנגב, נציגי אוניברסיטת בן־גוריון ונציגי ציבור. שנה תמימה חלפה עד כינוסה הראשון של המועצה. הזמן שחלף מיום קבלת החוק בכנסת ועד כינוס המועצה מדבר בעד עצמו. החשיבות שמייחס הציבור לנושא משתקפת היטב בתקשורת: כל העיתונים הקדישו באותו יום מקום נרחב לבעיית בחירת רב ראשי בתל־אביב, ולעלילות הרב פרץ במקרה של נקש. "על המשמר" היה העיתון היחיד שדיווח על כינוס המועצה, ו"מעריב" הקצה לפרופ' יהודה גרדוס מאוניברסיטת בן גוריון מקום למאמר קצר על החשיבות שבהקמת המועצה, אך לא מצא מקום לכיסוי הכינוס עצמו. עורך עיתון בוקר מכובד ענה לכתבת, בת באר־שבע, שביקשה לכתוב על העיר ובעיותיה "באר שבע? תפני לאל־אהרם".

כיסאות מוסיקליים

א ולי צודק אותו עורך, ועליבותה של כל בעיה נמודדת במספר הוועדות המטפלות בה, וככל שהבעיה עלובה יותר — כן גדל מספר הוועדות. מועצת הנגב, פורום הנגב, ועדת הנגב, פרלמנט הנגב, חברת שנות האלפיים — וכך הלאה אין ספור ועדות וגופים המטפלים בנושא. "כפרופסור אובייקטיבי וניטרלי, נטול אספירציות פוליטיות," — אומר פרופ' גרדוס — "אני חבר בכל הוועדות הללו, ורואה את אותם אנשים בכל הפורומים, כשבכל ועדה מישהו אחר משמש כיושב ראש."

פרופ' גרדוס, דיקן הפקולטה למדעי החברה והרוח באוניברסיטת בן־גוריון, גיאוגרף בעל שם עולמי בנושא פיתוח מדבריות, מן הבולטים בחוקרי הנגב ובין הרוחפים העיקריים לקבלת חוק הנגב, רואה את מוקד הבעיה ברעה החולה ששמה ריכוזיות המשטר בישראל. המושג פריפריה הוא מושג פוליטי, המראה על פסיביות של איזור, שאינו אדון לעצמו. הוא נשלט מבחוץ, וההחלטות הנוגעות לאיזור אינן מתקבלות על־ידי אנשי המקום, אלא על־ידי שלטון מרכזי שבעיות הפריפריה אינן בהכרח בראש מעייניו. הנגב (וגם הגליל) הולכים והופכים מבחינה זו משנה לשנה ליותר פריפריאליים, שוליים, וחסרי חשיבות. "אנחנו חיים באיזור קולוניה," — אומר פרופ' גרדוס — "כשההחלטות מתקבלות במטרופולין הגדול. אנחנו דומים למושבת כתר בריטית, כמו קניה או הודו, כה ההחלטות נקבעות בלונדון ולתושבי המקום אין כל השפעה עליהן".

משה זילברמן, ראש עיריית באר־שבע, ובייגה שוחט, המכהן כראש המועצה מקומית ערד זה למעלה מעשרים שנה, אומרים שעייפו מהבטחות ללא כיסוי. הממשלה אינה משקיעה משאבים, ואף יזם פרטי לא יבוא לנגב אם לא יתנו לו סיבה טובה לכך. ההכרה בגדה המערבית כאזור פיתוח א' מהווה מכת מוות ליוזמה הפרטית בנגב, ואילו הממשלה, מצידה, לא מעבירה חברות ממשלתיות לאזורים הפריפריאליים. חברות שמעצם טבען הן עתירות שטח, כמו חלק ניכר ממפעלי התעשיה הצבאית, התעשייה האווירית ורפא"ל — נשארות במרכז הארץ על קרקע יקרה ומגבירות את העומס על תשתית העמוסה כלאו הכי. תשתית התחבורה והתקשורת בדרום היא פרימיטיבית, ועסקות היצוא של המפעלים בנגב נחתמות וממומנות בסניפי הבנקים בת"א.

גם צה"ל גרם לאכזבה רבה. עם פינוי סיני פרחו התקוות בדרום, אך את צה"ל לא עניינו ירוחם, מצפה רמון, באר שבע, אופקים והאבטלה בדימונה. זה לא תפקידו. פרופסור גרדוס מצביע על חסרונו של גוף סטטוטורי, מינהלי, שבראשו מושל בעל סמכויות שיכול היה לומר לשלטונות כוחאי לישנא: רבותי, אתם בונים פה מחנה צבאי, אבל אני רוצה שהכביש יעבור דרך ירוחם, כדי שזה יעזור לירוחם, שקו הטלפון שמגיע לבסיס ישרת גם את קווי הטלפון של ירוחם ודימונה, שמכבסת הבסיס והמוסכים יהיו בירוחם ויספקו תעסוקה לאנשי המקום, ו־200 הקצינים שמשרתים פה יגורו בשכונה בירוחם — הדברים היו נראים אחרת. כל הנגב היה נראה אחרת. זכורה הבטחתו של מרדכי ציפורי בדבר 20000 משפחות שירדו לנגב. אך צה"ל לא ראה בזאת משימה לאומית. מזה חמש־עשרה שנה אלופי פיקוד הדרום נוסעים יום־יום מביתם במרכז הארץ לבאר־שבע, כשמאחוריהם שובל של מאות כלי־רכב של קציני המטה שלהם ועוזריהם. עד מלחמת יום הכיפורים חייב צה"ל את קציניו ששירתו במרחב הפיקוד לעבור לנגב עם משפחותיהם, תוך מתן סיוע בדיור. ואכן, חלק ניכר מתושבי הנגב החלו את דרכם באזור כאנשי קבע שהחליטו להשתקע במקום עם שחרורם.

אסור להשקיע ברווחת האזור

א נשי הנגב מרגישים שנדחקו למקום נחות בסדר העדיפויות הלאומי. צחוק הגורל הוא שהנגב, המהווה 62% משטח מדינת ישראל (אך רק שבעה אחוז מתושבי המדינה חיים בו) מהווה את אוצר הטבע הגדול ביותר של המדינה: מיליארד דולאר, עשרים וחמישה אחוז מן היצוא התעשיתי של מדינת ישראל (למעט יהלומים), מקורו בנגב. הפגיעה בנגב, מעבר לפגיעה במדיניות (האם יש כזו?) של פיזור האוכלוסין, תהווה פגיעה קשה בכלכלת המדינה. למפעלים הגדולים בנגב — קמ"ג, מפעלי ים המלח, מפעלי הפוספטים והתעשיות הכימיות אסור, ע"פ חוק החברות הממשלתיות, להשקיע כספים ברווחת האזור, וכל רווחיהם הולכים כתגמולים לתקציב המדינה, שם הם נבלעים בגרעון הכללי מבלי שתושבי הנגב יזכו ליהנות מפרי עמלם. בימים שרובר על אפשרות של חידוש העלייה מברית המועצות — הוזמנו מנהלי המחוזות של "עמידר" בירושלים ובמרכז לדיון בבעיות הקליטה. נציג אזור הדרום כלל לא הוזמן לדיון — והרי זה האזור שקלט כ־25% מן העלייה מברה"מ, חלק ניכר מן העלייה מדרום אמריקה ומספר משמעותי מאד של עולי אתיופיה! אותו מנהל במשרד השיכון צדק בהחלטתו שלא להזמין את נציג הדרום — מכיוון שעד שמדינת ישראל לא תחליט לשנות את סדרי העדיפויות לא ייקלטו עולים בנגב. אין מקומות עבודה — אז לאן ישלחו את העולים? באזור הדרום היו בתחילת שנות השבעים שלושת אלפים התחלות בנייה לשנה, אומר בייגה שוחט, השנה יש עשרות בודדות, בעיקר "בנה ביתך". משרד השיכון לא בונה — כי אין למי לבנות. לאחר שנים אחרות של הגירה שלילית, אשר אוזנה על־ידי ריבוי טבעי, היתה בשנת 86, בפעם הראשונה בתולדות המדינה, ירידה אבסולוטית במספר התושבים בכל העיירות בנגב, כולל ערד. הפנינה שבכתר, יוצאת דופן יחידה מכלל זה היא רהט, העיירה הבדואית ההולכת ומתפתחת במהירות.

באר־שבע, עיר מתה למחצה

ה אזור כולו שקוע באובך ואפרוריות. פיסית ומנטאלית כאחת. הדבר בולט במיוחד בעיר שהיתה אמורה לשמש מרכז ובירת הנגב. "באר־שבע אינה בירת הנגב", אומרת ציפי פינס, מנהלת תיאטרון באר שבע, "אנשי העיירות אשר נזקקים לשרותים שאינם נמצא בעיירתם מעדיפים להמשיך ולנסוע עד תל אביב. זו עיר מתה למחצה. יש פה רגש נחיתות של פרובינציה. כל מה שבא מבחוץ — יותר טוב. יש פה פיגור נוראי." באר־שבע, לדברי פינס, היא עיר לבנטינית ושטופת בערות. מיטב תושביה מסתגרים בבתיהם, וכל מי שרק יכול להרשות לעצמו עובר לאחת העיירות והקהילות המסביבה כעומר, מיתר ולהבים. התיאטרון המקומי, מן הטובים שבתיאטראות ישראל, מצליח להפיק את מיטב הצגותיו במצב עלוב ומדכא. תושב מרכז הארץ שיבוא לתיאטרון לא יאמין למראה עיניו. הקהל מצטופף באולם הכניסה לתיאטרון, שגודלו כשמונה מטר מרובע, ומחוסר מקום נמשך שובל של אנשים אל עבר המדרגות המובילות לשירותים. אין בבאר־שבע אף בית קולנוע אחד ראוי לשמו, ומדובר בעיר של מאה ועשרים אלף תושבים. המדרחוב, שבכל עיר בארץ בה הוקם הפך למרכז תוסס, הרגעון וצבעוני של חיי מסחר ערניים, מזכיר יותר את כפר פלסטין נטוש מאשר מדרחוב מודרני שנבנה בשנת 1982. "אני אינני נכנסת לשם, זה מכוער" אומרת פינס בפסקנות. הנוסע העובר בשכונות העיר משתומם מהשטחים עצומים של אדמת לס בלבה של העיר, שבהם של שטח אבק שגרתית מתרוממת מהם מערבולות אבק המכסות את כל הנראה לעין. העיר, על פי סקר שפורסם לפני מספר שנים, היא אחת הערים המזוהמות ביותר בעולם. באר־שבע ורמת חובב הם מצבורי רעל, המרעילים את האדמה לדורות. תושבי באר־שבע חיים בתנאים אקולוגיים שאינם מוכרים בארץ. אף עיר בישראל אינה מכירה מתקפות לילה של מאות אנשים מוכי בחילה לחדר המיון היחיד בעיר, כתוצאה מדליפת גזים שגרתית במפעל "מכתשים".

על מצבה של מערכת החינוך, אשר היתה אמורה להיות גורם אטרקטיבי ומושך זוגות צעירים לעיר, יעידו מספר השביתות שהיו השנה בבתי־הספר היסודיים בבאר־שבע, רובן בגין מצב המבנים המוזנחים והדולפים.

יש בבאר שבע אוניברסיטה מעולה — ומכובדת. מדינת ישראל לא נזקקה בשנות השישים לאוניברסיטה נוספת — אומר פרופ' אילתה, נשיא אוניברסיטת בן־גוריון. הסיבה היחידה להקמת האוניברסיטה היתה פיתוח אינטגרציה בין המפעלים באזור לבין האוניברסיטה, דבר שיביא להפריה הדדית של כל הצדדים ולפיתוח הנגב. בפועל — טוען פרופ' גרדוס — מייצאת אוניברסיטת בן־גוריון את בוגריה למפעלים המוקמים במרכז הארץ. הקשר בין האוניברסיטה לבין המפעלים באזור הוא זניח, המפעלים אינם יכולים להשקיע באוניברסיטה ולנצל אותה לקידום המחקר והפיתוח שהם נזקקים לו, והאוניברסיטה אינה יכולה להשתמש במפעלים לקידום אנשיה, כמקובל בכל העולם. בני האזור הלומדים בה מקבלים ממנה את הוויזה למרכז — ולפעמים אף לחו"ל.

מעבדה של מאה־אלף איש

ה אבטלה בנגב, שהיא מן הגבוהות בארץ, חמורה במיוחד, מכיוון שזו אבטלה של בעלי־מקצוע". אומר ראש עיריית באר־שבע משה זילברמן: "מחוסרי מקצוע המעוניינים בעבודה ימצאו אותה בשפע, אך תושב הנגב שהוא בעל מקצוע, המפוטר מעבודתו, לא ימצא עבודה במפעל אחר בנגב, וכמעט אוטומטית ייאלץ לחפש עבודה במרכז." כתוצאה מכך הולך ומתערער מאזן האוכלוסיה וגדל מספר נתמכי הסעד ובעלי ההכנסה הנמוכה.

בלונים

בכינוס הפתיחה של מועצת הנגב הצליח שר המסחר והתעשיה לתעתע בכל הציבור הגדול שהתכנס באולםבהפרחת מספרים באוויר. "השקענו השנה 246 מיליון דולר בנגב. מאשימים אותי בהשקעת כספים ביהודה ושומרון – אך ביהודה ושומרון השקענו רק 42 מיליון דולר". גם אם ניקח את הסיכון ונקבל את דברי שרון כאמת מוחלטת, דבר שמוטל בספק רב לאור הרקורד שלו – הרי שביהודה ושומרון השקיעו 2100 דולר לכל תושב יהודי, לעומת 820 דולר בלבד לכל תושב בנגב – הפרש של מאה וחמישים אחוז בחלוקת המשאבים.

פרופ' גרדוס מאשים בין היתר את מפ"ם ונציגיה בכנסת, שאינם עושים מספיק לקידום הנגב. "אינני משתתף במעשים שאופיים מעשי אונניזם" – נוגיב אלעזר גרנות, חבר קיבוץ שובל שבנגב. "מצד אחד משתתפים בכנסים – ומצד שני תומכים בתקציב המפנה את המשאבים ליהודה ושומרון וללא דאגה לנגב ולפיתוחו."

"אין שום בעיה," אומר אילן כהן, איש עסקים מקומי שנרתם באחרונה לפעילות ציבורית. "בשנת 2000 פשוט תהיה כאן מעברה של מאה־אלף איש. החזקים עוזבים והנותרים מפתחים מנטליות של מעברה."

כל הסיבות הללו מביאות את ארנון ושכמותו, המגיעים לעתים קרובות לתל־אביב ורואים בה חיי תרבות ויצירה תוססים ושפע של מקומות עבודה, לעצור יום אחד ולשאול, כמה חטאתי שנגזר עלי לחיות בעליבות הזו.

"אולי מוזר יהיה לומר זאת," אומר פרופ' גרדוס, "אך מה שמחזיק פה חלק מן האנשים זו הרגשה של חלוציות, הגשמה עצמית, והרצון לעזור ולפתח את הנגב. הרבה מחברי הטובים מתייאשים ומתקפלים. ובאמת אתה צריך להיות חזק מאוד בכדי להישאר. אם היתה איזה רוח נושבת מהמרכז ואומרת לך: אם אתה בנגב — אתה חלוץ, אתה עושה משהו לטובת המדינה — אני מאמין שהכל היה אחרת. היום לא נותנים לך את ההרגשה הזו. פעם, כאשר ירדת לנגב, היית נערץ ומכובד במרכז, ואמרו לך כל הכבוד. היום אומרים לך: אתה משוגע. מה אתה עושה שם? מתי תחזור לארץ? עוד כמה זמן תהיה שם? וזה מאוד מעציב."

כאמור, חלק ניכר מן הנוער עוזב לאחר השירות הצבאי או גמר הלימודים באוניברסיטה — וההורים אינם רואים כל טעם בהישארות במקום שבו אין עתיד לילדיהם.

יושבים בפרלמנטים ומקשקשים

א ת הפתרון רואים חלק מאנשי המקום בהתארגנות מקומית שתלחץ על השלטון המרכזי. לכולם ברור למעלה מכל ספק שללא הזרמת משאבים ושינוי סדרי עדיפויות ברמה הלאומית לא יוכלו לעשות דבר, ורק הדרכים להגיע לכך חלוקות. מצד אחד זו דרכו של פרופ' גרדוס המציע פעילות להעלאת המודעות הציבורית לבעיות, להתארגנות משותפת, להפעלת כוח פוליטי ולעמידה על הדרישות לקבלת חלק מהעושר הרב שעושה מדינת ישראל בנגב. להילחם על כך שחברות ממשלתיות הפועלות באזור תהיינה מחויבות להשאיר בו חלק מרווחיהן, שתוכלנה להיכנס לענפים אחרים, תתרומנה לפעולות רווחה של משפחות העובדים — ורק אז יוכל הנגב לעמוד על הרגליים. "פעם היה לנו בן־גוריון, שהנה איש הנגב, שדאג לנו," אומר גרדוס. "אחרי בן־גוריון נשארנו מיותמים, אין מי שייצג אותנו. אם היה לנו לובי של חמישה־ששה חברי כנסת, אפשר היה לשנות את כל סדרי הבראשית באזור. תראה מה עושה ש"ס עם ארבעה ח"כים."

אילן כהן אינו מאמין בדרך הזו. הוא מזכיר את יורשי בן־גוריון העולים כל שנה לקברו, מקשקשים, מקימים פרלמנט הנגב, ועדת הנגב, ועדת שרים לנגב — וכל הוועדות האלה הן אוסף של הטעיות, סימום הציבור, משהו שנועד להרדים את ההנהגה המקומית של הנגב.

"שמים אותם בפרלמנט", הוא אומר "הם נעשים חשובים, מתחילים לדבר ולדסקס ביניהם. במקום לקחת ולסגור המגנת מחץ, להעלות עשרת־אלפים איש לירושלים ולהרעיד את משרדי הממשלה — הם יושבים כפרלמנטים ומקשקשים. זה יכול להשתנות רק אם תתארגן קבוצה שתיקח את העניינים לידיים ושתחליט שהיא הולכת למאבק חריף מאוד, ללא פשרות. כן, גם שריפת צמיגים — אך לא לעשות זאת בבאר־שבע, כי זה לא מזיז לאיש. גם אם נשרוף פה את כל באר־שבע לא איכפת להם. צריך לשרוף שם, מתחת לדלת של משרדי הממשלה."

"אם לא, אומר אילן כהן, כדאי שיקימו ועדה למצפים בנגב, כי בעוד חמש שנים רק זה מה שישאר. "שיקחו את התע"ש מרמת השרון ושיתחילו לחלק אותו. לא הכל לנגב. חלק ליקנעם, לגליל — אבל חלק לנגב. אומרים שהעברת התע"ש צריכה לעלות 125 מיליון דולר — אז שלא יעבירו את הכל. שיתחילו להעביר מפעלים של שלוש־מאות איש, ארבע־מאות איש. הרי לא כל התע"ש, חמשת־אלפים איש, הוא מפעל אחד. אם לא יעשו את זה — שלפחות יידעו מה קורה, ולא יתפלאו על מה שיקרה מחר." ■

מקום שנעים לחיות בו — ראיון עם בייגה שוחט

[illegible]

יוסי קאנץ

יוון, לא נעים לראות כביש חסום

הצלם מיכאל רורברגר

רורברגר, הוא קולקציה של אמנויות. הוא מסתכל על החיים מנקודת מבט אחת, שהיא רק שלו, ומסתכל „מנמוך".

יש לו מבט צוחק, עיניים חכמות, כאילו היה אומר: עוד לא אמרתי את כל מה שיש לי... — יש לו המון למיכאל רורברגר. עולמו גדוש דימויים וביטויים. — הקו אופקי, בזווית רחבה. בידיו העדינות והארוכות משהו, הוא חובק את ההתרחשויות, הוא מתרגם את הנעשה בדרכו רבת־המשמעויות: רורברגר תופעה סביבתית. הוא מרחף „איפה שהוא" בין תל־אביב לבין „גמל אמסטרדם" שלו, מלקט את פירורי העבר הזרוק הבוהמי ויוצר את העכשיו המפוכח יותר, אך עדיין לא מיושב.

מה אתה, מיכאל: צלם, פסל, צייר, משורר... (שאלה טיפשית) „אני אמן! אני סקרן!

אתה קולקציה של אמן, רורברגר, אתה נאיבי, אבל אתה חכם.

מיכאל רורברגר נולד באנגליה להורים יוצאי גרמניה. בשנת 1949, הוא עולה עם משפחתו ארצה. נקודה. וזו כל הביוגרפיה האישית שהוא מוכן לשחרר. בתצלומי דיוקן משפחתיים תוכלו לגלות את הוריו, את קרוביו, את הדודים. אנשים יפים, חזות של קלאסה. דמויות מעולם אחר — משם בא רורברגר. לפעמים נדמה, כי יש רגעים שהוא עדיין לא החליט ונשאר שם, חוזר בדרכו שלו, עם החוויה הישראלית, יותר נכון, התל־אביבית שלו. לעיתים נדמה כי רורברגר, במקום לפנות בצומת ימינה, יצא לו לעשות „יו־טרן" שמאלה וכו' וכו'.

מיכאל רורברגר, גלריה של איש אחד, קולקציה של פגישות עם עולם עשיר, מפתיע.

אמן שקט, עיניים של ממזר, יש לו מין קול מחליק כזה, מרחף בתנועה איטית, תענוג להימצא במחיצתו, להתבונן בעבודותיו. הוא אוסף כל חפץ, פעם למד ארכיאולוגיה. עסק בחפירות.

בעצם אין מה לספר עליך רורברגר, צריך לבוא ולראות את העבודות, צריך לבוא ולשמוע אותך. צריך לראות את התערוכה שלך (וכבר היו לך כל־כך הרבה), חובה לראות את הספר „שבע שורות על פלא ירקון". נדמה לי כי אתה הפלא השמיני שם, מיכאל. יצירה משותפת של משורר, צלם ומעצב.

קסם של ספר שאוהבים לאהוב אותו. צריך לדעת לבוא אצל הספר ולא להיות לצידו, ומי שיצלח בידו להתחבר אל „פלא הירקון", יגלה שם את „העיר" של רורברגר ורוני סומק המשורר.

מי שיצלח בידו להתחבר לזרם המילים של סומק ושוט ויצלול, יתחוור לו לפתע כי תל־אביב, זה תל־אביב, זה ניו יורק. כמו סיציליה, כמו למטה, זה ברונקס, זה ורשה זה פתח־תקווה. זה אמסטרדם, זה ראש־העין...

זה רורברגר שהוא רורברגר שהוא אמן, שהוא קולקציה של אדם אחד.

מיכאל, מיכאל, חבל שלא נולדת לפני מאתיים שנה, חבל.

חבל שהוא לא „עושה" יותר, חבל שלא כותבים עליו מספיק, אבל זה כבר סיפור אחר. במקום כל הכותבים הללו, הוא בעצמו ממלא את עבודותיו באורנמנטיקה מצחרחית. כתוב בתוך התצלום, מעין חוויה מוצהרת, המחווה מיסגור שהוא גם הסיפור. ללמדך, כי האות היא האמירה והמלה הכתובה היא חשיפת המלא של היצירה. חבל שאין קרקס בעיר הזאת..." — כותב רוני סומק באחד השירים בספר.

חבל שאין עוד רורברגרים בעיר הזאת, כי לו היו שכאלה, אפשר היה למלא בהם המון קרקסים ועוד יישאר קצת מקום בשביל אחרים. אז אפשר היה להפוך את החיים למשהו קצת יותר מעניין, קצת פחות אפור, קצת יותר מצחיק. חבל...

חבל שאין יותר רורברגרים בעיר הזאת. הוא, הרי בולע חרבות, הוא מצחיק, הוא פיל, הוא מאלף את הכלב שלו, הוא ז'אנגלר, הוא פלא הירקון, הטיילת, חוף גורדון, בוגרשוב. אז למה אין יותר קרקס בעיר הזאת?

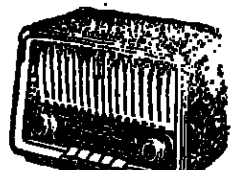

1987. האוהל של הבולגרים

מיכאל רורברגר, גלרייה של איש אחד, קולקצייה של פגישות עם עולם עשיר, מפתיע. אלבום תמונות מלווה בדברי שירה של רוני סומק על תל־אביב כמו ניו־יורק, ורשה או פתח־תקווה.

באר־שבע

אל תלך לבג"צ, יא מוחמד

המשך מעמוד 9

ומיסים — מופנות נגד כתובת אחת, המושל הצבאי באותו איזור, שהוא הרשות העליונה לגבי תושבי השטחים בכל התחומים. העתירות של אזרחי ישראל היהודים הופנו לכל מוסדות המימשל, אם כי בפיזור לא שווה, כמובן. לעומת זאת, ערביי ישראל לא פנו ל־10(!) מבין 17 המשרדים הממשלתיים. אפשר להבין מדוע לא עתרו נגד משרד הקליטה, המטפל רק ביהודים, אך מדוע לא עתרו נגד משרד התיירות, התקשורת, התחבורה, ואפילו לא נגד משרדי ממשלה שמטפלים בעניינים רבים הנוגעים ישירות למיגזר הערבי בישראל: חקלאות, שיכון, עבודה ורווחה, תעשייה ומסחר, בריאות ודתות?

ארליך אומר שייתכנו שני הסברים לכך שערבים לא עתרו נגד משרדים אלה: האחד — שמפלים בהם לטובה את הערבים, לעומת היהודים, כך שאין לערבים טענות... הסבר לא סביר. השני — שאין לערביי ישראל קשר הדוק ואינטנסיבי עם אותם משרדי ממשלה, ואז המסקנה היא שהם קשורים לפחות מוסדות, מעורים פחות במדינה, שהם „אזרחים חלקיים" ולא אזרחים מלאים. סיבה נוספת באותו כיוון — לאזרח היהודי יש יותר ביטחון עצמי, כך שאינו מקבל בקלות „לא" כתשובה. הוא אומר לעצמו: „אני לא פראייר. דפקו אותי — או אלך אפילו לבג"צ!" הוא מרגיש שהמדינה שלו.

לאזרח הערבי יש תחושה פחות חזקה שהמדינה היא שלו, והוא נוטה יותר לציית ללא ערעור להחלטות הרשות הממלכתית או הציבורית, גם כשאינן נראות לו צודקות.

הפניות הרבות ביותר הן נגד משרד הפנים — 22% מכלל פניות ערביי ישראל — וזה מובן: משרד זה אחראי לרישוי בנייה, תעודות, ובעיות בכניסה ויציאה מהארץ, תחומים שהם־הם מוקדי החיכוך בין ערביי ישראל לממשלה. הבדל נוסף — יהודים נוטים יותר לעתור לבג"צ נגד פסיקות של בתי הדין הרבניים, בענייני אישות, גיור וכו'. הערבים מערערים פחות על השיפוט הדתי בעדות הדתיות השונות להן הם משתייכים.

ייתכן שבנושאי דת, קשה יותר לערבים מוסלמים או נוצרים, לפנות לשופטים היהודיים בבית המשפט העליון.

על מה הערבים קובלים יותר?

אפליה ודיכוי, בשטחים ובישראל, כבר אמרנו. אצל ערביי ישראל בולט גם השיעור הגבוה של עתירות נגד מוסדות השלטון המקומי: 33% לעומת 20% במיגזר היהודי. שיעור גבוה זה מפתיע במיוחד מפני שהוא מנוגד למגמה שראינו בפסיקה בנושאי דת: ברוב המקרים הערבים חיים ביישובים נפרדים, כך שמדובר בעתירה של אזרח ערבי בפני בג"צ בהרכב של יהודים בלבד ונגד רשות מקומית ערבית. יש בזה, לפחות מבחינה רגשית ופסיכולוגית, אלמנט של „מסירה החוצה" של סכסוך פנימי. הסיבות — לדעת ארליך — הן שהמגע של האזרח הערבי בישראל עם הרשות המקומית שלו הרבה יותר הדוק ורב־תחומי מזה של האזרח היהודי, ולהיפך: הממשלה היא „מעל לראשו" של האזרח הערבי, ובהישג ידו של האזרח היהודי.

ארליך מוסיף שגם בין חלקים שונים של הציבור היהודי בישראל יש הבדלים ביכולת הגישה למימסד המוניציפלי: צ'יץ, ראש עיריית תל־אביב, אמר פעם שבדרום תל־אביב האזרח החש בעוול מרים שולחן על ראשו של פקיד העירייה, ואילו בצפון תל־אביב הוא מרים טלפון למי שצריך. הכל ברוח הפתגם הידוע: כשיש לך קשרים — אתה לא צריך פרוטקציה, ואם יש לך חברים — גם הקשרים מיותרים... ייתכן שברשויות מקומיות ערביות מסוימות, שאינן מצטיינות במינהל תקין, גורלם של אזרחים שאין להם חברים, קשרים או פרוטקציה גרוע אף מזה של יהודים במצב דומה, ובצר להם — הערבים פונים לבג"צ היהודי נגד הרשות הערבית.

עתירות — ותוצאות

כאמור, אף עתירה של תושבי השטחים, במחצית השנה שנחקרה, לא התקבלה בבג"צ. לעומת זאת — סיכוייו של ערבי־ישראלי לזכות או להשיג פשרה בבג"צ גבוהים משל אזרח יהודי: ערבים ישראליים זכו ב־8.8% מהעתירות, יהודים — רק ב־6.3%!

בולטת גם העובדה ש־60% מעתירות היהודים נדחו על הסף, לעומת 38% מעתירות ערביי ישראל ורק 29.8% מעתירות ערביי השטחים. לעומת זאת מבין העתירות שלא נדחו, שיעור העתירות שבוטלו לפני הדיון המשפטי או במהלכו עומד ביחס הפוך: רק 43% אצל היהודים, 53% אצל הערבים הישראליים ו־70% אצל ערביי השטחים.

הסיבות להבדלים — אליבא דארליך — הן בשוני בייצוג המשפטי: קרוב לשליש מהיהודים ומערביי ישראל עותרים לבג"צ בעצמם, בלי עורך־דין, לעומת 3.4% בלבד מערביי השטחים. הייצוג המקצועי המוגבר מסביר את הצלחתם של ערביי השטחים בשלבים המוקדמים בעתירה.

הבדלה אחרת — שמעוררת מחשבות נוגות — היא הקשר הסטטיסטי בין לאומיותו של עורך הדין — לשיעור הצלחותיו בבג"צ.

נקדים ונספר, שאף יהודי אחד לא שכר עו"ד ערבי על מנת שייצג אותו בבג"צ, לעומת 60% מערביי ישראל ו־50% מערביי השטחים ששכרו את שירותיו של עורך דין יהודי.

התוצאות „מצדיקות" את הבחירה בעו"ד יהודי: אף עורך דין ערבי, בארץ או בשטחים, לא זכה, ולו בעתירה אחת, בפני הבג"צ בתקופה הנידונה, ולא השיג פשרה או פסק־דין לטובת לקוחו, כשם שאף אחד מהעותרים בעצמם, ללא עו"ד, לבג"צ, לא זכה ולו בעתירה אחת. יוצא מזה, שמי שבא לבג"צ בלי עורך־דין בכלל, או עם עורך־דין ערבי — הסיכוי שלו לזכות בעתירה קרוב לאפס. מי שרוצה, יכול לנחם עצמו בתירוץ שכשלונם של העותרים לבדם ועורכי הדין הערביים בבג"צ מעלה את ממוצע הסיכוי לזכות בעתירה לבג"צ כשלוקחים עורך דין יהודי: במקום סיכוי של 6% בממוצע כללי לכל הפניות לבג"צ, יש סיכוי גבוה בהרבה: 9.8%, ועדיין סיכויי הפונה הם 1:9 לרעתו.

ד"ר אבישי ארליך: „העתירה היא הכרה מסוימת בשלטון הישראלי"

בג"צ וקולוניאליזם

רבים בישראל מתגאים בכך שבג"צ פתח את שעריו לעתירות של תושבי השטחים, על אף שהחוק הישראלי והבינלאומי אינו מקנה זכות כזו לאדם הנמצא תחת שלטון כיבוש. ארליך אינו בטוח שפתיחת שערי הבג"צ לתושבי השטחים היא סימן לאופיו הליברלי של הכיבוש הישראלי בשטחים.

לטענתו, מעטות המדינות בעולם שבהן האזרח רשאי לפנות, ישירות, ובלי פנייה לדרגי־ביניים של בתי משפט נמוכים יותר, בעתירה לבית המשפט העליון נגד רשויות השלטון. במדינות שבהן קיים נוהל כזה, כגון קפריסין וישראל, הוא מורשת השלטון הבריטי: בתקופת המנדט ישבו לדין בבתי משפט השלום ובתי המשפט המחוזיים בארץ שופטים יהודיים וערביים, שהיו נחותים בעיני הבריטים אשר ראו בהם „נייטיבס", ילידים. כדי שבתי משפט אלה, של המקומיים, לא ישפטו את נושאי המשרות הבריטיים במוסדות ממשלת המנדט, הפנו את עתירות האזרחים נגד הרשות השלטונית ישר לבית המשפט העליון, שבו ישבו לדין שופטים בריטיים.

כך קרה גם בשטחים: בשנים הראשונות לכיבוש הגדה, קרה שתושבים בשטחים ערערו על חוקיות אחת התקנות שהוציא המימשל הצבאי הישראלי בפני שופטיו הערביים של בית המשפט העליון לערעורים ברמאללה, הסמכות השיפוטית העליונה בגדה שנותרה מתקופת שלטון ירדן.

באותה עתירה ספציפית, בית המשפט הזה אישר את חוקיות התקנה, אך במימשל הישראלי נדלק אור אדום: מי שאישר היום תקנה, יכול מחר לבטל תקנה אחרת, ואסור שהפסיקה הסופית בעניינים הנוגעים למימשל הישראלי בשטחים תהיה בידי ערבים.

ניתן היה, כמובן, לקבוע בצו המושל שסמכות הערעור והפסיקה העליונה תהיה בידי בית דין צבאי עליון, שימונה על־ידי המושל הצבאי, וזה חוקי למהדרין, מבחינת החוק הישראלי והבינלאומי החל על שטחים כבושים. אבל, העדיפו לאפשר לערביי השטחים לעתור לבג"צ בישראל, וכך ניצודו שתי ציפורים במכה אחת: הסמכות השיפוטית העליונה עברה לגוף יהודי־ישראלי, כך שבית הדין הערבי העליון ברמאללה איבד את מעמדו, ואישור העתירות לבג"צ הישראלי, הנהנה מיוקרה רבה בארץ ובעולם, יצר מעין תדמית ליברלית לכיבוש בשטחים.

מדוע, אם כן, סיכויי ערביי השטחים לזכות בבג"צ קלושים או אפסיים?

הן בשל הסיבות שכבר הוזכרו לעיל — והן משום שבג"צ נוטה לקבל את גירסת המימשל על זרועותיו השונות — צה"ל, משטרה, שב"כ — ובייחוד כשזו מסתמכת על נימוקי ביטחון, לא מעט ביקורת ציבורית ומשפטית נמתחה על „עודף הפטריוטיות" של הבג"צ...

בנוסף על כך, במשך השנים נוספו לחוק הירדני שהיה בשטחים מאות תקנות וצווים של המימשל, שהטו את החוק בשטחים לחד־צדדי נגד ערבים, ובייחוד באותם שישה תחומים שהזכרנו — גירוש, הפקעה, חופש תנועה, איחוד משפחות. כשהבג"צ חייב לפסוק על פי חקיקה דרקונית כזו, במקרים רבים קצרה ידו מלהושיע לעותרים. יותר מזה. כשלמימשל הצבאי נדמה שבג"צ בכל זאת מצר את צעדיו, הוא מגביל את סמכויות הבג"צ.

כך, למשל, בוטלה לאחרונה זכותם של ערביי השטחים לעתור לבג"צ בנושאים רגישים ומהותיים: הפקעת קרקעות וקובלנות אסירים.

מדוע הם פונים בכלל?

אם אין סיכוי ממשי לזכות בבג"צ, מדוע תושבי השטחים פונים אליו בכלל, ארליך הציג שאלה זו לפייצל אל־חוסייני, עיתונאי ואיש ציבור, שוחרר לאחרונה ממעצר מינהלי, ועומד בראש המכון למחקרים פלשתיניים במזרח ירושלים. פייצל השיב שהשאלה האם לפנות לבג"צ ישראלי נתונה, מזה שנים, במחלוקת עמוקה בקרב הפלשתינים בשטחים. המתנגדים טוענים שבעצם הפנייה לבג"צ, ישראל זוכה להכרה במעמדו החוקי של המימסד השיפוטי שלה בשטחים, כך שהפלשתינים משלמים מחיר כבד עבור העתירות לבג"צ, וכמעט שאינם זוכים לכלום. לכן, פוחתת הנטייה של תושבי השטחים לעתור לבג"צ, כי אינם מאמינים שייעשה להם צדק, כך היה, למשל, במקרה של העיתונאי אכרם הניה, שלפני מספר חודשים עתר לבג"צ נגד גירושו מהגדה. הוא ביטל את עתירתו כשהתברר לו שסניגורו לא יוכל אפילו לעיין בחלק ניכר מחומר האישום נגדו, שהוגדר כחסוי מבחינה ביטחונית.

ובכל זאת ממשיכים לעתור לבג"צ?

ארליך מעריך שהם עושים זאת מחוסר ברירה. השלטונות, כשהם רוצים להרוס בית, או לגרש אדם — עושים הכל כדי למנוע את רוע הגזירה, כי גם כשהסיכוי קלוש, אין מה להפסיד. יש גם שיקול פוליטי הפוך: העתירה היא הכרה מסוימת בשלטון הישראלי, אבל הבג"צ הוא גם במה פוליטית טובה.

בדרך כלל העתירה אינה עולה לעותרים בכסף: הם מיוצגים על־ידי עורכי־דין ערבים ויהודים, ששכרם משולם מקופות על־ידי גופים פוליטיים: בין היהודים בולטים שמות כמו פליציה לנגר, לאה צמל, אביגדור פלדמן. לגופים פוליטיים אלה שיקולים נוספים, מלבד הסיכוי הקלוש לזכות בעתירה. לעתים, עצם הפרסום והדיון הציבורי בעתירה הוא רווח פוליטי.

יש מקרים בהם העתירה היא רווח לכל הצדדים, גם כשהיא נכשלת: העותרים זוכים לפרסום עניינם, המשיבים — מדינת ישראל, המימשל הצבאי — זוכים לתדמית ליברלית בארץ ובעולם: בג"צ פסק לטובתם...

המסקנה ברורה: לכל הפונים לבג"צ סיכוי נמוך, אחד לחמישה עשר, לזכות בעתירה.

הסיכוי של הפלשתינים בשטחים, שבהעדר זכויות אזרח וייצוג פוליטי הם הזקוקים ביותר לסעד מבג"צ נגד שרירות השלטון — קרוב לאפס, כשבג"צ דן בעניינם, כמעט תמיד החוק היבש, ברמות תקנות וצווים דרקוניים של המימשל הצבאי, מנצח את הצדק, כשבית המשפט אינו יוצא מגדרו כדי לסייע להם... ■

סיר לחץ ושמו מטבח

לא להחמיץ

זוכרים? במטבח רותח דוד/בלבי דודיים..../מה איכפת, לא איכפת, מה לי נפקא מינא.... אך לרות חזן, זה דווקא [...] מאוד איכפת. רות, חברת קיבוץ [...] ילדות, נעורים, אשת איש: כל חייה [...] בחברה הקיבוצית. היא מחזאית [...], ולא מפליא שבחרה נושא מיוחד זה, [...] והוויאליה המטבחית של הקיבוץ, בין [...] קילופים, שלא מגישים רק פיצות [...], אלא על הבמה אשר נהפכה למטבח [...] מציגה רות שאלות אנושיות רבות. [...] חיים אנשים שונים, בגילאים שונים, [...] שונה והמאחד אותם, הוא החיים [...] במסגרת קיבוצית. פעם, יכלה רות [...] שהוא דומה במקלחת המשותפת. היום [...] זה סגור, כי לכל חבר או משפחה

במשך שנים בתוך־תוכה ורות מציגה לקהל הקיבוצי ולקהל העירוני את ההצגה: במטבח אדם אינו ציפור.

מעלים בהצגה את רוב הבעיות שהיום החבר או החברה בקיבוץ צריך להתמודד איתן: רכילות, רצון ללמוד, עבודה במקום לא רצוי, אהבה ובגידה ובעיות הורים וילדים, עזיבה ומתנדבים...כל חבר והבעיה האישית שלו וכל חבר והרצון למצוא את הפיתרון לבעיותיו. החברה הקיבוצית עושה שגיאות, כמו כל חברה אחרת, אך מן המטבח של רות חזן לומדים מה גדולה החשיבות של קולקטיב יוצר.

המחזה מסתיים בדו־שיח של פיוס והשלמה בין בת לאם בדברי הבעש"ט: אפילו אם הדור שכח את התפילה והאש הבוערת ביער, אבל עדיין זוכר את מקום היער שהיה עד לתפילות

[...]טבח – אדם אינו ציפור

[...]לות הפרטית שלו. המפגש החברתי, [...]ויות במטבח, העבודה המשותפת, [...] את המעצורים ומגלה את הכואב, [...] החלומות, הנימוסים, התגובות של [...] הרכילויות, הרגישויות, כי־ ־ נספג וטקסי אש תתקיימנה התקוות והמשאלות.

המשחק לא תמיד על רמה מספקת, הדריקציה לפעמים מאכזבת, אבל אסור להחמיץ את החוויה וכדאי לראות את המחזה שיוצג פעם בחודש בתיאטרון צוותא בתל־

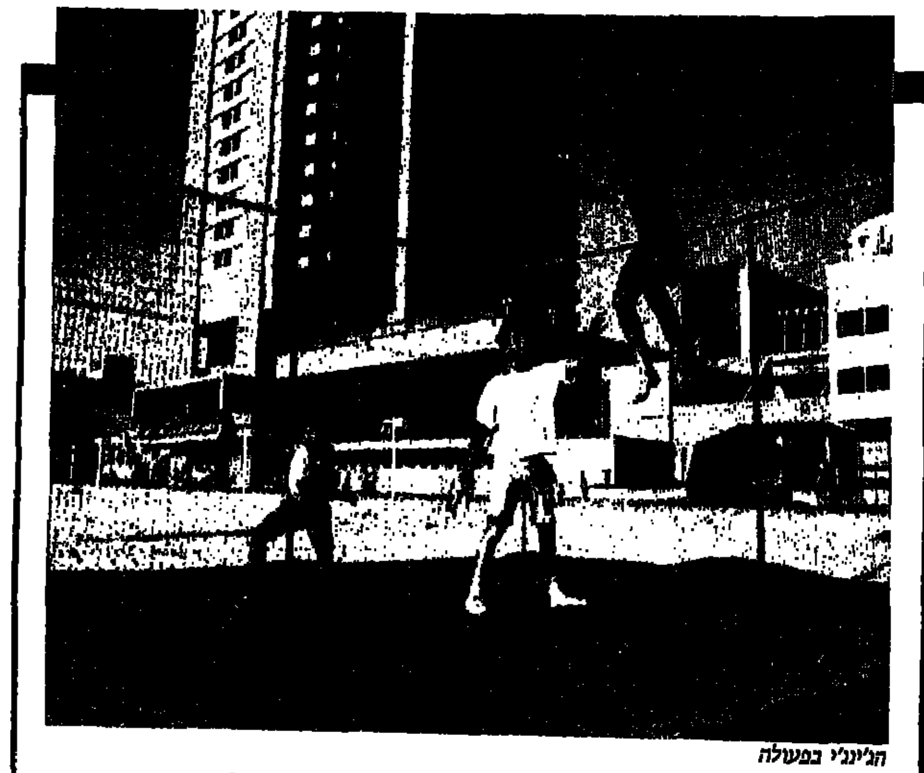

הג'ינג'י בפעולה

ילדים מעופפים

לא להחמיץ

דורון בן ה־15, הוא ג'ינג'י אמיתי. גם בצבע שערותיו וגם בטמפרמנט שלו. אביו, אברהם לוי, מציל בחוף גורדון בתל־אביב, ולא פלא שאת רוב שעות הפנאי דורון מבלה על שפת הים. בימים רגילים אין לו כל כך הרבה זמן, כי הוא תלמיד תיכון חדש, אבל כיוון שהמשפחה גרה ברחוב הירקון, ממש על שפת הים בתל־אביב, הנער קופץ כל כמה שעות לחוף.

אמרתי: קופץ, כי זה השגעון שלו. הוא קופץ על טרמפולינה, כלומר מזרונים קפיציים שעליהם אפשר להגיע לגובה של כמה מטרים ולראות את העולם גם מלמעלה. לפני שנה, כשנפתחה הטרמפולינה בפעם הראשונה, הוא היה בין התלמידים הראשונים, והיום יש לדורון יכולת ודייקנות של מומחה. כדי להרוויח קצת כסף הוא התחיל אפילו לעבוד שם. הוא משגיח על הילדים ופתח קורסים לילדים שרוצים לא רק „לקפוץ" אלא גם להגיע להישגים טובים.

אלבם, בן 12 וחצי, גר בפתח־תקווה ויום־יום מגיע לתל־אביב באוטובוס, מתייצב במגרש ומתאמן. פעמיים בשבוע הוא עובד יותר עם יתר ילדי הקבוצה, שיעור אצל דורון. ניר בן 12, גר ברמת השרון ואומר: כבר בבוקר מוקדם אני חולם איך להגיע לתל־אביב. הטרמפולינה היא השיגעון שלי.... רחל גילת, בת 10 וחצי, באה לחוף גורדון מנווה צדק, שם היא נפגשת עם חברתה שלי ומיר מרמת־גן. שתיהן מתייצבות על „מגרש הקפיצים" וקשה להוריד אותן ממנו.

אחת ההנאות הגדולות שלי בקיץ המשגע הישראלי הוא לשבת מול הטרמפולינה ולראות את הילדים המעופפים על רקע הים הכחול.

להגנת הלב

גם זאת ישראל

העיקר הבריאות... יש רושם שהעולם שלנו מלא אנשים מפוחדים, הדואגים אך ורק לבריאותם. מחלות כגון [...] סרטן, מחלות לב הן המפחידות ביותר, [...] קמים מרכזים למיניהם המבטיחים: [...] נלמד איך לחיות חיים בריאים ולמנוע [...] המחלות.

[...]לון שורש כוורי ירושלים שוכן באחד [...] היפים והנעימים בארץ. במלון שורש [...] מיוחד למבריאים אחרי מחלת לב, [...] לב או לכאלה השייכים לקבוצה של [...] סיכון למחלות לב.

[...] העורקים היא הגורם העיקרי [...] מחלות לב, על כן מלמדים איך לשמור על [...] כולסטרול נכונה, כדי למנוע טרשת [...] שהוא הגורם הישיר למחלות לב. לחץ [...], סכרת, עודף משקל, כל אלה גורמים [...] מחלות לב, אם אין עליהם השגחה רפואית מקצועית.

כמו בכמה מרכזי בריאות שהוקמו בארץ, גם במרכז „לייפסטייל" (השד יודע למה קוראים למרכז בשם לועזי) יש צוות רפואי מקצועי ואף פיזיותרפיסטים ותזונאים מקצועיים. חדרי התעמלות ומכשירים מתאימים עומדים לרשות המחלימים.

המחירים די גבוהים וזו שוב אותה בעיה: האם רק לבעלי אפשרויות ניתן ליהנות מן חשיהות הנחוץ הזה. מחיר ההיכרות הוא 150 דולר ליום, פלוס מע"מ. המרכז מבטיח שבכל מחזור בן 13 יום לא ישתתפו יותר מ־30 איש, כדי להבטיח טיפול והשגחה טובה. לפי חשבוני עולה מחזור לחולה 1950 דולר פלוס מע"מ ועוד הוצאות המחייבות תשלום נוסף: טלפון, מזנון, טיולים וקרומה. אילו פתחה קופת חולים כמה מרכזים כאלה לחבריה, היו מרוויחים גם החולים וגם קופת־חולים. מתי ילמדו ששיקום מונע, הוא חיסכון

צחצוח שיניים לשולחן

עצות מן השרוול

גם מכונת כביסה זקוקה לניקוי, פעמיים בשנה, ממלאים את המכונה במים חמים ומוסיפים 4 ליטר חומץ, מפעילים את המכונה בכל התכנית שלה. כל הסידן ישתחרר מן הצינורות, המיכל והטורגים.

- בקיץ יש לחפוף יום־יום את שיער הילדים. כדי למנוע כניסת סבון או שמפו לעיני הילדים מורחים מסביב לעיניים שכבה טובה של וזלין.
- כשמוזגים משקה לכוסות רטובות, הילדים לא יכולים להחזיק אותן והן מתחלקות. מדביקים סביב הכוסות צלוטייפ. יש גם צלוטייפ צבעוני, וזה יכול להתקבל כקישוט.
- כשמעמידים שולחן עץ, הרטיבות משאירה כתמים. מרטיבים מטלית ומורחים על הכתם מעט משחת שיניים וכמברשת שיניים משפשפים היטב, שוטפים במים, עוברים במטלית נקייה ומבריקים בטיפת שמן זיתים.
- את המחבת מחממים לפני שמוסיפים שמן או שומן אחר, כך אפילו ביצים לא נשרפות, כדאי גם להוסיף למחבת כמה גרגרי מלח, מונע התזת השמן.

כמו בחו"ל

יד לפה

יש כל־כך הרבה מושגים ומילים כלועזית הקשורים לבישול ומונחים שכדאי להכיר, במיוחד לאלה שיבלו קצת בחוץ־לארץ.

מיונית באה משם העיר מאג'ון שבצרפת, הקרדינל רישליה טעם בפעם הראשונה את הרוטב והוא החליט לקרוא לו בשם העיר המארחת.

לחתוך בצורת: ג'וליאן: לחתוך לרצועות צרות וארוכות כל ירק, פרי או בשר.

Blanchieren: שטוף את הירק או הבשר במים רותחים.

Passieren: להעביר מזון דרך מסננת.

Pochieren: לבשל ביצה ללא קליפה, במי חומץ.

Tranchieren: לחלק בשר בקר או עוף למנות.

Bain Marie: לבשל באדי מים.

Parieren: לנקות בשר משומן וגידים ולהכין לצלייה.

Gratinieren: מזון מוכן, מצופה גבינה צהובה, לאפות כמה דקות בתנור חם.

Kasserolle: סיר בישול נמוך בעל מכסה טוב.

בית־שאן מתחפרת

בבית־שאן הכל עסוקים בפרוייקט העתיקות. לנגד עיניהם צומחת בית־שאן כעיר תיירות עם בתי מלון, מרכזי בילוי, קיסריה שנייה. אך בינתיים החפירה מתעכבת והכל מאשימים זה את זה.

מאת שלמה גלזר

צילם בועז לניר

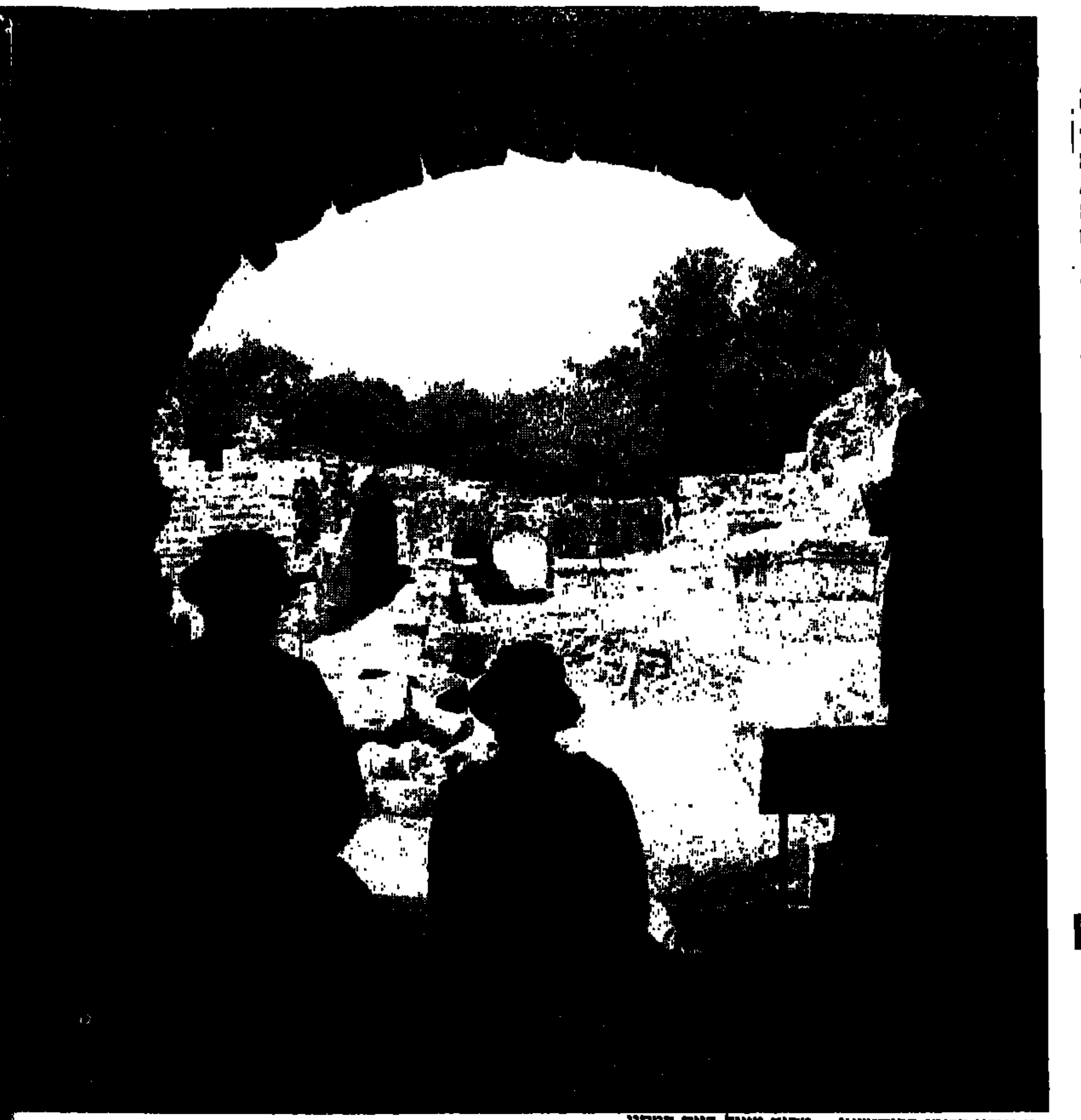

התאטרון הרומי בבית־שאן – מקום מוצל ביום חמסין

הדגם כבר קיים. ואיתר החלומות. עיר תיירות מודרנית עם בתי מלון, מסעדות, עיר הנשענת על ״אוצר הטבע״ שלה, אתר חפירות ארכיאולוגי הגדול ביותר בארץ ומהחשובים שבהם על שטח של 1700 דונם, בו אמורים להשתלב מים זורמים, נופש פעיל, אלפי ורבבות מבקרים מכל רחבי העולם. מדובר לא בוונציה או אתונה, אלא בבית שאן, עליה כבר נאמר כי ״לפתח גן העדן היא יושבת״.

״הבעיה היא״ נאנח דוד צפרוני, מנהל הפרויקט, ״המרחק בין הפתח לגן עצמו״.

הפרויקט הלאומי יצא לדרך בקול תרועה רמה ובתקשורת מלאה. הנשיא, רוה״מ שמיר, שרים ומכובדים הפכו את המקום למוקד עלייה לרגל ולמוקד של הכרזות והבטחות, איש־איש כיד צרכיו המפלגתיים והפוליטיים, אבל המציאות שונה, ומכל ההכרזות וההבטחות של גדולי האומה נותרו בשטח תסכול, אכזבה, ציפיות שלא מומשו, וכמובן פרויקט שנסגר השבוע בקול דממה דקה — תוצאה של החלטת ועדת מנכ״לים שישבה ודנה בנושא התקציב להמשך העבודות. כך או כך, הגורמים השונים ממשיכים להשתבח ביוזמה לפיתוח הפרויקט הלאומי, מהחשובים במדינה, ומאשימים אחרים בסגירתו.

הפרויקט הלאומי בבית שאן כדגם לבירוקרטיה, סרבול וציניות של פוליטיקאים.

ראש המועצה המקומית, שלמה בן לולו

דונם ועוד דונם, שקל ועוד שקל

״הגענו לימים טובים בבית שאן. המצב טוב, כן, כמו שאתה שומע, המצב כל הזמן טוב, כשלא היו חפירות לא דיברו על הפסקתם. סוף־סוף יש פרויקט לאומי בבית שאן, יש בעיות טובות ומתמודדים איתן בשטח.״ הדובר, ראש המועצה המקומית בית שאן שלמה בן לולו. ״מה שיש היום בעיר, לא חלמתי שיהיה. תאמין לי יש לנו את החפירה הארכיאולוגית הגדולה ביותר בארץ.״

שלמה בן לולו, בלשכתו בבניין המועצה על כוס מיץ ודברי מאפה מתוקים, נשמע כמעט זחוח דעת בהתחשב במצבו של הפרויקט הלאומי שלו. האופטימיות שלו נשמעת יותר כנאום בחירות מאשר כתיאור המצב בשטח. ״היום״, הוא אומר, ״כולם משתבחים באתר החפירות וטוענים לראשוניות עליו. עיני לא צרה בכך״, הוא אומר בנדיבות, ״אבל האמת היא שאני התחלתי בכך והדבקתי את כל הגופים הנוגעים בדבר והם עובדים במנהלת תיירות שאני בראשה. כך נמשיך ונתקדם לאט־לאט. ככה זה עובד בארץ, מה לעשות. עוד 200 אלף ש״ח, עוד דונם ועוד דונם. צריך לשמוח במה שיש ובמה שהושג, ולא לדבר על דברים גדולים באוויר. צריך להמשיך לחלום ולהאמין,״ ממשיך בן לולו בפאתוס, ״הנה יש תוכניות להקמת בית מלון. מי היה מאמין בכך, בית מלון בבית שאן? ויקום אחריו שני״. כשאני שואל לשם מה לבית שאן מלון? הוא מזדקף, ״מה קרה לך?״ הוא תמה, ״יעצרו פה אלפים ורכבות בעיר הזאת.״

מבקריו של האיש טוענים כי חלק נכבד מקשיי האתר יש לראות בחוסר יכולתו של ראש המועצה ״להרים״ פרויקט בסדר גודל שכזה, ובעצם יש לו עניין להשאיר את העסק כולו על אש קטנה, כדי שיהיה תחת שליטתו. אחרים אומרים כי לוח הזמנים של בן לולו מכוון לעוד שנה, לבחירות, והשיקולים שלו לתנופה ופיתוח מכוונים לתאריכים אלה. גורמים אחרים מאשימים את הקרע הגלוי בין ראש המועצה לבין בכיר אורחיה של בית שאן, סגן ראש הממשלה ושר הבינוי והשיכון דוד לוי כגורם חשוב בקשיי הפרויקט.

בן לולו דוחה על הסף את הטענות נגדו וטוען שהן הבל ורעות רוח. את כל הטוענים על עיכוב הפיתוח הוא שולח למשרדי הממשלה. מה רוצים, הוא מתרעם, שאני אאחד כמה משרדי ממשלה שיעבדו בשיתוף פעולה, כשהם בעצמם לא מסוגלים. הוא משתבח בקשריו הפוליטיים עם ראש הממשלה שמיר. הוא ביקש 5 מיליון דולר לפרויקט, ושמיר דווקא רוצה לתת, אבל אין לו. הוא גולש לנאום בחירות נוסף ומשווה את הנעשה בעירו מול יבנה המתפתחת. בה יש רק 125 דונם דשא מול 400 דונם דשא בבית שאן. את דבריו של דוד ציפרוני, מנהל האתר, הוא דוחה כלא מציאותיים: ״דוד הוא בחור נחמד השוגה במגלומניות, לא מעשי, שאינו מבין היכן הדברים עומדים.״

הפסקת הפרויקט והמחסור החמור בתקציב וגורם לכך אינם מקלקלים לבן לולו את מצב הרוח. הוא עדיין אומר שהוא מאוד מרוצה מהקיים, ומסביר שכך זה בישראל וצריך ללמוד לשחות במים.

מנכ״ל החברה הממשלתית לתיירות – אפרים רונן

כשסגרו את האינפוזיה הוצאתי את המחט

אפרים רונן, מנכ״ל החברה הממשלתית לתיירות (חמ״ת), דוחה על הסף ובביטול את הטענות כאילו פרויקט לאומי בסדר גודל של האתר הארכיאולוגי בבית שאן גדול על החברה שהוא עומד בראשה. ההיפך הוא הנכון. חמ״ת הרי נכנסה מיוזמתה לנושא כולו, ואני הוא האיש אשר מוביל את הפרויקט והקטליזטור לכל העסק, אז איפה כאן ההיגיון שבטענות?

״כבר מבראשית דאגנו להקמת מנהלת תיירות בשיתוף כל הגורמים והגופים המעורבים באתר, כמו הקק״ל, רשות הגנים הלאומיים, האגף לעתיקות במשרד החינוך, המועצה המקומית בית שאן, והחברה שלנו. בראש מנהלת התיירות עומד ראש המועצה המקומית בית שאן שלמה בן לולו, ומנהל המנהלת הוא איש שלנו, דוד צפרוני. המטלות שלנו לשנה זאת״, ממשיך רונן בשטף מתורגל משהו בהרצאתו, ״הן שלוש: 1. המשך שיקום התיאטרון הרומי למופעים דבר שנעשה בשיתוף עם קהילת יהודי לוס אנג׳לס, אשר הבטיחה לגייס לשם כך 250 אלף דולר ואני מאמין שתעמוד בכך. 2. שחזור מרכז העיר הרומית ורחובותיה והעמדת 19 העמודים המפוארים בשטח. 3. הכנת האתר לקליטת מבקרים כולל הכנת מגרשי חניה ושירותים נוספים.

״במקביל אנחנו עובדים, כמובן, על תכנית אב לפיתוח הע[...] לעיר תיירות מודרנית, בהיבט כולל של מים, נופש פעיל, מ[...] מסחרי, בתי מלון ואולי חיבור אפשרי לסחנה. זה הרי היתרון הי[...] של החברה שלנו שיכולה לראות תמונה כוללת.

״אז איפה כאן הבעיה, אם הכל כל כך טוב? אני אסביר לך,״ [...] רונן למציאות הקשה: ״אחת הבעיות היא שלחלק מהשותפים [...] לולו ואגף העתיקות) אין כסף והם על תקן של עיצ׳ס גיברס. [...] לכך לכל הסיפור הזה נכנס הנושא של העסקת פועלים מבית ש[...] עם כל הרגישויות שבו. החמ״ת אינה גוף שמעסיק פועלים. אנ[...] גוף ניהולי יזום. תפקידנו להכין תוכנית, להוציא מכרזי[...] והקבלנים שזוכים בו הם שמבצעים את העבודה בדרך הנראית לה[...] בנקודה הזאת אני מודה שהסתבכנו. היו בלי סוף דיונים עם [...] השרים והמשרדים הנוגעים בדבר. העמדה שלי היתה, שהם ימ[...] את תוכניות העבודה שלנו. הבטחתי שנמצא דרך חוקית להעס[...] את העובדים. שאלו אותי כמה כסף נחוץ. אמרתי כ־200 אלף ש[...] לחודש. עד סוף השנה. עשיתי חוזה עם החברה לסקרים, שה[...] המבצעת, מול הכספים של האוצר. אני הכנתי את התוכני[...] ותיווכתי בין הגורמים, זה עבד יופי חודשיים. עכשיו באים ואומר[...] לי באוצר אין יותר כסף, אז מה אתה רוצה ממני? ברגע שסגרו א[...] שקית האינפוזיה נאלצתי להוציא את המחט, וזה כרגע המצב.

40 הפועלים שנותרו לשמור על הקיים ממומנים על ידי משר[...] העבודה והרווחה ולא על־ידי החברה שלי. תרשה לי,״ הוא מבק[...] לסיים בנימה אישית, ״אני רגיש מאוד לנושא בית שאן כי בתו[...] ילד הגעתי אליה בשנות ה־50 מהאנייה וגדלתי בה. עבורי, לעשי[...] ולפיתוח המקום יש משמעות מיוחדת והדבר מרגש אותי באו[...] מיוחד.״

באופן כללי אפרים רונן מרוצה מהמצב אבל להגיד שהוא ש[...] רצון מהקצב ומהתקציב שנגמר זה קצת מוגזם.

[...] צפריר האחראי על החפירות

פעם בחיים

[...]ותה של בית שאן, אז סקיטופוליס, היה בימי [...]בנא. בתקופה ההיא נאלצו הרומאים להחזיק [...] וה־6 באזור והעיר מנתה כ־8000 תושבים. [...] באותה תקופה. בחפירות נחשפים [...] לקרבות של אדם באדם ואדם בחיה. [...] ביותר עם עמודים שהיו פעם מקוריים, [...]גדול, כבישים ומבנים. כמו כן קיים בשטח [...] מפואר שנחשף זה מכבר. [...] העובדה שזהו האתר היחידי במזרח [...] תיאטרון ואמפיתיאטרון גם יחד. דבר [...] חשיבות המקום ועושרו. האמפיתיאטרון הוא [...] 100 מטר ורוחבו 50. הוא בנוי מאבן גיר [...]. כמו כן נתגלו שרידים של בתי מלאכה [...], שהשתמשו בטכניקות עיבוד מתכת [...]. בחפירות, ממש סמוך לאמפי, נחשפת [...] שירשה את העיר הרומית. נמצא בה [...] שבמרכזו נחשפה אבן עם כתובת יצוקה [...] המעידה כי הדרך נסללה בשנת 521 [...] קיסר כלשהו – מימצא נדיר וחשוב

[...] צפריר, חפירה ארכיאולוגית היא חימור. [...] יודע מה תמצא. בבית שאן המימצאים [...] באיכותם וחשיבותם. ידענו שהחפירה [...] לא שיערנו מימצאים כאלו, מה גם שיש עוד [...] שטח לחפור. עבורי כארכיאולוג, זה מפעל [...] שמזדמן אולי פעם בחיים.

[...]וד צפרוני – מנהל הפרוייקט

[...]יבת עזים — [...]חד עם החלב

[...] יש אתגר לפתח את בית שאן בעיר תיירות עם [...] חדשה ומודרנית, הנשענת על אתר התיירות שלה. [...] במשך 31 שנה סגן מנהל החברה לשיקום הרובע [...], ורואה בכך את הצדקת קיומו של הפרויקט כולו. [...] עקרוני״, הוא אומר, ״האם מפתחים את בית שאן [...] כולל של המושג, או מפתחים אתר תיירות״. [...] הצדקה להשקעת משאבים אדירים בסדר גודל [...] להקים ולפתח עוד אתר תיירות. חייבים לראות את [...] רחבה יותר וכוללת. יש הזדמנות בלתי חוזרת [...] העיר בית שאן ואסור להחמיצה.

[...] את התמונה בשלמותה״, הוא אומר, ״כדאי לחזור [...] היתה בית שאן עיירה נידחת בקצה הכביש, כך [...] תכננו אותה. ב־1967 קרה משהו, ובית שאן [...] הדרך בין ירושלים לטבריה והצפון, שתי ערי [...] המשכות אליהן מאות אלפי תיירים בשנה. [...] לדוגמא, היו בשנה האחרונה כ־700 אלף איש. [...] שנמשך כל אותן 20 שנה לא נעשה דבר כדי [...] העוברים בסמוך לעיר יעצרו בה, ובית שאן אינה [...]

[...] מנהל הפרויקט: ״כמעט יצאנו לדרך־המלך ופתאום [...] בלתי צפוי – הקק״ל״

[...] באופן צנוע ביותר, 6 חופרים עם 300 אלף ש״ח. [...] לדבריו, כי קיומו של הפרויקט, ולפי תפישתו גם [...] בשילובה הכלכלי־חברתי של בית שאן כביצועה. [...] בבית שאן מחוץ, וקיומו של פרויקט [...] הצליחה אותו לתודעה הציבורית כפתרון לבעיית [...] ונתנה לפרויקט דחיפה רצינית. שיפור בשכר [...] הוא לגייס אנשים לעבודות. בשלב מסוים היו [...] תושבי בית שאן במקום. ״לפי הבנתי״ מדגיש [...] הפרויקט שני גורמים אמיתיים. אחד: עבודה [...] בשטח של דבר בידיים והשני שבבית שאן יש [...]. לכן הכוון היה לעשות כל מאמץ שיתגבש גרעין [...] הארכיאולוגי בפיתוח הפרויקט. כאחראי לפרוייקט עשה [...] גדול לבצע את התמונות והקצאות עבור האתר בעיר, [...] לכלכלת בעסק.

[...], כשהתאה היה שהעסק עולה על דרך המלך, נחתה [...] לא צפוי — הקק״ל החליטה, אחרי חצי שנה של [...] את העובדים כדי שלא להסתבך בבעיות של קביעות. [...] קשה״ אומר דוד צפרוני ״משום שהרצת [...] הוא חיוני, צריך ליצור באנשים אמון שיש סיכוי [...] הצלחה. [...] והפסקות ושיבושים מחזירים אותנו כל פעם מחדש לקו ההתחלה.״

צפרוני הוא מאמין גדול בעתיד הפרויקט. הוא נתון בו יומם ולילה, כדי ״לגרד״ עוד קצת כסף הוא יכול לרוץ לגולן כדי לתפוס שם את שר התיירות ומשם לירושלים לדבר עם שר השיכון והבינוי, והכול כדי שהפרויקט ימשיך להתקדם.

״הבעיה בכל העסק״, הוא אומר, ״שהוא מתנהל כמו הליכת עזים — החרא יחד עם החלב. הבעיה היא שאין בעיר מנהיגות ברמה שמסוגלת להרים פרויקט בסדר גודל כזה, פרויקט שיהפוך את העיר למשהו אחר לגמרי. עד היום היתה העיר בית שאן גדר עם בורקה ואתר עתיקות — וחבל אם תוחמץ ההזדמנות לעשות משהו שונה.

״היום אני הוא המאמין הגדול ביותר בכוחות קיומו של האתר והוא רץ בשטח בעיקר על האנרציה שלי״.

הוא גם מוכן לבוא, לשם כך, לגור בבית שאן ולחתום על חוזה עבודה של שלוש שנים. צפרוני עובד באתר מטעם החברה הממשלתית לתיירות על פי חוזה אישי, לכן הוא זהיר מאוד בדבריו. ״אם כל אחד מהגורמים היה מוכן לוותר קצת לטובת הפרויקט, הנושא כולו היה מתרומם מעל הקשיים, ופורץ קדימה״ הוא מסכם בעצב. כרגע העסק תקוע. כולם מחכים לישיבה הבאה לראות אם יורם כסף כדי להתחיל מחדש.

העמודים שנחשפים רומזים על עיר הדורה

זאב יבין – סגן מנהל האגף לעתיקות

רוצים בית שאן יפה ופורחת

זאב יבין, סגן מנהל האגף לעתיקות, במשרד החינוך מאשר כי חפירות בית שאן חשובות מאוד והמימצאים חשובים ורבים. בסך הכל, הוא אומר, כדאי לא לשכוח כי הרעיון של חפירת ופיתוח האתר צמח אצלנו באגף כבר לפני שנים. ביחס לקשיים הוא מדגיש כי תפקיד האגף הוא לחפור ובתחום הזה הוא לא חושב שלמישהו יש טענות.

״כמובן שכמו כל עם ישראל והעיתונות, גם אנחנו רוצים בית שאן יפה ופורחת. אבל הנושא התקציבי אינו בסמכותנו״ הוא אומר בהתייחס לקשיים והפסקת העבודות.

הבית של בטש

במרכז האמפיתיאטרון ההולך ונחשף, ממש במרכז, עומד ביתם של אברהם ובנימה בטש. הבית הוא שריד של שכונה ערבית שהיתה על השטח כולו לפני קום המדינה. אחרי כך ברחו הערבים, תושבי העיר, ולמקום נכנסו לגור עולים חדשים. אט־אט נעזבו הבתים ונהרסו. ועל תלו נותר בית אחד – הבית של בטש.

מאז שנת 1967 גרה משפחת בטש בבית הזה ששופץ בינתיים וגם סביבתו טופחה. את כל אחד־עשר ילדיהם גידלו בני הזוג בטש באותו בית והיום גרות בו 18 נפשות. יכול להיות שאיש לא היה טורד את מנוחתו של בטש לעולם, אלמלא החלו החפירות, והבית העומד במרכז אחד ממוקדי החפירה תקוע כעצם בגרון למפתחי המקום, את המשפחה זה לא מעניין.

״אני לא מעוניין שום פנייה ושום דבר,״ פוסק בטש. ״באו לחם, אנשים מירושלים ורוצים לפתור את העיר על חשבוני. מה פתאום? השיטו החל לפני שנתיים. באו טרקטורים החלו חופרים, ויש ואבק בלי סוף.

– בני המשפחה החליטו שלא לוותר. ״השורשים שלנו״ אומרת אחת מבנות המשפחה ״הם עמוקים יותר וחזקים יותר מכל המוסדות והגופים שרוצים לסלק אותנו מפה. את כל הילדים שלי גידלתי פה מוסיפה אם המשפחה נגימה. כולם ילדים טובים. למדו בטכניון, באוניברסיטה. גרנו פעם בשיכון, היא מוסיפה, לא הסתדרנו. פה טוב לנו לבד בלי שכנים. בטש האב יודע לספר על קטיושות, חום וקשיים, שלא הבריחו את המשפחה מביתה ומהעיר. אז גם היום, הוא מבטיח, לא נזוז. הבית גם קרוב מאוד למסעדה השייכת למשפחה במרכז המסחרי בעיר. ממנה הם מתפרנסים. הפרנסה, כנראה, מצויה בשפע ובסמוך לבית חונה פורד אריקה מודל 1986. בטש שכר עורך דין, הוא אומר, כי הוא לא מתמצא בכל החוקים של המימסד.

בעיר יודעים לספר כי למשפחה הוצעו תנאים קוסמים ובית חליפי כדי לפנות מרצונם את המקום. אבל הם מסרבים ורוצים יותר. בני המשפחה אינם סוגרים את הדלת ואומרים שאם תהיה הצעה טובה יסכימו לקבלה. במועצה מסרב מהנדס העיר אלי כהן להתייחס לנושא שהתעבר לדבריו לדיון משפטי. ראש המועצה בן לולו משוכנע שימצא פתרון. במקרה הגרוע ביותר הם יישארו תקועים באמצע כשהכל מסביבם. גם דוד צפרוני אינו מייחס חשיבות רבה לפעוט, ורואה בה את הצד הסמלי יותר של קשיי הפרויקט.

צילום: משה ...

היהודות נתפשת כדת, כמו קתולי אמריקני

ייצוג אמת בקונגרס — הרוב יהיה נגד כפייה דתית ונגד התנחלויות

פחות ממחצית סכומי המגבית היהודית הולכים לישראל

הגופים הציוניים נבלעים על־ידי הגופים הכלליים הלא־ציוניים

מאת ישראל זמיר

הלא־ציונים „גילו" את ישראל

משה בגן הוא נציגה של מפ"ם בוועד הפועל הציוני שמושבו נסתיים לאחרונה בירושלים. הוא מגיע לכל ישיבה מארה"ב ומביא עימו משבי רוח חזקים הפוקדים את הקהילה היהודית: לאן זו צועדת? האם גוברת בה ההתבוללות? מה כוחם של הגופים הציוניים והלא־ציוניים? מעמדה של ישראל לאור ההתרחשויות האחרונות? העולים והיורדים. הסבנו לשעה קלה בבית־סוקולוב לשיחה.

יהדות כדת, ישראל כלאום

בשנות ה־70 התנפצה אגדת כור־ההיתוך. הדיבורים הרמים על אינטגרציה בין גזעים במערכות החינוך נכשלו. מה בא במקום?

אכן מהפכת השחורים ניפצה מיתוס לכור היתוך וכל מיעוט נותר עם מורשתו ותרבותו במסגרת ארה"ב הגדולה. עתה צומחת לעינינו תרבות חדשה המכונה: הזהות האתנית. היום כבר לא תשמע דיבורים כמו: אני אירי־אמריקני או איטלקי־אמריקני. היום הם יאמרו אני אמריקני.

גם היהודי?

יהדות נתפסת כדת. כמו „קתולי אמריקני" או „פרוטסטנטי אמריקני". ומאידך, מאז מלחמת ששת הימים — יהדות ארה"ב גילתה את ישראל וכשישאלו את היהודי מי הוא — הוא יענה בגאווה שהוא יהודי־אמריקני. כשהיהדות היא דת. יש לו, אפוא, זיקה ליהדות כדת ולישראל כלאום.

האם הזיקה הזאת לישראל מולידה גם עלייה?

נושא העלייה בעיניהם הוא שולי. הם מוכנים לעזור לישראל, הם מודאגים כאשר ישראל מסתבכת בצרות עם אמריקה. פרשת פולארד, כידוע, לא הוסיפה בריאות, אך עלייה אינה מופיעה כלל בתפריט, כפי שלגבי אמריקני איטלקי, החזרה לאיטליה אינה מרכיב חשוב. לכל היותר, יש ברצונו לעלות לרגל, לבקר, אך לא מעבר לכך. לפנינו, אפוא, תופעה חדשה: שכל יהדות ארה"ב אימצה אל חיקה את ישראל. אין הם עדיין אמריקנים־ישראלים, אלא אמריקנים אוהדי ישראל. זוהי זהות אתנית יהודית חדשה, היא אינה דתית ובמידת מה בולמת התבוללות.

איזה מקום תופסת בתודעתם השואה?

בני הדור השני והשלישי, בעלי הזהות האתנית המזוהה עם ישראל, קושרים את השואה עם מדינת ישראל. זוהי, לדידם מעין „עיסקת חבילה": ישראל היא תוצר ישיר של השואה ובלעדיה רוב עמי העולם לא היו מצביעים למען הקמת מדינת־ישראל.

מהו כיום כוחה של התנועה הציונית?

התנועה הציונית נחלשה בארה"ב, אך לעומתה הגורמים הלא־ציוניים, לאחר ש„גילו" את ישראל, מצאו עצמם מתקרבים אליה ואל התנועה הציונית. אם ציונות אינה מחייבת עלייה, כי אם רק זיקה או עזרה כספית — מדוע לא להיות ציוניים? ולפתע מוצאת עצמה התנועה הציונית נתונה קל לבליעה על ידי הרוב היהודי הלא ציוני שעלה על עגלתה ונהנה מן המסע הזה. מצב זה גרם למשבר חמור בתנועה הציונית, כיוון שהכינורות הראשונים התזמורת המאוחדת החדשה הם השותפים הפילנטרופיים הלא־ציוניים המשתלטים בהדרגה על התנועה.

ואולי בסוף הכל זה אינו גרוע כל כך כאשר הלא־ציוניים מגיעים למסקנה אם אינך יכול להכות את הציונות — הצטרף אליה?

הדרך ליציאה מן המשבר היא בהשלמה עם המציאות החדשה, תוך שילוב הגופים הלא־ציוניים במסגרת ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית, כשהאודיינטציה של כולם היא ישראל הציונית. ליד המסגרת הגדולה יקום גם ארגון של מגשימים שיכלול תנועות נוער וארגונים ציוניים, משהו כמו „החלוץ" נוסח פולין — מעין ארגון־גג המתחנך להגשמה ולעלייה. בנושאים אלה דן הוועד הפועל הציוני בישיבתו האחרונה והמשך הדיון ייערך בעצרת הסוכנות היהודית. יש לזכור שמעבר לדיבורים הרמים, אנו דנים בחצי מיליארד דולר לשנה שאוספים גופים אלה. התנועה הציונית שולטת על עשרה אחוז בלבד מן הסכום האדיר הזה.

לאן הולך הכסף?

כשאתה מדבר על כסף — מי הוא השולט על המגבית היהודית המאוחדת בקהילות? האם יש ביקורת על איסוף כספים ועל אופן הוצאתם ומהו האחוז שמגיע ארצה?

הקהילות היהודיות בארה"ב הן בשליטת בעלי ההון ולמעשה הללו מחליטים במידה רבה לאן יילך הכסף, אם לישראל או לצרכי הקהילות. ליהודי הפשוט, המשתייך לבית־כנסת כלשהו, והתורם ביד נדיבה או קמוצה — אין מושג מה עושים בכספו. „המגבית היהודית המאוחדת" אוספת כסף ולתורמים היא מסבירה כי „הכל הולך לישראל", אך זהו כמובן בלוף. אם הקהילה היהודית אוספת בשנה כ־900 מיליון דולר, הרי פחות ממחצית הסכום מיועד לישראל. אם יתרחש אותו מיזוג בין גופים ציוניים ללא־ציוניים, תהיינה בחירות דמוקרטיות — אז יש גם סיכוי שיהיה פיקוח ציבורי.

איזה מיצוי יהיה לכל זה בקונגרס הציוני העולמי, המבוסס עד היום על הסכמים מפלגתיים?

הלא־ציוניים יצטרכו להצביע לקונגרס הציוני ולעצרת הסוכנות היהודית. הדיבור־ייצור: קונגרס של „פיפטי־פיפטי" — מחציתם נבחרים ומחציתם ממונים (הכוונה לנציגי קהילות וארגונים שעוסקים בהתרמה, שהם גופים לא־ציוניים).

מי שולט על „המגבית היהודית המאוחדת"?

כל הקהילות היהודיות בארה"ב מאורגנות סביב „המגבית היהודית המאוחדת" אלה גופים שמחוץ לתנועה הציונית ולמעשה ה„גבירים" בקהילות מנהלים את ההתרמה ולידם מתרימים מקצועיים. תפקיד הקהילות להגדיל את סכומי המגבית, הכוללים בארה"ב בין היתר: אחזקת בתי חולים, מושבי זקנים, מרכזי נוער וכו'. כל אלה מאוגדים ב־Jewish Federations והם גופים עצמאיים. הם באים עתה לעצרת הסוכנות היהודית כפרטנרים שווים.

האם, אחרי כל התיאורים הללו הם מוכנים לכינוי „לא־ציוניים"?

לפני כשנה, בעצרת הוועד הפועל הציוני האחרון הם תבעו שלא יכנו אותם „לא ציוניים". הם אמרו: „אנחנו טובים בדיוק כמוכם" הואיל ואין חובת עלייה, הם שבים לקהילות ושוקעים בהאדרת החינוך היהודי.

כניסתם של אותם „גבירים" למסגרות הציוניות אינה מסכנת את היהודי הציוני והופכת הכל למשחקי כבוד וכסף?

אכן, קיימת סכנה שהללו ישתלטו על המסגרות הציוניות וינהלו אותן. „המגבית היהודית המאוחדת" החלה כגוף ציוני ועתה — כללי־יהודי. „הלובי הישראלי" בוושינגטון החל כפרוייקט ציוני וכיום לציונים אין בו דריסת רגל. הטיפול ביהדות ברית־המועצות היה כולו ציוני וכיום — הפעילים הציוניים הם מיעוט מבוטל. ל„מועדון הנשיאים" — קרה אותו הדבר. כיום זהו גוף יהודי־כללי, בלתי ציוני, המנהל את קהילות היהודים בארה"ב.

ואולי זה בכל זאת לא כל כך גרוע, כאשר בסופו של דבר את המעשה הציוני — תעשה היהדות הגדולה הלא־ציונית ובכך, אולי, תעבור תהליך של ציוניזציה?

אם יימשך תהליך זה והתנועה הלא־ציונית תיכנס למאה ה־21 עם אידיאולוגיה ציונית — מה טוב. אולי אפילו יגבר בה זרם המגשימים, אך קיימת גם סכנה רצינית שהתנועה הציונית, בסופו של דבר, תתגונן ובמקומה יצמח מעין „ארגון ידידי ישראל" ללא אידיאולוגיה ציונית, שיהא מעין משרד פילנטרופי למען ישראל.

מאז ומתמיד קיים ויכוח נוקב בין הציונים בישראל לבין עמיתיהם בגולה על זכות ההתערבות בנעשה בארץ. מהי עמדתך?

לדעתי התנועה הציונית כתנועה אידיאולוגית חייבת להתייצב בשורה הראשונה למאבק על דמותה של ישראל. ישראל דוחה, בלתי מושכת, תוסס עלייה ותגביר ירידה. על התנועה הציונית להתערב ולנקוט עמדות בבעיות הנוגעות לחיים הפנימיים בישראל, גם אם ממשלת ישראל אינה מעוניינת בכך.

אתה מוכן לתת דוגמאות היכן, לדעתך, עליכם להתערב?

הקונגרס הציוני חייב לנקוט עמדה פוליטית ברורה למען ... של ועידה בינלאומית ולתמוך בכל צעד שיקדם את השלום. ... להיאבק בכל כוחנו נגד הכפייה הדתית. לגבי יהדות ארה"ב ... הגורמים השתים — כל החלטה של „גיור כהלכה" היא מכה ... 70% מיהודי ארה"ב מסתייגים מן היהדות הקיצונית האורתודוקסית. נושא ההתנחלות נוגע לנו מאוד. זהו עניין אמריקני טהור. הלא זה עולה מיליארדים! אני סבור שה... הציוני חייב להיות גוף פוליטי פעיל, ולהביע עמדותיו בכל ... שיש לה השלכה על יהדות הגולה.

אבל הקונגרס הוא הלא העתק של מפת המפלגות בישראל. אז מהי התרומה שהגופים הרביזיוניסטים לא יחזו את ... ועמדתם היא שתקבע?

אם יהיה בקונגרס ייצוג של אמת ליהדות הגולה — אין לי ... שהרוב יתנגד לכפייה הדתית, להתנחלויות ויתבע לקדם ... ומתן עם חוסיין.

אבל איך מגיעים ל„ייצוג של אמת"?

התהליך הזה הוא כבר בעיצומו. מתוך כמיליון ציונים ... התפקדו והצביעו כרבע מיליון (!) וזהו מספר עצום. אך ... לא־ציוני, הרוצה להשתתף בבחירות, לא הגיע להשיגים ... בקונגרס הבא, שייערך ב־1992, אכן יתרחש המיזוג בין ... ללא־ציונים (או „ביאו־ציונים" כלשונם) — אז אין לי ספק ... המכריע של הצירים יצביע בעד רשימה יונית־ליברלית. ... כבר היום מתנהל מסע השמצה חריף נגד הגורמים הפרוגרס... כמפ"ם, עבודה, רפורמים ואחרים. אותו ימין קיצוני שהוא בלתי מזוהה, עושה הכל כדי להכפיש את ה... ומפלגות השמאל.

הדילמה אכן קשה וסבוכה. להיות שם ולהשתתף בהכרעות — הוא מצב בעייתי. ומאידך, מי שתורם כסף — רוצה גם ... שותף למה שעושים בכספו. התהליך שעובר על היהדות ציונית יש בו מן הסיכוי לקרב את היהדות לישראל — אם ... נכון, בטאקט ובהכרה צלולה, שגורל יהודי הוא משותף ... ישראל ללא הגולה התומכת — ספק אם תהיה מסוגלת ל... בכוחות עצמה בים הסוער של המזרח התיכון.

הנשיא רייגן לא מאמין לעם האמריקני!

סקר מיוחד של מכון „גאלופ" מגלה ... בעקבות פרשת איראן ירדה מאוד הפופולריות של העם האמריקני בעיני הנשיא רייגן.

מאת אלכס פז ובנצי לופו

מי מתנגד לשבוע מקוצר ולמה:

המועצה הלאומית למניעת תאונות:
קיצור שבוע העבודה יעלה את מספר תאונות הדרכים!
לטענת דובר המועצה יסבלו עובדי המדינה ממחסור בשעות שינה אותן הם משלימים, בדרך כלל, במשרד.

איגוד הסוחרים:
קיצור שבוע העבודה יפגע קשות במסחר!
איגוד הסוחרים מעריך שעובדי המדינה הערים מבלים את שעות העבודה בקניות אינטנסיביות ואף אחד מהם לא יהיה פראייר לבצע קניות ביום שישי על חשבון זמנו הפנוי.

הרבנות: אנחנו מאשרים קבורה ברבי קומות!
חב' קלרין: אנחנו עשינו את זה קודם...

החזאי: אפשר לשבור את גל החום! להשאיר אותו לבד למשך לילה בידי חוקרי השב"כ.

חשש לזיהום מי השופכין של טבריה בעקבות דליפת מי הכינרת למערכת הביוב המרכזית.

הסכסוך בין דן מירון לנתן זך יועבר לוועידה בינלאומית בחסות מנחם פרי.

שע קליין מצביע על רב־הקומות בו קבורים הסכנותיו

חרדים הפגינו נגד חפירות הקברנים בבית הקברות שבחולון

לטענתם חפירות בבית העלמין נעשות באיזור בו קבורים יהודים ועל כן יש להפסיקן מייד.

עציר בטחוני מת בעת שהמתין לחקירה

„עציר ביטחוני מת בעת שהמתין לחקירה"
(מן העיתונות — ידיעות 24 יולי 87)
ואנו תוהים מה היה עולה בגורלו אילו הגיע לחקירה עצמה?

מועצת הביטחון של האו"ם תכפה הפסקת תה בין עירק לאיראן!

שפטל מקווה שעד תום משפט דמיאניוק יצליח להוכיח את אשמת אוקונור.

התקדמות בחקירת שוד הכספות: פוצח השוד!

כל יום

6.8.87—31.7.87
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

31.7.87

09.00 טלטקסט — עד כאן חדשות.
09.05 שעות כושר.
09.15 רחוב סומסום.
09.45 הלב — פרק 27: מכינים הצגה חדשה.
10.10 סרט קולנוע — בעיטה, מסירה ותפילה. סיפורו של שחקן כדורגל אמריקני שהיה בפיסגה, אך נאלץ לפרוש עקב פציעה קשה. הסרט מתאר את ניסיונו לחזור לפיסגה.
11.25 קשר משפחתי — בתכנית משוחחת משפחת חליל עם זיוית אברמסון. ההורים אחמד ועידה ושש ילדיהם: מוחמד, יסמין, סוהא, נריה, נסרין ואשרף — מספרים על תפקידו ותרומתו של כל אחד מהם במשפחה.
13.30 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
13.35 גברת פלפלת — מצופה שוקולד.
13.45 זהו־זה — שידור חוזר.
14.30 היכלות רחוקים — פרק 3:

רוב לאו וג'ודי פורסטר, בסרט „מלון ניו המפשייר" (22.15)

נסיכת גאלקוט — מסע החתונה נמשך. אשוק מציל את הנסיך ג'הוטי מנסיון התנקשות בחייו, אך נפצע בעצמו. הם מגלים את אהבתם זה לזו.
15.25 מפגשי בראשית — פרשת דברים — שיחתו השבועית של פרופ. ישעיהו ליבוביץ.
16.00 ערב חדש — מוסף לשבת — מנחה: דן מרגלית.
16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 ספינת האהבה — סדרה משעשעת.
17.20 לקט שירים (ערבית).
17.30 סרט ערבי.
19.20 על המרקע (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 שבת שלום — תכנית לליל שבת, בהגשת אברהם בורג ואלעזר שטרום. הערב פרשת „דברים".
20.15 יומן.
21.15 סיבה למסיבה — תכנית בידור מנחה: רבקה מיכאלי.
22.15 סרט קולנוע — מלון ניו המפשייר (ראה הפניה).
00.00 פסוקים לשבת
חדשות הלילה
19.00 קונצרט 2 — רביעיות מאוחרות של בטהובן (ערוץ 2).
20.00 פסטיבל שירי ימים (ערוץ 2).
21.00 פופ 2 (ערוץ 2).

סרט קולנוע — „מלון ניו המפשייר". מאטירה שנונה על המעמד האמריקני הבינוני. במרכזה עומדת משפחה מוזרה. לאבי המשפחה חלום נעורים להקים בית־מלון בעל אווירה מיוחדת במינה, בדוגמת המלון שעבד בו בהיותו סטודנט. בעזרת משפחתו, הוא מנסה להגשים את חלומו. בתפקידים הראשיים: רוב לאו, ג'ודי פוסטר, נסטסיה קינסקי ועוד. שעה — 22.15

שבת טלוויזיה

1.8.87

16.00 סרט קולנוע צרפתי — הפרחח (ראה הפניה).
18.00 קיצור החדשות (ערבית).
18.02 סרט תעודה בהפקה צרפתית: חג מורן הקש — הסרט מתעד את התלבושת שלבשו תושבי כפר מסוים, כשניצחו את שכניהם.
18.30 שבועון טלוויזיה — תכנית העוסקת במגוון אירועים מן העולם (ערבית).
19.00 אורח באולפן — לילית נגר מארחת בתכניתה את דאוד ווזו ממזרח ירושלים. דאוד עוסק בסולחות, והוא מספר על הטקס בין משפחות יריבות, על השלבים המבצאים לידי עריכת הסולחה, על מידת הפשע ועל שיתוף הפעולה עם המשטרה. (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 מי הבוס — הפרק השני: זה קרה בקיץ אחד (חלק ב') — המשפחה נשארת במחנה. טום ואנג'לה יוצאים לסייר בשטח, עד שחופש אותם גשם. את הלילה הם מבלים בחדר דולף.
20.30 שבוע טוב: התכנית עומדת בסימן שבת־חזון ומלאות 35 שנה לעליית יהודי בבל ארצה במבצע עזרא ונחמיה. בתכנית: ח"כ שלמה הלל, יו"ר הכנסת, הזמרת אופירה גלוסקא, מקהלת נהריים, בניצוחו של יצחק אביעזר, יצחק נחני בשעשועים של גימטרייה אקטור אלית וכן חידון באמצעות הטלפון לצופים בבית. מנחה: לילית נגר,
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 ספורט: משחק השבת.

ז'אן לואי טרינטיניאן, בסרט הקולנוע הצרפתי „הפרחח" (16.00)

22.35 מסך אישי — אהוד מנור מארח בתכנית אישיות ידועה: אורח התכנית הפעם הוא מנכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר.
23.10 דרמה אנגלית — הבה נברח לאפריקה (ראה הפניה).
00.00 פסוקו של מקום: מבט אל סרום. חדשות הלילה.
19.00 ספורט 2 (ערוץ 2).
20.00 אולפן קיץ 2 — תכנית שניה (ערוץ 2).
21.00 פופ 2 (ערוץ 2).

סרט קולנוע צרפתי — „הפרחח". גנגסטר צרפתי מבוקש במשטרה מוצא מקלט בבית אישה זרה. טבחותו נבמית עליה למעשה. קשרים קרובים מתפתחים ביניהם, והוא מצליח להעריט על המשטרה בעזרת עקבות שהוא משאיר במקומות שונים המרוחקים זה מזה. במהלך האירועים הוא חוטף ילד בדרך מתוחכמת, ומבקש כופר נפש. שעה — 16.00.

דרמה אנגלית — „הבה נברח לאפריקה". מרטין ידוא סופר אלמן. מאז מות אשתו הוא מתנהג יותר ויותר. יום אחד הוא מזמין את קאתי — מזכירתו לשעבר, שעימה היתה לו פעם פרשת אהבים קצרה. לבלות עימו בחווילתו המרטית המבודדת שבאיים הקנריים. האם המניע לחזמנה רומנטי, עסקי או אחר? הופעתה של בתו לוסי במקום מסבכת את מהלך הדברים. תסריט: ג'ון בריטון רוג'רס. בימוי: מייק ואודיי. משתתפים: ריצ'רד פאסקו — בתפקיד מרטין, לין פארלי — בתפקיד קאתי, קרולין לנגריש — בתפקיד לוסי. שעה — 23.10.

ראשון טלוויזיה

2.8.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 פרפר נחמד — מתגעגעים לדודו.
09.40 הלב — פרק 28: הביקור בחוות ברבוזה.
10.05 להקת הוודוויל האחרונה — פרק 10.
10.30 צבע בנחל — פרק ה'.
10.55 מגע 1,2,3 — חיות בסכנת הכחדה — קופי האורנגאוטן.
11.25 שלמה גרוניך — לקט שירי השבוע מתוך תכניות והרזה בביצוע שלמה גרוניך, ומנחי התכניות: מוני מושונוב, גידי גוב, דב גליקמן ושלמה בר־אבא.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 היום שבו השתנה היקום — פרק 4: ההשלכות וההשפעות שהיו להמצאת הדפוס.
15.00 רכבת ההפתעות — סרט אנימציה.
15.20 גברת פלפלת — הזאב והציפורים.
15.40 מאתיים שניות על איידס.
15.45 שעת כושר.
15.55 זהירות ציפי ברדכים! — לעבור בין מכוניות חונות.
16.00 רחוב סומסום.
16.25 ילדת הפלא — פרק 10: האימוץ.
17.00 ערב חדש.
17.30 „תהילה" — הפרק השלישי: „אור לבן" ידידתו של קריס מתמכרת לסמים. לקריס קשה להתמודד עם זה.
18.20 „קטנטן" — סדרת סרטים מצוירים.

מישל דונאם, במגזין לפופ ובידור „עד פופ" (20.02)

18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „רוצה פתרון" — הנושא לדיון: „עונש גופני לילדים" (ערבית).
18.45 „חידושים והמצאות" (ערבית).
19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „עד פופ" — מאזין לפופ ולבידור — (ראה הפניה).
20.30 „תביעות קטנות" — תכנית דו־שבועית הדנה בתביעות קטנות, בסכומי כסף שאינם עולים על 3000 שקלים.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 „לקראת שידור".
21.50 „שושלת" — הפרק ה־151: פאלון טסה להאיטי להשיג גט מג'ף, מארק נוסע לשם בעקבותיה. ג'ף מאושפז אחרי שהתעלף במגרש טניס, אלקסיס חוששת שהרופאים יגלו את הרעל בגופו.
22.40 „לילות המוסיקה" — חלק ב'.
23.20 „גבול הדרומים" — שם הפרק: „איש הצל" חלום ביעותים של נער נהפך למציאות. הוא פוגש פנים אל פנים את הצל, השוכן מתחת למיטתו.
23.40 פסוקו של יום. חדשות הלילה.
19.00 שמינויות באוויר (ערוץ 2).
20.00 קונצרט 2 — הסימפוניה הרביעית של מאהלר (ערוץ 2).
21.00 פופ 2 (ערוץ 2).

„עד פופ" — התכנית תיוחד לכמה מהאמנים הבולטים בזמר הצרפתי החדש: מישל ברגה, מישל דונאם, ז'אן מאס, ז'אן ז'אק גולדמן וריימה מיצוקו. בשנים האחרונות קם דור חדש של יוצרים ומבצעים, שאמנם הושפעו מהפופ הבריטי והאמריקני אולם הוא שמר אמונים לזמר הצרפתי המסורתי. מגיש: רוני תורן. שעה — 20.02.

שני טלוויזיה

3.8.87 ערב ט' באב

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 טוב טוב הגמד — פרק 5.
09.40 הלב — פרק 29: ג'ולייטה חולה.
10.05 להקת הוודוויל האחרונה: פרק 11.
10.30 ג'ון האליפאקס, ג'נטלמן: פרק ה'.
11.20 צעדי ענק: תולדות להקת הבלט הקנרי בשילוב קטעי בלט נבחרים: אגם הברבורים, ציפורים אקזוטיות, לה באידרה דון קישוט ועוד.
14.00 טלקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 חובב הטבע — ביו אש לקרח.
14.30 קסים קסם — סיבובים.
15.00 קשר משפחתי — שוש ואבי גולדשלגר הורים ליפעת הבכורה, ולתאומים גיל וניר משוחחים עם אחי יותם על בעיות עם בתם.
15.40 מאתיים שניות על איידס.
15.45 שעת כושר.
16.00 זהו־זה — שידור חי.
17.00 ערב חדש.
17.30 „רובי־כפת לי" — הפרק השנים־עשר: „יום הולדת לאיכפתיה".
17.55 „הופה היי" — לקט שירים מתוך הסדרה משתתפים: שלישיית הופה היי, אלון אולארצ'יק, ציפי שביט, דודו דותן ועוד.
18.25 „הגיע זמן לשון" — פינתו של אבשלום קור תיוחד לניבים ממגילת איכה.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 סקירת תכניות (ערבית).
18.35 ספורט (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „ירושלים של מטה" — סרטו של

ציפי שביט, בלקט שירים מתוך „הופה היי" (17.55)

בני ליס בליל האבל על חורבן בית המקדש.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 „ט' באב בצל הגרדומים" — משדר מיוחד של „זה הזמן" לליל תשעה באב. (ראה הפניה).
22.20 חורבן וגאולה — כיצד טיפלו האמנויות בנושאים האלה בכל התקופות? תכנית דיון שישולבו בה קטעי מוסיקה. צילומים של יצירות אמנות ופרקי שירה, בדיון משתתפים: ד"ר גלית חזן־רוקם־מרצה באוניברסיטה העברית בירושלים בנושא ספרות עממית. יהושע סובול — עוסק בשנים האחרונות בכתיבת מחזה „מלחמות היהודים" — על המרד שפרץ לאחר חורבן הבית השני. ד"ר אריה זקס — מרצה לשירת ימי הביניים ולשירה מודרנית באוניברסיטה בירושלים. מנחה: כרמית גיא.
23.00 פסוקו של יום.
חדשות הלילה.
19.00 כאותו עניין (ערוץ 2).
19.30 תקציר משפט דמיאניוק (ערוץ 2).
20.00 חבית השרוף — דיון (ערוץ 2).
21.00 רביעיות מאוחרות של בטהובן (ערוץ 2).

„ט' באב בצל הגרדומים" — משדר מיוחד של „זה הזמן" לליל תשעה באב. בלא עבר, ט' באב תשיו, שלושה ימים מאוחר יותר יועלו לגרדום שלושת דרוזי המלכות: מאיר נקר, יעקב וייס ואבשלום חביב. המאבק בבריטים ואודירת המוות ביישוב מגיעים לשיאם. כעין 40 שנה בני משפחותיהם של עולי הגרדום מספרים על החוויה שאפפה את אותו ליל תשעה באב. מנחה: דב עברון. שעה — 21.30.

שלישי טלוויזיה

4.8.87 ט' באב

ט' באב אין שידורים בבוקר.
13.00 אתמול במשפט דמיאניוק — (מותנה בהתפתחות המשפט).
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 קשת וענן — תן לי את יבנה — רמותו של רבן יוחנן בן־זכאי מוצגת על הרקע ההסטורי של ירושלים הנצורה ערב החורבן, דברי האגדה והמקורות מציגים את אופי המאבקים בין הפלגים השונים בעם.
14.30 תהילה לדוד — מסיבת ליל שבת בבית ברדוגו ועליה לתורה של השליח מא"י משה שפירא. החתונה של בתו של ר' דוד חסין, הפרעות ביהודים ויציאתו של ר' חסין לדרך.
15.35 צלילים צעירים — קטעי נגינה של מוסיקה קלאסית בבצוע סיגל הכטלינגר — קלרנית וקלרה פרידמן — פסנתר.
15.55 מאתיים שניות למבואות ים מכמורת.
16.00 פרפר נחמד — זה קורה בירושלים — תולעת ספרים חוזרת מאחר מטיוליה הרבים בתוך הספרים חוזרת מאחד מטיוליה הרבים בתוך הספרים ואינה מוצאת אף אחד שיקבל את פניה. גם נולי ושבי חזרו מלאי חוויות מטיול בירושלים עם דודו ושלומית ומתפלאים שתולעת מקבלת את פניהם בקרירות.
16.20 אבני גורל — סרט על ירושלים: היסטוריה עתיקה, התחדשות הישוב וירושלים בימינו.
17.00 ערב חדש.
17.30 פגישה של בני נוער עם הפרופ' ישעיהו לייבוביץ לרגל ט' באב. מנחה: מיכאל דק.

ישעיהו לייבוביץ, במגישה עם בני נוער לרגל ט' באב (17.30)

18.00 „אבן מקיר" תכנית מיוחדת לט' באב.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 ההיסטוריה של הנפט — פרק שמיני ואחרון בסדרה (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „כלבוטק".
20.30 „אין כמו בבית" — הפרק האחרון: „תמונת הכסף".
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.40 מבט שני — מיכאל קרפין.
22.20 „חייו של ליאונרדו דא וינצ'י" — סדרת דרמה תיעודית בת 5 פרקים — (ראה הפניה).
23.25 בני היל — סדרת תכניות משעשעת עם הקומיקאי בני היל.
23.50 פסוקו של מקום — חדשות הלילה.
19.00 „יש אבנים עם לב ארם" (ערוץ 2).
20.00 תקציר משפט דמיאניוק (ערוץ 2).
20.30 סיבה למסיבה (ערוץ 2).
21.30 קונצרט פופ — להקת מועצת הסגנון (ערוץ 2).

„חייו של לאונרדו דה וינצ'י" — הפרק השני: בשנת 1482 מגיע לאונרדו דה וינצ'י אל העיר מילנו. שם ישהה כעשרים שנה מחייו. חיי החצר כמום על לאונרדו: היום בטוליפו ביום הוא איש חצר הדור, שנון ומבדר, ואילו בלילה הוא ממשיך לעסוק במחקריו בתחום האנטומיה. הקר מבנה העין, הראיה התלת־מימדית והאור. בחייו האישיים הוא רוצר באותה תקופה את הקשר היחיד שהיה לו עם אישה. אך הקשר מתנתק לאחר זמן כשהיא עוזבת את מילנו. שעה — 22.20.

רביעי טלוויזיה

5.8.87

[...]טלטקסט — עד כאן — חדשות.
[...] שעת כושר.
[...] גברת פלפלת — בממלכת הזקם.
[...] — סרט אנימציה.
[...] הלב — פרק 30: קרלוס הבוקר הציץ.
[...] להקת הוודוויל האחרונה — פרק 12.
[...] האיש שש שש. מה שרצית [...] ולא ידעת ממי לבקש. [...] ישיר בהנחיית קובי מירן. [...] אבשלום קור וד"ר מינה [...].
[...] טלטקסט — עד כאן — חדשות.
[...] ועניין — יש עוד דרך — [...] ידידות נקלעות למצב קשה [...] שני בחורים שתויים דולקים [...].
[...] 3,2,1 — אור מהשמש.
[...] בערוץ חמשת המייל — [...] רב מחוץ למים.
[...] מאתיים שניות למועצת הלול.
[...] שעת כושר.
[...] טוב טוב הגמד — פרק 6: [...] עורכים חתונה.
[...] קיץ — באולפן פיצוחי [...] משוררות הפעם משפחות.
[...] ערב חדש.
[...] המופלא של וולט דיסני" [...] החמישי: „סולומון, צב הים" [...] הצבים הרבים, החשוב [...] הוא צב הים הירוק. לבד [...] המסתורי הרב הוא משמש [...] חשוב בחקר הימייה. כושר [...] שלו יוצא מן הכלל: הוא יודע [...] למקום הולדתו, מכל מקום

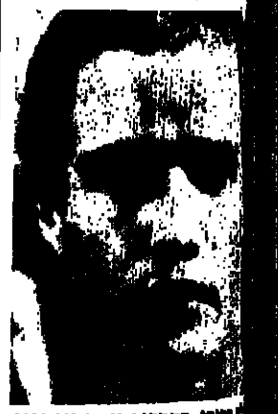

[...], בתפקיד מרק אנתוני, [...] „יוליוס קיסר" (22.05)

[...] שאלין יגיע, חוקר הטבע ד"ר [...] ואחיינו יצאו בעקבות צב־ [...] סלומון, מאיי הבתולה עד [...] הקאריביים כדי להיווכח חד־ [...], אם הוא מגווט את דרכו [...] להשאיר סימני־דרך.
[...] קיצור החדשות (ערבית).
[...] „חקלאות היום" (ערבית).
[...] „עיניי הנוף" — פרק חמישי — [...] „הנרגיים" (ערבית).
[...] חדשות (ערבית).
[...] כותרות מבט.
[...] „משהו מהסרטים": שירה גרא [...], בהשתתפות שאול שירדן.
[...] „בין הכסאות".
[...] מבט לחדשות.
[...] תשדיר שירות.
[...] סרט קולנוע „יוליוס קיסר" — (ראה הפניה).
[...] פסוקו של יום. חדשות הלילה.
[...] „שישאר בינינו" (ערוץ 2).
[...] תקציר משפט דמיאניוק (ערוץ 2).
[...] תשודה ב: מדבר יהודה (ערוץ 2).
[...] אולפן קיץ (ערוץ 2).
[...] פופ 2 (ערוץ 2).

סרט קולנוע — „יוליוס קיסר". עיבוד למחזה של [...] שייקספיר. דרמה היסטורית [...] עדה, שאפתנות ותככנות [...] בקופות רזמו העתיקה. [...] הראשיים: מרלון ברנדו [...] של מרק אנתוני, ג'יימס [...] — ברוטוס, ג'ון גילגוד — [...] לואיס קאלהרן — יוליוס [...] עיבוד זה הוא מן [...] מעיבודי הקולנוע [...] למחזותיו של שייקספיר. [...] בשנת 1953, וזכה [...] על תכנון וביצוע [...], בשחור־לבן. שעה — [...]

חמישי טלוויזיה

6.8.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
09.05 שעת כושר
09.15 קסים קסם — ביצים
09.35 הלב — פרק 31: הלילה הארוך
10.00 להקת הוודוויל האחרונה — פרק 13
10.25 פיצוחים — שידור חוזר
10.50 בית הספר רדוף הרוחות: פרק 6.
11.15 סרי לנקה — מקום מסלט לפיל ההודי
13.00 אתמול במשפט דמיאניוק — (מותנה בהתפתחות המשפט)
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
14.05 קשר משפחתי — משפחת גריאני, הורים ושתי בנות. מירית בת שבע וחצי ונעמה בת חמש וחצי משוחחות עם זיווית אברמסון על בעיות מיוחדות במשפחה
14.45 צבע בנחל — פרק ו'
15.10 רחוב סומסום
15.40 מאתיים שניות לגחלת
15.45 שעת כושר
16.00 זהו זה — שידור חי
17.00 ערב חדש
17.30 „ריץ' רץ'". התכנית הפעם: „פחד"
18.00 „הבילבולים" סדרה חדשה בהנפשה של וולט דיסני: באי „בול" חיים הבילבולים, חיות מבולבלות, שכל אחת מהן היא שתיים. יש בהן דבוראריי, פילגורו, קרנקוף, הופו, פרפרוכה ועוד.
18.25 „פסוקו של מקום" מבט אל קריית גת
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 „למשפחה" (ערבית)
19.00 „מפגש" — תכנית דיון שבועית בענייני השעה (ערבית)

גידי גוב, בתכנית „זהו זה" בשידור חי (16.00)

19.30 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 מבט ספורט
21.00 מבט לחדשות
21.35 „אף פעם לא מאוחר" — הפרק השמיני: „פגישה חטופה" וסטר חשה שהמדריך שלה בטיף נמשך אליה משיכה עזה. האם תשמור מרחק?
22.00 „הישרדות" — סדרה אנגלית בת 6 פרקים. הפרק השלישי מביא שני סיפורים על מאבק להישרדות בים. לא מומלץ לילדים
22.30 „פרקליטי אל־איי" — הפרק השביעי: „סיפור משכנות העוני".
23.35 „הגיע זמן לשון", חדשות הלילה.
19.00 דובי איכפת לי (ערוץ 2)
19.30 תקציר משפט דמיאניוק (ערוץ 2)
20.00 תצפית (ערוץ 2)
20.30 בידור 2: סידרת ג'או (ערוץ 2)
21.00 פופ 2 (ערוץ 2)

תכניות טלוויזיה ביום שישי 7.8.87

בשעה 21.15 — סרט קולנוע — „נשיא על הכוונת". ארנון למיגוי המתרחש בשנת 1968: ארגון סודי בצרפת המבקש לרצוח את הנשיא דה־גול שוכר לשם כך רוצח מקצועי בעל מוניטין. נגיף בריטי, תמורת חצי מיליון דולר. הסרט עוקב בקפידה אחר ההכנות של השליח לרצח עד השעה שבה הוא צריך לבצע את משימתו. ותכנית מתנהלות היטב ונראה כי דבר לא יכשיל את הרצח. למרות שידוע מראש כי המשימה נכשלה, בקומו של דבר (שהרי דה־גול זכה למות זקן במיטתו), מצליח המבאי פרד צינמן להחזיק ולשמור על מתח מתמיד. בתפקיד הראשי אדוארד פוקס; שנת ההפקה: 1973.

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 31.7.87

13.00 וודי וודפקר (מצויר). 13.30 בית חולים ווסטבורק (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „המיליונר היווני", עם אנטוני קווין. 17.00 ספריבוק (מצויר) 17.30 היצורים הסלעיים. 18.00 ווכטסר (סדרה). 18.30 קשרי משפחה (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 פול גאי (פעולה). 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

שבת 1.8.87

13.00 הבלשים הצעירים (מצויר). 13.30 הרובים. 14.00 דניס (מצויר). 14.30 מיסתורי האוקיינוס. 15.00 עולם החיות. 16.00 אירועי ספורט בעולם. 17.00 כדורגל. 19.00 ספורט. 20.00 היאבקות. 21.00 סרט — „אן של אלף הימים", עם ריצ'רד ברטון. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

יום ראשון 2.8.87

13.30 חיים אחרים (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משמחות (ערבית) 15.00 סרט (ערבית). 16.30 „אי המטמון". 17.00 הבית המעופף. 17.30 היצורים הסלעיים. 18.00 משפחת וולטון. 18.30 כפיות של כסף (קומי). 19.00 קישים רקות. 20.00 החלקה על הקרח (תכנית מיוחדת). 21.00 סרט — „האשה האחרת". 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

יום שני 3.8.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „התחלה חדשה", עם קירק דוגלס. 16.00 היתקליף (מצויר). 16.30 ילדי התבונות. 17.00 ספר הסרטים. 17.30 היצורים הסלעיים (לילדים). 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לברן ושירלי (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 מאגנום. 21.00 סרט — „חופשה ברומא", עם אודרי הפבורן. 23.00 מועדון 700. חדשות.

יום שלישי 4.8.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „שעות גורליות", עם קרול למברד. 16.30 ילדי התבונות. 17.00 הבית המעופף (מצויר). 17.30 היצורים הסלעיים (לילדים). 18.00 מסע בין כוכבים (דמיוני). 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 מקגייוור (בלש). 22.00 ואנ'אוויר (מתח). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

יום רביעי 5.8.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „אהבה עיוורת", עם ג'ורג' סגל. 16.30 ילדי התבונות (מצויר). 17.00 ספר הסרטים. 17.30 היצורים הסלעיים (לילדים). 18.00 פאנקי ברוסטר (סדרה). 18.30 משפחת קטבל. 19.00 חדשות. 20.00 סיימון את סיימון (בלש). 21.00 המתנך (סדרה). 21.30 ניוהארט (סדרה קומית). 22.00 קגני ולייסי (משטרתי). 23.30 חיים אחרים (סידרה).

יום חמישי 6.8.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „שודד ים", עם פרדריק מארץ'. 16.00 היתקליף. 16.30 ילדי התבונות (מצויר). 17.00 הבית המעופף. 17.30 היצורים הסלעיים (לילדים). 18.00 משפחת ג'פרסון. 18.30 רוק פילוט. 19.00 חדשות. 20.00 סקרקרו וגברת קינג (בלש). 21.00 סרט — „חייג רצח", עם גרייס קלי. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 31.7.87

13.30 כדורגל וספורט כללי (רק בערוץ 1). 14.30 כדורגל בינלאומי וספורט כללי (רק בערוץ 1). 15.00 המופע של דין נוט (רק בערוץ 1). 15.30 המצלמה הנסתרת (רק בערוץ 1). 15.45 גוף האדם (רק בערוץ 1). 16.00 שגעונות במדע (רק בערוץ 1). 16.30 סרט עלילתי באנגלית (רק בערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 17.30 נשים קטנות (רק בערוץ 1). 18.00 ההיסטוריה של הנפט (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 ההיסטוריה של הרפואה (דוקומנטרי). 20.30 משפחת קוסבי (קומדיה אמריקנית). 21.10 פלקון קרסט. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 אם סוף יבוא (סדרה אמריקנית).

שבת 1.8.87

17.30 צוקי (רק בערוץ 1). 17.30 עולמו של וולט דיסני (על אתרי נוף — בערוץ 1). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.15 ילדי רחוב דיבבוב (רק בערוץ 1). 18.30 אשנב לעולם (צרפתית). 18.40 החיים בשנות האלפיים (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 מאוהבים אנו עומרים (קומדיה אנגלית). 21.00 בידור תל. 21.10 אישים ומאורעות סדרה דוקומנטרית (רק בערוץ 1). 21.30 בידור חיל (להקות מכל הזמנים). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי. באורך מלא.

יום ראשון 2.8.87

17.20 עולם החיות (רק בערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית (רק בערוץ 1). 18.00 כפר בין הענקים (תכנית בצרפתית לילדים). 18.30 ההיסטוריה של הלבוש (רק בערוץ 1). 18.40 קפרין (סדרה בצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 התבגרות (קומדיה אמריקנית). 21.10 סידרה דוקומנטרית — מסתורי פרו. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 האמנר (סידרת מתח). 23.10 משפחת ומר (קומדיה אמריקנית).

יום שני 3.8.87

15.30 התבונים — סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.00 הגנבים (רק בערוץ 1). 17.10 על טעם ועל ריח (רק בערוץ 1). 17.30 עולם והקסמים (רק בערוץ 1). 18.00 השוטרת (סידרה בצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 סרט (קומדיה אמריקנית). 21.10 „מטוליטי" — סדרה דוקומנטרית עלילתית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 נויה — דרמה על חייו והקשתו של הצייר המפורסם. 23.10 ספינת האהבה.

יום שלישי 4.8.87

15.30 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.30 על טעם ועל ריח (רק בערוץ 1). 16.40 הרכבת הפורחת (רק בערוץ 1). 17.00 סיפורים קצרים (רק בערוץ 1). 17.30 סרט דוקומנטרי באנגלית (רק בערוץ 1). 18.00 חיי של אמבריש. 18.10 „ד"ה למנצח (סידרה בצרפתית). 18.10 עולמו של וולט דיסני (רק בערוץ 1). 18.30 כדורגל בינלאומי (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 20.30 צרות כפולות (קומדיה אמריקנית). 21.10 אהבה (סידרה מתח אמריקנית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 הכלוני ירדנה (סידרה דוקומנטרית על מלחמת העולם). 23.10 סתוו כל שעה היממה (קומדיה אנגלית).

יום רביעי 5.8.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.00 ילדה הפלא (רק בערוץ 1). 17.25 הנבלים (רק בערוץ 1). 17.30 בית חולים (רק בערוץ 1). 18.00 חמש גיבורות. לפרים (סידרה בצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 ירדן היום (בצרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 קלרישה וגם זה (קומדיה אמריקנית בטוסה „שלושה כירורים"). 21.10 רוד המפשייר. 21.40 המסעות של מרקו פולו (דוקומנטרי). 22.10 חדשות באנגלית. 22.10 גלגלים (סידרה אמריקנית). 22.00 (רק בערוץ 1).

יום חמישי 6.8.87

17.00 המופע של דון נוט — לילדים באנגלית (רק בערוץ 1). 18.00 תכנית לחקלאי (באנגלית רק בערוץ 1). 18.20 תולדות הנוצרות (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 מגזין ספורט. 20.30 כללי האני (קומדיה אמריקנית). 21.10 גלריה אלמר. (משטרתי). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט (סידרה אמריקנית — מיני סדרה). 23.30 סרט עלילתי בשפה. (רק בערוץ 1). עלילתי באורך מלא.

שישי רדיו

31.7.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — בלטים מתוך אופרות — צ'ייקובסקי: מוסיקה לבלט מתוך אונגי אונגין; ברליוז: מוסיקה לבלט מתוך הטרויאנים; סמטנה: פולקה ומחול הלייצנים מתוך הכלה המכורה; ורדי: מוסיקה לבלט למקבת; סן סנס: בכחנליה מתוך שמשון ודלילה; מוסורגסקי: מחול העבדים הפרסיים מתוך חובנטצ'ינה; גונו: מוסיקה לבלט מתוך פאוסט; ביזה: מחול בוהם מערכה שניה מתוך כרמן; מאסנה: מוסיקה לבלט לה סיד.
09.00 קונצרט בוקר: מלחיני אופרה כותבים מוסיקה קאמרית. דוניצטי: רביעיית מיתרים ברה מג'ור; רוסיני: רביעיית כלי עץ מס. 4 בסי במול מג'ור; מייריבר: שיר רועים לסופרן קלרנית ופסנתר; מאסנה: בשנה שעברה ל' פסנתר בארבע ידיים; פונקייאלי: חמישייה לחליל אבוב 2 קלרניות ופסנתר; גונו: רביעייה מס. 2 בלה מג'ור; אופנבאך: סוויטה לשני צ'לו; סן סנס: סונטה לבסון ופסנתר; ורדי: רביעייה לכלי קשת.
11.87 פינת השיר — משירי אסתר ראב.
12.00 מן הסרטייה — שוברט: רביעייה לכלי קשת בסול מג'ור. רביעיית תל־אביב: חיים טאוב (כנור) דני בנימיני (ויולה) לור שוסטר (כנור) עוזי ויזל (צ'לו).
13.05 בהאזנה נינוחה — שומאן: הפתיחה מנפרד; גריג: קונצ'רטו בלה מינור לפסנתר ולתז.; ליסט: רפסודיה הונגרית מס. 10; סן סנס:

יהודה פוליקר, על בני הדור השני לשואה (צ' 17.05)

קרנבל החיות; מוצארט: סימפוניה 39 במי במול מג'ור.
15.00 לקראת שבת — יהודה לוי: הקדושה; ויולדי: קונצ'רטו בסי במול מג'ור לבסון ולתזמורת; בוקריני: רביעייה כלי קשת במי במול מג'ור גריג: סוויטה לירית.
16.00 לבקשתכם — מרי אבן־אור: מוסיקאים, פאני מנדלסון: הנס אורטוריה עפ"י תמונות מן התנ"ך.
17.00 ימי המוסיקה הקאמרית בגליל העליון 1987 שידור חי מבית העם כפר בלום. מוצארט: דיברטימנטו במי במול מג'ור לכינור ויולה וצ'לו ק. 563 מנדלסון: שישיה לפסנתר ולכלי קשת ברה מג'ור.
19.00 קונצרט מוטה — מוצארט: קונצ'רטו ברה מג'ור לחליל ובל ותזמורת ק. 299 ברהמס: ריקודים הונגריים.
20.05 מוטרק האר"י.
20.27 פינת השיר.
20.30 קונצרט ליל השבת — באך: פרטיטה מס' 2 ברה מינור; קרל שטמיץ: קונצ'רטו לקלרינית מס' 3 בסי במול מג'ור; שומאן: מחזור שירים אופ. 39 למילים של אייכנדורף; דבוז'אק: שלישייה בי מינור אופ. 90 שלישיית דומקי; מאהלר: סימפוניה מס. 4 בסול מג'ור.
23.00 ברק הברוק ונסיכי רנסנס.
24.00 ימי המוסיקה הקאמרית בגליל העליון 1987 שידור חי מבית העם כפר בלום: ברנשטיין: המסבה המ־שונה (4 מתבונים לסופרן ולפסנתר); בריטן: שיר קברים; נוספים: מוסיקה רנסנס להרמוניות כלי נשיפה קלור בוליננו: קטעים מתוך סוויטה לכינור ופסנתר ג'ז עם תופים וקונטרבס. קטעים מתוך מוזיקה: סוטו להתצרה ופסנתר ג'ז עם תופים וקונטרבס.

רשת א'

05.30 רדיו קל.
08.05 פעמי המזרח — מצעד זמונים בסגנון מזרחי.

10.05 שיריקוד — מחולות ושירים משלנו.
11.05 היו השישי.
12.05 מעורב ים־תיכוני — עם ג'ו עמר.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין לילדים ולבני נוער.
15.00 קבלת שבת.
16.05 נושא במוקד — עם אל"מ אורי דרומי — האם ניתן ללמוד מן ההיסטוריה.
17.10 שירי ערות.
18.08 מוסף רדיו לספרות.
19.05 זמר לשבת.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 כי טוב הנמר — מופע פומבי בשידור חוזר: דיואן ספרדי.
23.05 להיטים מפולפלים — להיטי הזמר המזרחי של כל הזמנים.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
09.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי — עם יוסי גרבר.
12.10 שירים עבריים.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדישות לתרבות ולאמנות.
15.06 בשמים לשבת — עם יהורם גאון.
16.05 מאחורי הכותרות — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעיתונות.
18.06 השבוע שלי — עם העתונאי יוסף לפיד.
19.05 הטור השבועי — לקט.
20.05 השושנה פורחת — רומנסות, שירים ופיוטים ממורשת יהדות ספרד.
22.05 הבה נצא במחול — ריקודי־עם.
23.05 בין שישי־לשבת — שיחה בשניים בין יצחק לבני לבין הארכיטקט יעקב רכטר.
00.10 שיר אינו רק מנגינה — שירים עבריים בנושא אחר.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר.
06.30 פוקחים עין.
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 בילוי נעים — עם מולי שפירא.
11.05 קולה של אמא — עם אלכס אנסקי.
12.05 סגולים — שעתיים נעולות עם דורי בן־זאב.
14.05 עוד לא שבת — עם שלמה ארצי.
15.05 הדרן — עם ליאור ייני בהופעה פומבית בבית אלון בגבעתיים, בה הוא שר מלהיטיו הידועים.
16.05 שיר בשקט לשקט.
17.05 אחרי המלחמה — יהודה פוליקר ויעקב גלעד. על התחושותיהם של בני הדור השני לשואה באומר ובמוסיקה. (ש.ח.)
18.05 בראש ציוני — תוכניתו של צבי שפירא עם ארנון מנטבר מנכ"ל הפורום הישראלי.
19.05 מרחקים קרובים — תכניתה של מניה בתי־צבי.
20.05 לא על לוף לבדו — שעתיים של מוסיקה ומשוחקי רדיו.
22.05 עשן בעיניך — שעתיים של שירים עם גרי לבנה.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

רשת ג'

06.04 יום שישי חור — שירים עבריים.
08.05 להיום שם — שעה אחת, שמה אחת.
09.05 אגן היסודותיכון.
11.05 משול משוז — עם מיכל שטואלי.
13.05 צעיחות ברבש — עם רן כנר.
15.05 לפנות ערב — שירים עבריים.
17.05 כאן, שם ובכל מקום.
19.05 זמר שכוח — שירים עבריים.
20.05 צליליל שבת — עם לאה ליאור.
23.05 איזה לילה — עם איתן נור.

שבת רדיו

1.8.1987

קול המוסיקה

07.09 שחרית לשבת — בוקריני: קונצ'רטו לחליל ולכלי קשת; שוברט: מחולות יד; מוצארט: קונצ'רטו ל־2 פסנתרים ולתזמורת; ראבל: הוואלס; וובר: קטע קונצרטי לפסנתר ולתזמורת; היידן: סימפוניה מס' 43 (מרקורי).
09.00 רפי פסנתר — שוברט: אימפרומטי בסי במול מג'ור; בטהובן: סונטה לפסנתר מס. 4 במי במול מג'ור; דביסי: מראות ספר שני פעמונים מבעד לעלוה.
10.00 קונצרט השבת — מהקלטות התזמורת הסימפונית רשה"ש ים מנצח: סרג'ו קומיסיונה סולן: עוזי ויזל — סרג'ו נטרא: פרלוד; סן סנס: קונצ'רטו בלה מינור לצ'לו ולתזמורת; ברהמס: סימפוניה מס' 2 ברה מג'ור; סטרבינסקי: סימפוניית תהילים; בטהובן: סונטה מס. 3 ברה מג'ור לצ'לו ולתזמורת מס. 5.
11.57 פינת השיר — משירי אסתר ראב.
12.00 אמן דגול — מסטוסלב רוסטרופוביץ'.
13.05 קונצרט לצהרי השבת — רוול: קונצ'רטו בסול לפסנתר ולתזמורת; ברליוז: רומאו ויוליה סימפוניה דרמטית.
15.00 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
16.00 חליל במים — מחיי קלוד דביסי — הגאמלאן והפאון.
16.40 מאוצר המוסיקה הצרפתית. דביסי: רביעייה בסול מינור לכלי קשת.
17.00 פגוש את האמן הישראלי — רעיה שפירא־סופראן: גלינקה: 2 רומנסות, רחמנינוב: 2 רומנסות,

ד"ר אלי בג'גל, מתארח ב„שאלות אישיות" (צ' 13.05)

שוסטקוביץ': סטירות, מ. קופיטמן: שמש קרה, מוסורגסקי: חדר הילדים.
18.00 רדיו דרמה נשוי בעל כורחו מאת: מולייר, תרגום: עיבוד: דן רונן, בימוי: משתתפים דב. רייזה, גדעון זינגר, אתי שילוני, יהודה אפרוני, אברהם מור ויעקב בן סירא.
19.00 הקונצרט שלי — עם הסופר נתן שחם.
21.05 ימי המוסיקה הקאמרית בגליל העליון 1987 שידור חי מכפר בלום: אלבינוני: סונטה לחצוצרה, כלי קשת וקונטינואו; אנדרה היידן: יצירה מוזמנת במיוחד לימי המוסיקה; בטהובן: שירי עם בעיבוד לקולות לפסנתר כנור וצ'לו; שוברט: שמינית בפה מג'ור לכלי קשת ולכלי נשיפה ד. 803.

רשת א'

09.05 עולם המדע.
09.30 רעת־קול — תיבת דואר בענייני מדע.
10.05 מילים שמנסות לגעת — אורי צבי גרינברג בעיניה של עליזה גרינברג טור־מלכא.
11.00 רדיודרמה — א. סנישה ברומא מאת רות אלמוג, עיבוד ובימוי: דליה עמית. בהשתתפות טינה טולין (ש.ח.) ב. הצטמצמות — מאת רות אלמוג עיבוד ובימוי דליה עמית, משתתפים: רבקה גור, שלום שמואלוב, מישא נתן, חינה רוזובסקה, רות גלר ובלנקה מבגר (ש.ח.).
12.05 מישהר, תעורה — מבית השיער לבית ואבן — מעבר הברואים. מגורים לישיבה של קבע.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — פינות, שירים וברכות בבקשתכם בשידור חי.
15.06 שבת אחים — סדרת תכניות על הווי ופולקלור יום לישוב — רמת־ישי.
16.05 מושגים — תוהו ובוהו — עם פרופ' איתמר פרוקצ'יה פרופ' יהודה פריד וד"ר עמי לוי (ש.ח.).
17.10 סימפוזיון — הזוג, אבק על הפסנתר — שני ספורים מאת יעקב שביט. מגיש: יהודה אפרוני.
17.40 שירים עבריים.
18.06 שיר לדרך — שירים ממזרח וממערב וגם משלנו.
18.55 פינת השיר.
19.05 אנתולוגיה קטנה לשירה — אכפת ללכת או להשאר — משירת אלן סיליטו האנגלי עם המשורר והמתרגם משה דור.
19.30 שירורים לעולים.
22.10 מלווה מלכה.
23.05 דרכי אום — עם רחל חלפי.

רשת ב'

07.11 זמר וזמר לך.
08.05 מי ישן — מגישה: מיכל גוית. אגדות, ספורים ופינות הומור.
09.05 שאלה של טעם — עם חיים קינן.
09.55 עוריה אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע.
11.05 אולפן קיץ — עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי — עם מיקי קם.
13.05 בגוף ראשון — עם הסופר דוד שיץ.
14.11 הבו זמר — שירים עבריים.
15.05 דף ועוד דף — עם יעל בר־יהודה.
16.05 ארץ חמדת.
17.05 חובה — עם בני תגרל (ש.ח.).
18.06 מפיק ודי — עם דלית אורמיאן.
18.30 ממגרש הספורט.
19.05 הקול קולנוע.
20.05 כוכב הערב — עם בינג קרוסבי.
21.05 יומן השבוע (ש.ח.).
22.05 בקצה השבוע — עם יעקב אחימאיר.
00.10 וזי ארצי מולדתי — שירים עבריים.

גלי צה"ל

06.10 צלילי בוקר
07.05 יופי של שירים
08.05 „מעל ומתחת לשמיכה"
09.05 „מקהלה עליזה" — שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון
10.05 „במקום מזגן" — מערכונים ושירים עם שירה גרא
11.05 „במצב הנוכחי" — עם יוסי עבארי ודני וסלי
12.05 „טעם של פעם" — עם אורלי יניב
13.05 „שאלות אישיות" — יעקב אגמון משוחח עם ד"ר אלי בג'גל היסטוריון של בית התפוצות
14.05 „פסק זמן מוסיקלי"
15.45 841 „נוסע צפונה צפונה" — רומנדריו
16.05 „סינמה שבת" — תוכנית בענייני קולנוע. עורך ומגיש: גידי אורשר
17.05 „ספרים, רבותי ספרים" — המגזין הספרותי של גלי־צה"ל
18.05 „קיץ צרפתי 87" — עם רוני תורן
19.05 „משלנו" — מצעד הפזמונים העבריים
20.05 מצעד הפזמונים הלועזיים
21.00 מבט לחדשות
21.30 „לילה לא שקט"
22.05 „מסורת מסורת" — במוצאי יום מנוחה
23.05 „עושים מרינה" — עורך ומגיש: דודו דיין
00.05 „ציפורי לילה מארח" — קובי מידן מארח את דדי צוקר ומגיש את השירים האהובים עליו
02.05 „לא רוצים לישון"

שידורי צה"ל 2

09.00־19.00 „גל עברי" — עשר שעות של שירים עבריים כרצף
09.05 „זמר שכוח" — משירי נורית הירש
12.05 „להיט לתיאבון" — להיטים עכשוויים
14.05 „אתם זוכרים את השירים" — שירים עבריים מכל הזמנים
17.05 „באים מאהבה" — שירי אהבה

רשת ג'

07.11 צלילים למזכרת — שירי העבר.
08.05 גוונים — שירים עבריים.
10.05 גלים גלים — קיץ של להיטים.
14.06 כוכבים.
15.05 אתם זוכרים את השירים.
17.05 צליל וצבע.
19.05 זמר שכוח — שירים עבריים.
20.05 פזמונותמון — מתרות פזמונים — עם דן עומרי.
22.05 רדיוטק — עם נועם גיל־אור.

ראשון רדיו

2.8.1987

קול המוסיקה

06.01 „צלילי בוקר".
07.09 „בהאונה ניגוחה" — דומניקו סקארלטי: קונצ'רטו גרוסו 11 בסול מג'ור; הופמייסטר: קונצ'רטו בסי במול מז'ור לקלרנית ותזמורת; מוצארט: שיר לכת וטריו/אריה/מתוך האופרה „חליל הקסם"; שוברט: פתיחה, מוסיקת ביניים ובלט מתוך „רוזמונדה"; ריינקה: קונצ'רטו במי מינור לנבל ולתזמורת; צ'ייקובסקי: סוויטה מתוך הבלט „היפיפיה הנמה".
09.00 „קונצרט בוקר" ג'ון איירלנד: שלישייה במי מז'ור לכנור, צ'לו ופסנתר; אלגר: קונצ'רטו במי מינור לצ'לו ולתזמורת; מאהלר: „שירי שוליה נודד"; שומאן: שלישייה 1 ברה מינור לפסנתר כינור וצ'לו; בטהובן: סונטה לפסנתר 7 ברה מז'ור; שפוהר: סימפוניה 9 בסי מינור אופ. 143 „העונות".
11.57 „פינת השיר": משירי דוד פוגל.
12.00 „אמנים באולפן": ורדו אלדר לסקו — צ'לו בנימין אורן — פסנתר מוצארט: סונטה לפסנתר ברה מאג'ור ק. 284 קודאי: סונטה לצ'לו ולפסנתר אופ. 4 ליסט: פנטזיה „לוקרציה בורג'יה".
13.05 „בהאונה ניגוחה" — לאלו: „נמונה" — קטעים מתוך הבלט; ראבל: גספאר של הלילה; ביזה: הנערה היפה מפרת — סוויטה; קפלה: „סיפור פנטסטי" לנבל ורביעיית מיתרים; שוסון: פואמה לכנור ולתזמורת; דביסי: „אביב" סוויטה סימפונית.
15.00 „מוסיקה כאן ועכשיו" — סרג'יו נטרא: 3 פרלודים ל„עבודת

ברכה עדן, „הקונצרט הקאמרי השבועי" (המוסיקה 20.30)

קורש" מנחם צור: „איכה" אופסולה מאמלוק: שישיה סואל רודרס: רביעייה לכלי קשת מס' 3.
16.00 „מוסיקה ליום ראשון" — באך: מיסה בסי מינור.
18.00 „רפי פסנתר" — דביסי: מראות קובץ ראשון; ליסט: בלדה מס' 2 בסי מינור; בטהובן: סונטה מס' 23 בפה מינור סונטה אפסיונטה.
19.00 „מוסיקה קלאסית קלה".
20.05 „אינטרלוד" — רצף מוסיקלי.
20.27 „פינת השיר".
20.30 „הקונצרט הקאמרי השבועי" מהקלטות פסטיבל ישראל ירושלים 87 ברכה עדן, אלכסנדר תמיר וחברים שומאן: אנדנטה וואריאציות לשני פסנתרים 2 צ'לי וקרן. ברטוק: סונאטה לשני פסנתרים וכלי הקשה; רוול: „הוואלס"; סטרווינסקי „פולחן האביב".
22.30 „קונצרט קצר".
23.00 „מחזורי יצירות" שופן: מבחר מזורקות, אטודים, נוקטורנים ופרלודים.

רשת א'

07.30 „רדיוקלי".
08.05 „חוגה" — עם בני הנדל.
09.05 „טלרדיו" — שירות מידע למאזינים.
10.05 „שירקור" — מתולות ושירים משלנו.
11.05 „מיני בוקר".
12.05 „מעורב ים־תיכוני" — עם הופני כהן.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 „בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.00 „פסטינוער": פסטיבל להקות נוער — שידור חי מ„בית־המורה" בתל־אביב מנחה רם תדמור.
17.10 „שירי עמים".
18.06 „מנחת ערב".
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שירורים לעולים.
22.05 „בגוף ראשון": עם יצחק מודעי.
23.05 שירים עבריים.

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".
08.05 „בראש צעיר" — תכנית לילדים בחופשה.
09.05 „כוכבי הבוקר" — עם לוס מצ'וקמבוס.
10.05 „כל צבעי הרשת" — מגזין יומי.
12.10 „אלף־אלף" ב„בית" — עם אהוד מנור.
13.05 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 „בת צחוק" — הווי והומור.
15.05 „רגעי קסם".
16.05 „תוצרת הארץ" — תכנית „בבקשתך" לשירים עבריים.
16.55 „קראתי ספר" — קוראים ממליצים.
17.05 „יומן כלכלה".
17.30 „על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה.
18.06 „מסיבת עתונאים" — עורך ומנחה: יצחק גולן.
18.45 היום בספורט.
19.00 „היום הזה".
19.35 „עם ישראל" — מגוסף לעניינים יהודיים בעולם.
20.05 „אומר בשכחיך" — פיוטים ופרקי חזנות ספרדיים.
22.05 „בינינו לבין עצמנו" — שיחות עם מאזינים בשידור חי — מנחה: אלכס טלמור.
00.15 „להאחז בחלום" שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — הגאולוגיה של ארץ־ישראל — מים קדומים ואבנים. מרצה: פרופ' עקיבא פלכסר.
06.30 „פוקחים עין".
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 „פתוח" — אורלי יניב ורובי לנץ מארחים.
11.05 „נכון לעכשיו": עם רפי רשף.
13.05 „אחר אחר" — להיטים עבריים.
13.55 „לא לכבות את האור" — פינה יומית בנושא ירידה מהארץ.
14.05 „יום יום דג" — עם אלי ישראלי וארז טל.
16.05 „ארבע אחרי הצהריים" — שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 „ערב טוב ישראל".
18.05 „שעה קלה על כלכלה" — עם שמואל נחושתן.
18.45 „משולש" — עימות יומי בענייני השעה. מנחה: יוסי עוורר.
19.05 „שירים מכאן" — שירים עבריים.
20.05 „עושים מרינה" — עורך ומגיש: דודו דיין (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — הגאולוגיה של ארץ־ישראל (ש"ח).
22.05 „על הדבש ועל הבפאק".
23.05 „עשרים וארבע, היום שהיה" — עם ירון וילנסקי.
23.55 „שיחת חצות" — עם עליזה מסירון — מרצה לעבודה סוציאלית ופמיניסטית.
00.05 ציפורי לילה משוחחות — עם דודו טופז.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2

19.05 „רדיו רדיו" — עם יואב קוטנר.
20.05 „סכבכבכסיס" — אינפורמציה, רשי"ם, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 „מסע הקסם המסתורי" — עורך ומגיש: יואב קוטנר (ש"ח).
23.05 „קול הג'או הזה" — עורך ומגיש: רני קרפל.

רשת ג'

06.04 „בחורה לאושר" — להיטים ותיקים.
07.07 „שיר בבוקר בבוקר" — שירים עבריים.
09.05 „בא לי" — עם מנחם פרי.
10.05 „שיהיה" — שעה של ביטלס.
11.05 30 „בצל" — עם יקיר אביב.
13.05 „כל טוב" — פזמונים ומערכונים.
14.06 „בטרגבי" — עם שוש עטרי.
16.05 „מוסיקה לעניין".
17.05 „משקפיים" — עם מיכל שמואלי.
18.06 „מצעד הפזמונים הלועזיים".
21.05 „ארום עתיק" — שירים שלא נס ליחם — עם מיכל שמואלי.
23.05 „מסביב לחצות": עם יוסי סיאם.

שני רדיו

3.8.1987 ערב ט' באב

קול המוסיקה

06.01 „צלילי בוקר".
07.09 „בהאונה ניגוחה" — קורלי: קונצ'רטו גרוסו ברה מג'ור; רנצי: קונצ'רטו ברה מינור לחליל ולתזמורת; דבוז'אק: חמישיית פסנתר בלה מג'ור; סטרווינסקי: פולצ'ינלה.
09.00 „קונצרט בוקר" — מנדלסון: סימפוניית נעורים מס' 7 ברה מינור; מוצארט: סונטה מס' 11 בלה מג'ור לפסנתר ק331; ברהמס: קונצ'רטו ברה מג'ור לכנור ולתזמורת; מרטינו: תשיעייה (1959); צ'ייקובסקי: קונצ'רטו בסי במול מינור לפסנתר ותזמורת; נילסן: סימפוניה מס' 4.
11.57 „פינת השיר" — משירי דוד פוגל.
12.00 „מן הסרטייה" — היידן: סונטה מס' 3 בפה מג'ור; מוצארט: סונטה ברה מג'ור לשני פסנתרים ק. 448; בוקריני: חמישיית גיטרה מס' 3; שוברט: רונדו בריליאנטי לכנור ופסנתר.
13.05 „בהאונה ניגוחה" — סיבליוס: סוויטה מס' 1; פגניני: „הכרזות מנאפולי" לחליל ולפסנתר; ברהמס: וריאציות על נושא של פגניני; שפוהר: חמישייה לפסנתר חליל, קלרנית, קרן ובסון; קודאי: „הארי יאנוש" סוויטה.
15.00 „הסברה מוסיקלית" — חגויות הרגש — תוכנית חמישית.
16.00 „מאולמי הקונצרטים שלנו" — תזמורת סימפונית של חיפה מנצח: לוריס צ'קנבוריאן — בטהובן: „ליאונורה"; שומאן: קונצ'רטו לצ'לו בלה מינור;

אריק אינשטיין, שעה משיריו ב„שירים משלנו" (ג' 18.05)

דבוז'אק: סימפוניה מס' 7 ברה מינור.
18.00 „רגש על הביצוע" — על אחת כמה וכמה.
19.00 „בין חברים" — מעולם מטעמי המוסיקה: מוסיקה מאת מלחינים יהודיים.
20.05 „אינטרלוד" — רצף מוסיקלי.
20.27 „פינת השיר".
20.30 „קונצרט ערב ט' באב" — לואיג'י נונו: „גלים שלוים ומיוסרים"; מאהלר: סימפוניה מס' 4; לואיג'י נונו: „כי היער צעיר ומלא חיים".
22.30 „פעם ועוד" — קלאס דה פרייז: ריסקנטוס.
23.00 „מחזורי יצירות" — שופן: מבחר מזורקות, אטודים, נוקטורנים ופרלודים.

רשת א'

07.30 „רדיוקלי".
08.05 „חוגה" — עם בני הנדל.
08.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מ„בנייני האומה" בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן בצרפתית.
13.45 חדשות ויומן באנגלית.
14.06 „בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.00 „צבעי הקשת" — „שיר וברכה לפזמונים מזרחיים".
15.27 „האוניברסיטה הפתוחה" — „הטלאי הצהוב", „יהודי גרמניה ב־5 השנים הראשונות לשלטון הנאצים" — פרופ' יוסי ולקן.
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מ„בנייני האומה" בירושלים.
19.05 „עיונים באגדות החורבן" — על מה חרבה ירושלים?
19.30 שירורים לעולים.
22.05 „פיוטים וקינות לתשעה־באב" ורקעם ההסטורי.
23.05 „שאי קינה" — קינה בנוסח עדות ישראל.

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".
08.05 „בראש צעיר" — תכנית לילדים בחופשה.
09.05 „כוכב הבוקר" — עם אראמו.
10.05 „כל צבעי הרשת": מגזין יומי.
12.10 „אלף־אלף" ב„בית" — עם אהוד מנור.
13.05 „בחצי היום": חדשות ופזמונים.
14.06 „בת צחוק" — הווי והומור.
15.05 „רגעי קסם".
16.05 „תוצרת הארץ" — תכנית „בבקשתך" לשירים עבריים.
16.55 „קראתי ספר" — קוראים ממליצים.
17.05 „יומן כלכלה".
17.30 „על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה.
18.06 „מפיק ודי" — עם דלית אורמיאן (ש"ח).
18.45 היום בספורט.
19.00 „היום הזה".
19.35 „דין ודברים" — מגזין לעניני חוק ומשפט.
20.05 „בליל זה יבכיון" — שידור חי מהכותל וממקומות שונים בארץ.
22.05 „בין המצרים והחירקל" — פיוטים וקינות לימים שבין המיצרים בנוסח יהודי בבל מגיש: נחום עידו.
23.05 „אנתולוגיה לתשעה־באב" — ירושלים בפיוט ובאגדה, בספור ובשירה.
00.15 שירים עבריים.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת: מדרש ואגדה — על משמעותה של האגדה. מרצה: ד"ר חננאל מאק.
06.30 „פוקחים עין".
07.07 „תוספת בוקר" — עם צביקה שפירא.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 „פתוח" — אורלי יניב ורובי לנץ מארחים.
11.05 „נכון לעכשיו": עם רפי רשף.
13.05 „אחר אחר" — להיטים עבריים.
13.55 „לא לכבות את האור" — פינה יומית בנושא ירידה מהארץ.
14.05 „יום יום דג" — עם אלי ישראלי וארז טל.
16.05 „ארבע אחרי הצהריים" — שעה של שירים עבריים.
16.54 „באופן מילולי" — פינתו של אבשלום קור.
17.00 „ערב טוב ישראל".
18.05 „יותר טוב מחדש" — על מרכז שיקום ואחזקה בצה"ל.
18.45 „משולש" — עימות יומי בענייני השעה. מנחה: יוסי עוורר.
19.00 „שירים מכאן" — שירים עבריים.
20.05 „ספרים רבותי, ספרים" — המגזין הספרותי של גלי־צה"ל (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — מדרש ואגדה (ש"ח).
22.05 „כרך יושבת" — שירים עבריים ממזרח.
23.05 „עשרים וארבע — היום שהיה" — עם ירון וילנסקי.
23.55 „שיחת חצות" — עם מיתקל נתור — ממונה על מערכת החינוך הערבית בעיריית ירושלים. מפיקה: רוזית שמעוני.
00.05 „ציפורי לילה" — עם הרב שמואל אבידור הכהן. תכנית מוסיקלית בנימה אישית — בסימן תשעה באב.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

רשת ג'

06.04 „בחורה לאושר" — להיטים ותיקים.
07.07 „שיר בבוקר בבוקר" — שירים עבריים.
09.05 „בא לי" — עם מנחם פרי.
10.05 „שיהיה" — שעה של ביטלס.
11.05 30 „בצל" — עם יקיר אביב.
13.05 „כל טוב" — פזמונים ומערכונים.
14.06 „בטרגבי" — עם שוש עטרי.
16.05 „מוסיקה לעניין".
17.05 „משקפיים" — עם מיכל שמואלי.
18.06 „שירים משלנו" — עם אריק איינשטיין.
19.05 „שירים משלנו" — עם ירדנה ארזי.
20.05 „שירים משלנו" — עם בועז שרעבי.
21.05 „שירים משלנו" — עם נתנאלה.
22.05 „שירים משלנו" — עם חנן יובל.
23.05 „שירים משלנו" — עם רבקה זוהר.
00.05 „שירים משלנו" — [illegible]

שלישי רדיו

4.8.1987 ט' באב

קול המוסיקה

„צלילי בוקר".
„בהאונה ניגוחה" — ברהמס: [illegible] מוצארט: סרנדה [illegible] ק 375 במי מג'ור; [illegible]

[illegible]

[illegible] שעה עם [illegible] (20.05 צ')

[illegible]

22.05 „בין השורות" — על דמותו של זאב ז'בוטינסקי (ש"ח).
23.05 שירים עבריים.

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".
08.05 שירים עבריים.
09.05 קריאה במגילת איכה מפי אורנה פורת וגדעון שמר.
10.05 „כל צבעי הרשת": מגזין יומי.
12.10 „אתרים נסתרים בירושלים" — הארכיאולוג מאיר בן־דוב משוטט עם יהורם גאון.
13.05 „בחצי היום".
14.06 „שערי ירושלים" (ש"ח).
17.05 „יומן כלכלה".
17.30 „על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה.
18.06 „אצבע על הדופק" — שבועון בעניני בריאות ורפואה עורך ומנחה: אברהם מרון.
19.00 „היום הזה".
19.35 „עולם חדש" — מגזין חדשותי לעניני האדם וסביבתו.
20.05 „פרקי חזנות" — נחמו את ירושלים.
22.05 „צריך לצלצל פעמיים" — שירים עבריים.
00.15 „להאחז בחלום" — שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — המחשבה הסינית הפרה־בודהיסטית — על דרך החוק מרצה: ד"ר דן דאור.
06.30 „פוקחים עין".
07.07 שבע אפס שבע: איתן ליפשיץ.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 „פתוח" — אורלי יניב ורובי לנץ מארחים.
11.05 „נכון לעכשיו": עם רפי רשף.
13.00 מבזק ידיעות.
13.05 „איך ולמה נחרבה מדינת יהודים השניה" — משדר מיוחד לתשעה באב. מראיין ומגיש: אברהם בורג.
13.55 „לא לכבות את האור" — פינה יומית בנושא ירידה מהארץ.
14.05 „ציון תמתי": יהורם גאון מגיש תכנית מיוחדת לתשעה באב.
16.05 841 „נוסע צפונה צפונה" — רומנדריו.
16.20 משירי מרדכי ועירא.
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 „ערב טוב ישראל".
18.05 „שעה קלה על כלכלה" — עם שמואל נחושתן.
18.45 „משולש" — עימות יומי בענייני השעה. מנחה: יוסי עוורר.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 „האגורות לא שוא יובדו" — על משיחיות בירושלים.
20.05 „יותר טוב מחדש" — על מרכז שיקום ואחזקה בצה"ל (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — המחשבה הסינית הפרה־בודהיסטית (ש"ח).
22.05 „על הדבש ועל הביפאק".
23.05 „עשרים וארבע — היום שהיה" — עם ירון וילנסקי.
23.55 „שיחת חצות" — עם העיתונאי יגאל לב.
00.05 „ציפורי לילה מארח" — עם אביהו מדינה.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2

19.05 „רדיו רדיו": עם יואב קוטנר.
20.05 „סכבכבכסיס" — מידע, רשי"ם, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 „מסע הקסם המסתורי" — עורך ומגישו יואב קוטנר (ש"ח).
23.05 „קול הג'או הזה" — עורך ומגיש רני קרפל.

רשת ג'

06.04 „שירים משלנו": הגבעטרון.
07.07 „שירים משלנו": עם אילנית.
08.05 „שירים משלנו": עם מתי כספי.
09.05 „שירים משלנו": עם עפרה חזה.
10.05 „שירים משלנו": אריק לביא.
11.05 „שירים משלנו" — עם חוה אלברשטיין.
12.05 „שירים משלנו": שלום חנוך.
13.05 „שירים משלנו": נורית גלרון.
14.06 „שירים משלנו": אריק סיני.
15.05 „שירים משלנו": שלמה ארצי.
16.05 „שירים משלנו": יהודית רביץ.
17.05 „שירים משלנו": „הכל עובר חביבי".
18.06 „שירים משלנו": גלי עטרי.
19.05 „שירים משלנו": יהורם גאון.
20.05 „שירים משלנו": הדודאים והפרברים.
21.05 „ארום עתיק" — שירים שלא נס ליחם — עם דן עומרי.
23.05 „מסביב לחצות": יוסי סיאם.

רביעי רדיו

5.8.1987

קול המוסיקה

06.01 „צלילי בוקר".
07.09 „בהאונה ניגוחה" היידן: שלישיית הבריטון בסול; היידן: סימפוניה קונצ'רטאנטה בדו מג'ור; היידן: רביעיית כלי קשת בפה מינור; היידן: סימפוניה מס' 101 „סימפוניית השעון"; ברהמס: וריאציות על נושא של היידן.
09.00 „קונצרט בוקר" ברהמס: רפסודיית האלט; ברהמס: הקונצ'רטו מס' 1 לפסנתר; ברהמס: הקונצ'רטו הכפול; ברהמס: הרקוויאם הגרמני.
11.57 „פינת השיר" משירי דוד פוגל.
12.00 „אמנים באולפן" — דימיטרי סטיקומסקי — כינור; ויקטור דרביאנקו — פסנתר; מנדלסון: סונטה בפה מאג'ור; ברהמס: סונטה בפה מינור; קרייזלר: פרלוד ואלגרו מסגנון פוניאני.
13.05 „בהאונה ניגוחה" — מיצירות היידן: סימפוניה מס' 6 „בוקר" ברה מג'ור; דיברטימנטו במי במול מג'ור; רביעייה לגיטרה ולכלי קשת ברה מג'ור; קונצ'רטו לירה ולתזמורת בדו מג'ור מס' 1; סימפוניה מס' 45 „הפרידה" בפה דיאז מינור.
15.00 „מוסיקה ויוה" — לוצ'אנו בריו: קורו.
16.00 „קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ים רשה"ש: יוהאן שטראוס: ואלס „קולות האביב"; בטהובן: 2 רומנסות לכינור ולתזמורת; שוברט: סימפוניה מס' 8 („הבלתי גמורה"); מנדלסון: המוסיקה „חלום ליל קיץ"; רוסיני: הפתיחה „סמירמיס".
18.00 „שעה עם... הנרי פרסל ו־מאריק

מיכל טנזית, מתארחת ב„שיחת חצות" (צ' 23.55)

אנטואן שרפנטייה: מוסיקה לתיאטרון.
19.00 „מוסיקה אהובה עליכם".
20.05 „אינטרלוד" — רצף מוסיקלי.
20.27 „פינת השיר".
20.30 „אופרה" — בעריכת משה ליאור דוניצטי: „לוקרציה בורג'יה".
23.00 מחזורי יצירות — שופן: מבחר מזורקות, אטודים, נוקטורנים ופרלודים.

רשת א'

07.30 „רדיוקלי".
08.05 „חוגה" — עם בני הנדל.
08.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מ„בנייני האומה" בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן בצרפתית.
13.45 חדשות ויומן באנגלית.
14.06 „בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.00 „צבעי הקשת" — „עבריים מעורבים".
15.27 „האוניברסיטה הפתוחה" — „הספרות העברית ותנועת הפועלים בארץ־ישראל" בין „רגעים" ל„טור השביעי" של נתן אלתרמן — ד"ר נסים קלדרון.
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מ„בנייני האומה" בירושלים.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שירורים לעולים.
22.05 „חבר מאותו כוכב" — תכנית היכרויות רדיופונית בשידור חי — עורכת ומנחה: מלכה לפרז.

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".
08.05 „בראש צעיר" — תכנית לילדים בחופשה.
09.05 „כוכבי הבוקר" — שלישיית קינגסטון.
10.05 „כל צבעי הרשת": מגזין יומי.
12.10 „אלף־אלף" ב„בית" — עם אהוד מנור.
13.05 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 „בת צחוק" — הווי והומור.
15.05 „רגעי קסם".
16.05 „תוצרת הארץ" — תכנית „בבקשתך" לשירים עבריים.
16.55 „קראתי ספר" — קוראים ממליצים.
17.05 „יומן כלכלה".
17.30 „על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה.
18.06 „יש שאלות" — עורך ומנחה: איתן אלמוג שידור חי ממלון „הילטון" בירושלים.
18.45 היום בספורט.
19.00 „היום הזה".
19.35 „מוסף לענייני צבא וביטחון".
20.05 „צימוקים ושקדים" — מבחר שירים ביידיש: „שירי געגועים לציון".
22.05 „מחפשים את המטמון" — מנחה: משה טימור.
00.15 „ג'אז ועוד" — עם לאה ליאור.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — פרקים בהרמטולוגיה. מחלות אוטואימוניות. מרצה: פרופ' יהודה שנפלד.
06.30 „פוקחים עין".
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 „פתוח" — אורלי יניב ורובי לנץ מארחים.
11.05 „נכון לעכשיו" — עם רפי רשף.
13.05 „אחר אחר" — להיטים עבריים.
13.55 „לא לכבות את האור" — פינה יומית בנושא ירידה מהארץ.
14.05 „יום יום דג" — עם אלי ישראלי וארז טל — שידור חי מאילת.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
18.05 „יעד משודר" — מגזין לענייני צבא וביטחון.
18.45 „משולש" — עימות יומי בענייני השעה. מנחה: יוסי עוורר.
18.55 הודעות לחיילים.
19.05 „שירים מכאן" — שירים עבריים.
20.05 „מרחקים קרובים" — סיפורי מסע מאיסלנד. תכניתה של טנינה בת־צבי. (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — פרקים בהרמטולוגיה (ש"ח).
22.05 „על הדבש ועל הביפאק".
23.05 „עשרים וארבע היום שהיה" — עם ירון וילנסקי.
23.55 „שיחת חצות" — עם המשוררת מיכל טנזית.
00.05 ציפורי לילה עם נתן דטנר ואבי קושניר.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2

19.05 „רדיו רדיו" — עם יואב קוטנר.
20.05 „סכבכבכסיס" — מידע, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 „מסע הקסם המסתורי" — עורך ומגישו יואב קוטנר (ש"ח).
23.05 „קול הג'או הזה" — עורך ומגיש: רני קרפל.

רשת ג'

06.04 „בחורה לאושר" — להיטים ותיקים.
07.07 „שיר בבוקר בבוקר" — שירים עבריים.
09.05 „בא לי" — עם מנחם פרי.
10.05 „שיהיה" — שעה של ביטלס.
11.05 30 „בצל" — עם יקיר אביב.
13.05 „כל טוב" — פזמונים ומערכונים.
14.06 „בטרגבי" — עם שוש עטרי.
16.05 „מוסיקה לעניין".
17.05 „משקפיים" — עם מיכל שמואלי.
18.06 „הצעקה האחרונה" — עם יגאל רביד.
20.05 „לי ולך" — שיר וברכה.
21.05 „מניני ג'אז" — עם לאה ליאור.
23.05 „מסביב לחצות" — עם יוסי סיאם.

חמישי רדיו

6.8.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאונה ניגוחה — הורוביץ במוסקבה: מנגן: סקרלטי, מוצארט, רחמנינוב, סקריאבין, ליסט, שוברט, שומאן ומושקובסקי; צ'ייקובסקי: — וריאציות על נושא רוקוקו; סמטאנה: הכלה המכורה: פתיחה ומחולות.
09.00 קונצרט בוקר — ויוואלדי: ארבע העונות; רספיגי־ארני רומא; דביסי־הפרלודים ספר 1; אורף: כרמינה בורנה.
11.57 פינת השיר — משירי דוד פוגל
12.00 מן הסרטייה — טלמן: טריו לחלילית, צ'מבלו אובליגטו ובאסו קונטינואו; ק.פ.ע. באך: 12 וריאציות על לה פוליה; צ'רלס אייבס: שלישייה לכנור צ'לו ופסנתר (1904); ויוואלדי: קונצ'רטו בפה מג'ור ל־3 כנורות ומיתרים.
13.05 בהאונה ניגוחה — הנדל: קונצ'רטו גרוסו ברה מאג'ור; רנצי: מס' 1 בסול מאג'ור לחליל ולתזמורת; בוקריני: חמישייה במי מינור לגיטרה ורביעיית כלי קשת; מנואל דה פאייה: לילות בגני ספרד; ביזה: סימפוניה בדו.
15.00 מפגשים מוסיקליים
16.00 אתנחתא — שידור חוזר אורה רוזנטס־פסנתר, צבי סולטן־קוריאהר בלוך: פואמות הים; ומלניסקי: 4 פנטסיות לפי פיוטים של דוהמל; ינאצ'ק: בשביל מגודל פרא 1; רוול: גספאר של הלילה.
17.40 קשת של צלילים — מופט: סונטה בסול מינור.
18.00 פורטרט — נתניה דברת.

ד"ר מרדכי נאור, „ספרים הם חברים" (רשת א', 22.05)

19.00 מוסיקה קלאסית קלה
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי
20.27 פינת השיר
20.30 קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ים רשה"ש — פוצ'יני: טוסקה, אופרה (ג. ברתיני) בתפקידים הראשיים: מגי מקלר (פלוריה/טוסקה): הארי תייארד (טנור/קברדוסי): יוג'ין הולמס (בריטון/סקרפייה) בהשתתפות סולנים ישראליים ומקהלות ישראליות.
22.30 מג'ז והלאה.
23.00 דור ההב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות: קלאודיה מציה: אריות מתוך אופרות של בליני, ורדי, כויטו, מסקאני, פוצ'יני ופ'ציליאה; שירים מאת פרגולזי, דליב, דביסי, רגר וגוצי פציה. (ש"ח)

רשת א'

07.30 רדיו קל
08.05 חוגה — עם בני הנדל
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים
15.00 צבעי הקשת — שירי עדות
15.30 האוניברסיטה הפתוחה — צרפתית למתקדמים
16.05 ארץ לא נודעת
17.00 חדשות ותכנית באנגלית
17.30 חדשות ותכנית בצרפתית
18.06 מנחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורתי
19.30 שירורים לעולים
22.05 ספרים הם חברים — עם ד"ר מרדכי נאור (ש"ח)
23.05 שירים עבריים

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה
08.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה
09.05 כוכב הבוקר — עם ג'נזי מאתיס
10.05 „כל צבעי הרשת": מגזין יומי
12.10 אלף־אלף ב„בית" — עם אהוד מנור
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים
14.06 בת צחוק — הווי והומור
15.05 רגעי קסם
16.05 תוצרת הארץ — תכנית בבקשתך לשירים עבריים
16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים
17.05 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
18.06 ורקור — עורך ומנחה: יצחק גולן
18.45 היום בספורט
19.00 היום הזה
19.35 שירים עבריים
20.05 שורשים — שבועון לענייני פולקלור ועדות
21.05 שורשים — המשך
22.05 פגישה לילית — עם ערנה סאר
00.15 להאחז בחלום — שירים לסיומו של יום

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — מבוא לתורת המוסר מה מאפשר לעקרון מוסרי להיות אוניברסלי. מרצה: הגב' נעמי כשר
06.30 פוקחים עין
07.05 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.00 בוקר טוב ישראל
09.05 פתוח — אורלי יניב ורובי לנץ מארחים
11.05 נכון לעכשיו — עם יוסי עבארי
13.00 מבזק ידיעות
13.05 אחר אחר — להיטים עבריים
13.55 לא לכבות את האור — פינה יומית בנושא ירידה מהארץ.
14.05 יום יום דג — עם אלי ישראלי וארז טל — שידור חי מאילת.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון, יעל דן ונתי סביר
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן
18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה. מנחה: יוסי עוורר
18.55 הודעות לחיילים
19.00 מבזק ידיעות
19.05 שירים מכאן — שירים עבריים
20.05 יעד משודר — מגזין לענייני צבא ובטחון (ש"ח)
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת. מבוא לתורת המוסר (ש"ח)
22.05 על הדבש ועל הביפאק
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי
23.55 שיחת חצות — עם המשפטן אלי זוהר
00.05 ציפורי לילה מבלות — עם אלי ישראלי
02.05 לא רוצים לישון
05.05 צלילי בוקר

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר
20.00 סכבכבכסיס — מידע, רשי"ם, משחקי רדיו ומוסיקה
22.05 מסע הקסם המסתורי — עורך ומגיש: יואב קוטנר (ש"ח)
23.05 קול הג'או הזה — עורך ומגיש: רני קרפל

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים ותיקים
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים
09.05 בא לי — עם מנחם פרי
10.05 שיהיה — שעה של ביטלס
11.05 30 בצל — עם יקיר אביב
13.05 כל טוב — פזמונים ומערכונים
14.06 כבן גב — עם שוש עטרי
16.05 מוסיקה לעניין
17.05 משקפיים — עם מיכל שמואלי
18.06 קול בו — שבועון פופ
20.05 לי ולך — שיר וברכה
21.05 ניגאל חי — עם יגאל רביד — שידור חי [illegible]
23.05 מסביב לחצות — עם יוסי סיאם

שחמט

בעיות וסיומים
בעיות השבוע

ב־5418 מבוצע בצורה מקורית ופשוטה נושא לאנצ'ני (חילופים ציקליים). בתלת־מסעית שני ואריאנטים יפים בהם מנוצלת חצי־הכפיתות השחורה (5419).

5418. יאן ואלוסקה — Ja'n Valuska
צ'כוסלובקיה — C.S.S.R
מקורית — Original

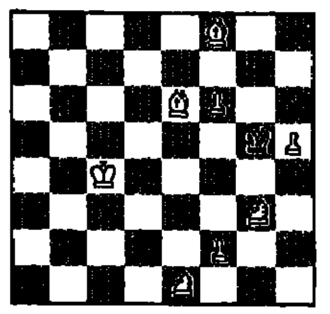

8+1 א. מט בשני מסעים. ב. פט בשני מסעים

5419. בנט אינגר — Bengt Ingre
שוודיה — Sweden
מקורית — Original

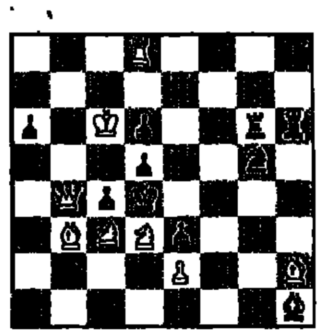

8+10 מט בשלושה מסעים

פתרונים אל העורך, רח' רמת הגולן 43, ירושלים 97־703

דומברובקיס פלוס

מאז חיבר המחבר הרוסי דומברובסקיס את בעייתו המפורסמת הראשונה על הנושא הקרוי על שמו (לפני כ־30 שנה), חוברו אלפי בעיות על הנושא הפופולארי. כמובן שלא קל לחדש בנושא כה נדוש, אולם הצ'כי קיס הצליח לעשות זאת.

I. Kiss — י. קיס
Hlas Ludo 1985 — הלאס לודו 1985
First Prize — פרס ראשון

15+10 מט בשני מסעים

התעיה ראשונה: 1. מה־ב1? (2.רב3×) אבל 1...—צ־ד4! התעיה שניה: 1. ר־ו8? (2.פ־ו6×) אבל 1...—ר־ד4! והפתרון: 1.מה־ד1! (2.פה7×) 1...—צ־ד4, 2.רב3×. 1...—ר־ד4, 2.פ־ו6×.

עד כאן נושא דומברובסקיס, אולם יש שתי התעיות תמאטיות נוספות:

1.מה־ה1? עם איום זהה לתעיה הראשונה. 2.רב3×, 1...—צ־ד4, 2.פה7×. אבל 1...—ב1־מה! 1.מה־ה2? (האיום כמו בתעיה השניה. 2.פ־ו6×, 1...—ר־ד4, 2.פה7×, אבל 1...—צ־ו4! בין שתי התעיות אלה ובין הפתרון יש שינויי מטים. המט בתעיות אלה מופיע אחר הגנות שחורות שונות (שינוי מט) והוא זהה לאיום בפתרון; שפע של תוכן בבעיה אחת.

הפגישה החודשית

המפגש החודשי של הפרובלמאים יתקיים, כרגיל, ביום שלישי, 4.8.87 במרכז ביכורי העיתים, רח' הפטמן 6 (מול בית מפעל הפיס), תל־אביב, החל מהשעה 17.30.

בעיה מס' 5415 (מאקארונז)

לתשומת לב הפותרים, בבעיה חל"ל התגלה אי־פתרון.

פתרונים

5406 (גאספארוביץ'): 1.מהב3! [illegible]

5409 (סקדוואל): 1.מהו5, [illegible] [illegible]

יוסי רטר

קרבות ותחרויות
נערי ישראל
סגני אלופי עולם

נציגי ישראל באליפויות העולם לנוער שנערכו בשבוע שעבר בפורטו־ריקו, זכו להצלחה יוצאת מן הכלל. ערן ליס, בן ה־11 מראשון לציון הוכתר כסגן אלוף העולם לילדים עד גיל 14 כאשר צבר 7 נקודות מ־10 משחקים ללא הפסד. בתואר האלוף זכה טייגרסון מאיסלנד עם הישג מרשים של 1/2 9 מ־10. במקום השלישי סיים הנער האנגלי קומרמן עם 7 נקודות. באליפות השתתפו 23 נערים.

במקביל נערכה בפורטו־ריקו אליפות העולם לנוער עד גיל 18, בה סיים נציג ישראל, האמן הבינלאומי אילן מנור מחיפה, במקום השני־שלישי, עם 1/2 9 נקודות מ־11. באליפות זכה עם 10 נק' מ־11 פרננדס, מהרפובליקה הדומיניקנית הידועה כמדינת דלת־הישגים בשחמט. על רקע זה התקבלה זכייתו כהפתעה. בשיחה עם עורך המדור חילק אילן מנור שבחים רבים לכשרונו של האלוף. השותף השני למקום 2־3 הוא האנגלי דמיטוליוס אנגוס. עד לנעילת המדור לא התקבלו פרטים על הישגיו של נציג ישראל לאליפות העולם לנוער עד גיל 20, האמן הבינלאומי גדי ריכליס.

סופשבוע בכפר־סבא

אלוף ישראל, האמן הבינלאומי נתן בירנבוים, כבש את המקום הראשון בתחרות סוף שבוע רבת משתתפים (106 שחמטאים) שנערכה בשבת שעברה בכפר סבא. הוא צבר 4.5 מ־5 בתחרות הראשית, בה השתתפו 40 שחקנים כשאחריו רב־האמן הטורי יעקב מוריי והאמן הוותיק מלכיאל פרץ עם 4 נקודות מ־5. ניהלו את התחרות עמירם קפלן ומשה רויטמן.

בתחרות המשנית (66 משתתפים) ניצח יורם שחר מרמות השבים, עם 4,5 מ־5.

בוטלה תחרות ירושלים

התחרות הבינלאומית לרגל 20 שנה לאיחודה של ירושלים, שנועדה להתקיים במחצית הראשונה של ספטמבר בוטלה מבלי שנקבע לה, לפי שעה, מועד חדש. במהלך ההכנות התברר כי באותו מועד עומדת להתקיים בלונדון תחרות שחמט בינלאומית הנושאת את השם „שחמט ושלום", עם קרן פרסים של 100,000 לירש"ט (פרס ראשון 50,000 לירש"ט) שנתרמו ע"י מליונר מצרי. כמובן שכל רבי האמנים בחו"ל, אליהם פנו מארגני תחרות ירושלים, העדיפו את התחרות עתירת הפרסים בלונדון, על פני תחרות ירושלים בה הובטח פרס ראשון של 5000 דולר.

התקדמות רגלים

באליפות הנוער השנה זכה, כפי שפירסמנו בשבוע שעבר, האמן עופר ברוק במקום 1־2, יחד עם האמן רונן לב. אנו מביאים אחד ממשחקיו בתחרות זו.

לבן: עופר ברוק שחור: מיכאל בר־אל.

1. פ־ו3, ה־ו6; 2. ג4, ג5; 3. ד4, ה־ו6; 4. ד3, ר־ה7; 5. ר־ז2, ס־ו8; 6. ס־ו8, ד־ה7. מב—ד2, ד6; 8. פ־ה5, מב — ד7; 9. פ־ו (אפשרי גם 9. פ־ד3 לחיזוק השליטה על הערוגה ה5) 9...ר־ו6; 10. פ־ד3, פ־ה4; 11. פ־ה5, ר־ו6; 12. ב3, ג5; 13. ג־ו, ה־ד; (13...ג־ד4 14. מחוד ושחור תפסיד רגלי ללא תמורה) 14. ר־ב2, ה־ה5; 15. ד־ה, ר־ג6; 16. מה־ג2, מה־ה7; 17. צא־ו1, ב6; 18. ב3 (כדי למנוע משחור ד4 ואחרי 19. ג4, ג5; מקבל השחור עמדה טובה) 18...ר־ב7; 20. ב3, פ־ו5; 21. ה4, פ־ה6; 22. 41, ד4; 23. ה4, וה4; (אולי עדיף 23...ו6) 24. ו5; ז(5) ו־ה4 24. ר־ו; (עדיף כנראה 24...ו6 כדי להחזיק בשליטה על האלכסון) 25. מה־ו, ו6; 26. ג3, ג5; 27. ר־ד4, צ־ד8 (סיכויים לשחור להיקר אחרי 27...צג; 28. צגג, פ־ד4; 29. מהו, צ־ד8) 28. ר־ה3. צג1, 29. צגג, מה־ד7? (שגיאה) השחור לא ראה את מסעו ה־34 של הלבן) 30. מה־ב4, מה־ד3; 31. מה־ב3, מהומה; 32. אומה; צ־ד3; 33. מ־ו2, צו־ג3;

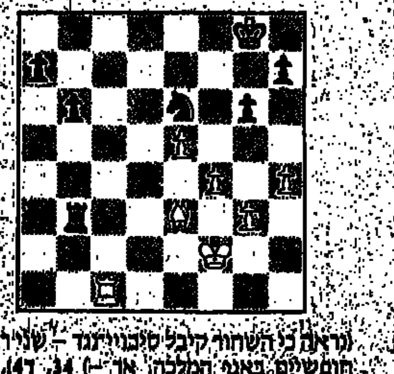

(נראה כי השחור קיבל סיבוב־יגנד — שני רגלים חופשיים באגף המלכה. אך —) 34. ד4, 5א; 35. 1ה, ו6; 36. ה6, 37. צ־ו5, מ־ז3; 38. צ־ג7, מ־ו8; 39... ה־ה6; 40. צ־ח7; 40. ה, ו5; 41. צ־ה, מ־ו7; 42. 71 והשחור נכנע.

שלמה גבעולי

תשבצים

תשבץ 195

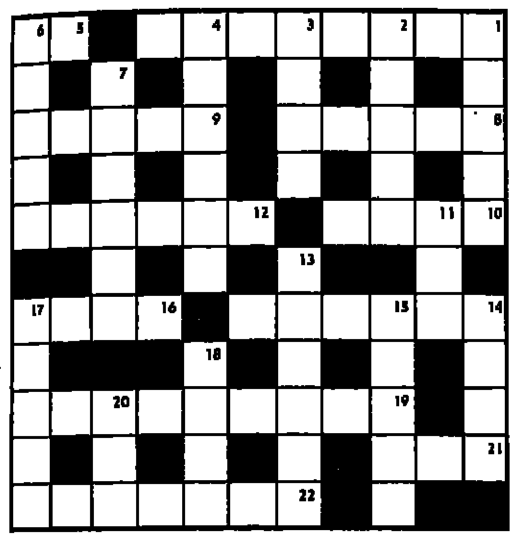

אפקי: 1. נתפס בקלקלתו ועוד שר לנו (שתי מלים). 5. מערב. 8. אין, אפסיות, חסר אונים מוחלט. 9. „איש השיחים" בן לשבט מדרום מערב אפריקה; 10. מקום לאכסון תבואה (או חלק ממנה לפחות). 12. מין יתוש; 14. ריקוד איטי; 16. ישר דרך; 19. שם להקת הריקוד של רותי פורברג שהגיעה מגרמניה לסיבוב הופעות (2 מלים); 21. אור יקרות; 22. איי.קיו;

אנכי: 1. כינוי לזאטוט שעדיין אפו דולף; 2. כינוי לפחדן (שתי מלים); 3. טרי, צעיר וגמיש; 4. נווד (בלע"ז); 6. חסר, שלילי; 7. גלויים; 11. אשפה לחצים; 13. בתחום האפשרויות שלהם (שתי מלים); 14. מבטח, מקום מבוצר; 15. גל גדול; 17. פונה באלכסון וגולש במורד; 18. יורד משמים; 20. קליד;

אגוזן 195

אפקי: 1. עוזרת בית שאינה הגיינית במיוחד ובכלל מוכנה לעבוד רק בשעות הקטנות (8)(כ"מ); 5. מפלגה המשנה איכשהו (2); 8. גש לאגם, כך כנראה אומרים לילד לא נקי באירלנד(5); 9. בלטינית זה נגד, וזה גם נגד מויקים(5); 10. בנו של עלי נתון בכף ידי (4); 12. היכן אדור בקו המשווה?(6); 14. באמריקה הוא יוצא מן המנורה בצבע(6); 16. דומה לגוף מלבני בעיתון(4); 19. עפ"י אוליבר נורת' הצעיר בין צאצאי חדוגלים בשפע הדר, הוא האחראי לעיסקת הנשק (6,3); 21. שפות המתאימות לבהמה(3); 22. צמח החולה בשגעון ההפרזה? (7);

אנכי: 1. חלחול המזולים בחמר יבש (5); 2. ישוב במקום אורות (5); 3. כך סיים אלהים את מלאכת כיול היקום (4); 4. תיקון המידות באמצעות סרגל של מישהו אחר (2,4); 6. איזה גבר מקבל תשלום מזונות? (5); 7. ראשי תבות מסוד קיומה השונה מכך (6); 11. כסף הנעשה בחפזון (3); 13. בו נגמר קו יצור הנשק ביבשת הרחוקה (6); 14. מכונית שהוכנה בחשכה (4); 15. במצבה זה היא עלולה להטיל גורות (5); 17. הפשלה הידועה שכיום שמים בצד (5); 18. גנוז ונעלם אי אפשר למצוא אותו (4); 20. הסתובב ביער באופן חופשי (3)(כ"מ).

פתרונות

תשבץ 194

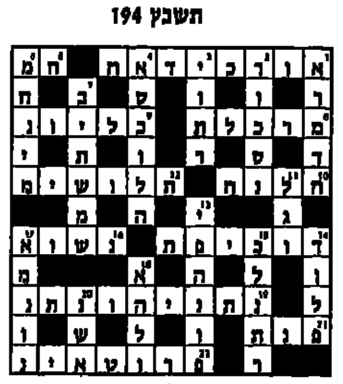

אגוזן 194

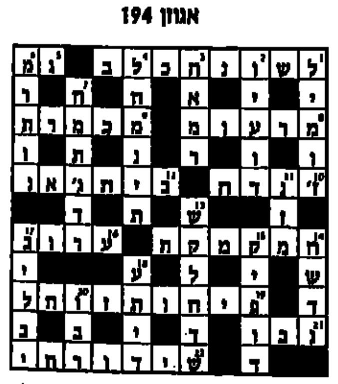

© אמיר בן אור

ברידג'

נקיון יסודי

תקופת הנקיון היסודי אצל בני עמנו היא במיוחד לפני פסח וראש השנה: מצחצחים, מבריקים, משליכים את כל החפצים המיותרים, ומשאירים רק את החכרחי. עם שיטה זו במחשבתנו, הרי שלעקרת־הבית הממוצעת יש כבר בסיס טוב למשחק הברידג'. הנקיון היסודי, עוזר רבות בביצוע החוזה כמו למשל ביד הבאה:

♠ K 9 7 6 4 2
♥ K
♦ K 7 3
♣ 8 6 4

♠ A
♥ J 10 9 7 4 2
♦ 10 8 6
♣ Q 10 9

♠ 3
♥ Q 8 6 5 2
♦ J 9 5 4 2
♣ A K

♠ Q J 10 8 5
♥ A
♦ A Q
♣ J 7 5 3 2

מחלק: דרום
פגיעים: מזרח מערב
ההכרזה:

דרום	מערב	צפון	מזרח
1 ספייד	—	4 ספייד	—
—	—		

מערב הוביל בנסיך הארט, הדומם נפתח, והכרוז רואה שעליו למסור... 4 לקיחות. עובדה כזו יכולה לדכא כרוזים רבים, אולם אלו שאינם מתייאשים, העתיד מאיר להם פנים. אמנם החגים עוד רחוקים, אבל הכרוז החליט שיתחיל בנקיון היסודי. הכרוז זכה באלוף הארט, המשיך באלוף דיאמונד, המלכה דיאמונד נלקחה עם המלך, ודיאמונד שלישי נחתך בידי הכרוז. בשלב זה „שחור לכרוז בעיניים, משום שהוא „ניקה" את הסדרות האדומות, וזה הזמן לשחק ספייד. מערב זוכה באלוף וברור לו שעליו לחזור בקלאב. מזרח זוכה באלוף ובמלך, ונותר רק עם הסדרות האדומות, הוא חוזר בהארט (או דיאמונד). הכרוז חותך בידו, משליך קלאב מהדומם, והחוזה מבוצע (כשבדומם נותרו קלפים בסידרת הספייד בלבד).

ארנונה שפאן

מתבחות הקולנוע

מסרטי אורסון וולס

● ז. זה זיוף – וולס על עצמו ועל יצירתו. סינמטק חיפה. יום א', 21.00.
● מר ארקדין – אחת מיצירות המופת האפלות של וולס. סינמטק חיפה, יום ג', 21.30.
● פאלסטף – סרט שנעשה בהשראת מחזותיו של שקספיר. סינמטק ים, יום ה', 19.00, סינמטק ת"א, יום א', 19.50.
● המשפט – גירסה כושלת לרומן של קפקא. סינמטק ים, יום ד', 21.30.

סרטי שבוע מולייר

התיאטרון הלאומי הבימה יקיים בין ה־25־29 באוגוסט את „שבוע מולייר" ובו יועלו הצגות ויוקרנו סרטים המבוססים על יצירותיו. בסינמטק בתל־אביב יוקרנו כבר השבוע אחדים מסרטים אלה:

● מולייר – סרט רחב יריעה שביימה הבמאית הצרפתיה אידאן מנושקין מייסדת „תיאטרון השמש" – על חייו של מולייר ולהקת השחקנים הנודדת שלו. סרט צבעוני ומקסים שנעשה במקור כסדרת טלויזיה בת ארבע שעות והוקרנה בטלויזיה הישראלית לפני כשנה. הסרט יוקרן בסינמטק ת"א בחלקים ביום ג' ב־19.00 וב־21.30.
● הקמצן – מחזהו של מולייר עובד לקולנוע כשאת התפקיד העסיסי של הרפגון הכילי הפראנואיד מגלם הקומיקאי הצרפתי העצבני לואי דה פינס. סינמטק ת"א, יום ד', 19.15.
● גם הוא באצילים – עיבוד קולנועי לסאטירה של מולייר. סינמטק ת"א, יום ד', 21.30.

סרטים אחרים

● חירושימה אהובתי – הפרק הראשון שביים אלן רנה בסדרה ארוכה של יצירות העוסקות בזכרון האנושי. סינמטק ים, יום ו', 19.00.
● אשה בחלון – „סרט אפל" מבריק שעשה פריץ לאנג בתקופה האמריקנית שלו. סינמטק ים, יום שבת, 20.30.
● החיה שבאדם – עיבוד חופשי של ז'אן רנואר לרומן מאת אמיל זולא. אחת הדרמות האנושיות המופלאות של רנואר שצולמה בשנת 1938 בצרפת. סינמטק ים, יום ו', 19.00.
● תשוקת אנוש – כעבור 16 שנה ביים רנואר גירסה אמריקנית ל„החיה שבאדם" כשניסה להתאים אותה לדרישות של מפיקי חב' קולומביה. סינמטק ים, יום ג', 21.30.
● האדם האחרון – יצירת המופת הוויזואלית של במאי הסרט האילם פ.ו. מורנאו. סינמטק ים, יום ה', 19.30.

לבירינט

למרות האנימציה עתירת הדמיון, המפיק האמריקני היוקרתי ג'ורג' לוקאס („מלחמת הכוכבים"), הבמאי המקורי ג'ים הנסון יוצרם של „החבובות" בנות האלמוות, התסריטאי הכושר טרי ג'ונס הזכור מחבורת „מונטי פייתון", וגם למרות הופעתה הרעננה של כוכבת הסרט הבתולית ג'ניפר קונלי בת ה־15, ובייחוד למרות הופעתו של הזמר דיוויד בואי בתפקיד המגוון בעל כנסיך אופל יפהפה הנפור קסם מוני משחת בטייטס הדוקים המעלימים את כל מה שחננו אלוהים – פנטסיה החדשה „לבירינט" היא כשלון קופתי ומעוור פיהוקים. עלילת הסרט היא משל באחרונה, משל חבוט על הפרידה מעולם הילדות והכניסה לעולם הבגרות המין, שעשתה מחית מאגדות ילדים קלאסיות שאיבדו את זהותן בסרט התנסוני. זה ושם אפשר לזהות את עקבותיהם של מוקום באר"ץ הפלאות", „הקוסם מארץ עוץ", „הפנטזיה הנרדמת", „עוץ לי גוץ לי", „מחולה" או „היפה והחיה". העיצוב מפגיש את „החבובות" הנפלאות עם אנימציה שכבר נראה בסרטי הפנטסיה „אגדה", „בחזרה לארץ עוץ" או „הסיפור שאינו נגמר". פריז, תל־אביב.

בית האמיצים

טוב

אישיותה הבימתית המהממת של לורי אנדרסון היא הסיבה העיקרית למה צריך לרוץ ולראות את „בית האמיצים". נכון שהמוסיקה שלה היא כבר לא אוונגרד, וגם האלמנטים הוויזואליים השזורים בקונצרט הם לא בדיוק מייצג, למרות שיש המתעקשים לקרוא להם ככה. אבל הסרט שצולם בבימויה בעת קונצרט שנתנה בניו־ג'רסי ביולי 85, הוא נפלא. אנדרסון במראה האנדרוגינוס שלה, בתנועותיה הזוויתיות הנשברות, עם החומור האירוני החד כתער וקולה הנהדר, ועם הרבה הברקות חזותיות – ושוב אסור להפסיד, במיוחד לא מי שמתעסק באמנויות הבמה. מוזיאון תל־אביב. הקרנות רק בשעה 21.00 ב„קולנוע קיץ" תחת כיפת השמיים.

סופרמן 4

„סופרמן" – כריסטופר ריב, חוזר למעלליו בפרק הרביעי של הסדרה הנצחית הפעם בהפקתם של גולן־גלובוס ובבימויו של הבמאי הוותיק סידני ג. פיורי. ריב היה הפעם שותף לכתיבת סיפור הסרט. עוד משתתפים: ג'ין הקמן („פעמיים במשך החיים"), מוריאל המינגווי („אבק כוכבים", „סטאר 80"), ג'ק סאו, מרק מק'קלור, וג'ון קריר. קולנוע „תל־אביב", ת"א.

משמאל: כריסטופר ריב, ג'ין הקמן ומרק פילו, בסרט „סופרמן 4"

קשה בחייו. אמו נספתה בטביעה, אביו השתיין ובעל רגשות האשם ממרר את חייו, ויש לו גם אחות חמודה בת 11 שמסרבת לאכול מאז מות האם. גם בבית־הספר מציקים להנרי (אריק בלסבואח) – נער מפותח היטב שמתקשה להביע במילים את מבוכותיו ותסכוליו – ובמיוחד נטפל אליו מורה תחרותי ורע לב. כדי לפרוק מתחי התבגרות טיפוסיים הנרי המרדן רץ, וגם משתתף בתחרות הריצה של הכפר. שכרון הנצחון המתוק כבר יעשה את השאר. משעמם. ביים: פרנסואה לה בוגזה. גורדון, ת"א.

קונצרט רוק של להקת הרוק „ראשים מדברים". שעה־ורבע נטו של הופעה מלהיבה עם סולן הלהקה האנרגטי והמאגנטי דייויד ביירן, המקפץ ועושה ג'וגינג על הבמה בזמן שהוא שר את הטקסטים המורכבים, האינטליגנטים והמתחוכמים שלו. דם הלך עם הסיגנון המינימליסטי־עכשווי של הלהקה וביים סרט רוק נקי ומאופק. לחובבי ביירן – חובה. בית לסין, ת"א.

נשק קטלני

מספיק

מל גיבסון, הכוכב האוס־טרלי יפה התואר, שב למ־סך כדי להרטיט לבבות נשיים במבע עיניו הכחולות והחודרות, ולשמש מופת של גבורה וגברות לגברברים קנאים. גיבסון עובד בעיקר בסרטים אוסטרליים ואת פרסומו קנה בסדרת „מקס הזועם" ובסרטים „גליפולי" ו„שנה בצל הסכנה" של פיטר וויר. „נשק קטלני" הוא סרטו השני באמריקה לאחר המלודרמה „הנהר" שם גילם איש משפחה מחוגן ומוסרי. עתה הוא חוזר למה שהוא יודע לעשות הכי טוב: הפגנת שרירים וגבריות בתפקיד קצין משטרה. לוס־אנג'לס, המפענח תעלומות רצח מורכות. השוטר השני בסרט הוא השחקן השחור והגברתן דני גלובר („סילברדו", „מקום בלב", „העדה"). שניהם אינדיווידואליסטים קשוחים, שקיבלו את „הכשרתם" בשדות הקרב של וויאטנם ובזמנם הפנוי מתחרים ביניהם על הוכחת מקצוענות ביריות למטרה. אך בעוד שמורטאו (גלובר) הוא אב משפחה מסור ושוטר מצטיין שאינו לוקח סיכונים בתומם, ריגס (גיבסון) הוא זאב בודד שסובל מדיכאון לאחר מות אשתו האהובה ומנסה להתאבד במשימות מסוכנות שהוא לוקח על עצמו. למרות סלידתם ההדדית ואלצים השניים לעבוד ביחד על פרשת סמים המובילה לכנופיית משע מאורגן. במהלך החקירות הם מתגיירים ומוכיחים שוב כי קלישאות חידודית הגבריות והחברות נגדיין

חיה וקיימת בבד האמריקני. הרבה אקשן משומש מתובל ברגעים סנטימנטליים המראים שגם גברים קשוחים יכולים לבכות. בסרטו של ריצ'ארד דונר שהשתתף בבימוי סרטי הרפתקאות „הגוניס", „סופרמן" ועוד. „אסתר" ת"א.

תעלולי השטן

מספיק

הקומיקאי בן ה־88 ג'ורג' ברנס שב לגלם את דמותו של אלוהים חביב כסבא מהבית השכן, בנעלי ניקרס וכומתת בייסבול, בקומדיה „תעלולי שטן". בשנות 77 גילם ברנס בפעם הראשונה את דמות אלוהים בקומדיה „הו, אלוהים!", אך ב„תעלולי השטן" נוספה לו עוד דמות עסיסית לגלם. ברנס היה לסיטרא אחרא ערמומי, אלגנטי, סימפטי ושובה־לב, ששום דבר אינו נסתר מעיניו הנבונות והיודעות־כל וכן, אלוהים־ברנס והשטן־ברנס משחקים בסרט פוקר על נפשו של מוסיקאי כושל. הסרט היה יכול להיות גירסה קומית לפאוסט שמכר את נפשו לשטן כדי להפוך לכוכב רוק מצליח, אלמלא העלילה שקעה באפטימיות דביקה ומתחסדת המשתדלת להידמות – ללא הצלחה – לסרטים נוסח האופטימיות המופרזת משנות ה־30 של הבמאי פרנק קאפרה, ובמיוחד לסרטו „אה, חחיים הנפלאים". בו הופיע אלוהים בחיי ג'יימס סטיוארט ומסר לו מסר אופטימי־דתי ואמונה מחודשת באחדות המשפחה האמריקנית. ניצבן קולנועית נוספת ומחוסרת כשרון מתבצעת בשמונה בת הפאקט הצעיר הולך לחפש את אלוהים בבגטייה ובבית־כנסת ומשאינו מוצא אותו שם הולך אפילו למטיף בודהיסטי תמהוני. מיותר לציין שאצל חדי אלן ב„חנה ואחיותיה" זה היה לאין ערוך יותר מצחיק ושנון. בתפקיד הזמר שמכר את נפשו לשטן תמורת הזוה והופעות של שבע שנים מופיע השחקן עזי זאום, ובתפקיד הנער בנגרו מופיעה רוקסן הארט. ביים: פאול בוגרט. בקולנוע „לב" בת"א.

יעל ישראל

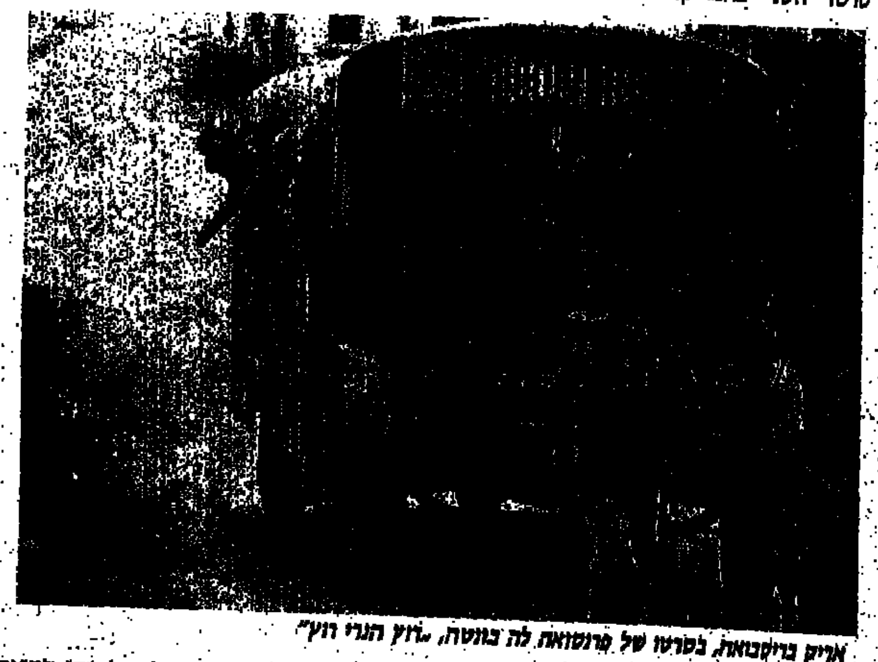

אריק בריסבואה, בסרטו של פרנסואה לה בוגזה, „רוץ הנרי רוץ"

עמי ותמי

האגדה המבעיתה של האחים גרים קיבלה עיבוד מקומי בהפקת גולן גלובוס. הילדים יו אלכד וניקולה סטפלטון מגלמים את עמי ותמי, המחוקנית קלוריס ליצמן היא המכשפה, ודיוויד סויר („פרובידנס") הוא האב מוג הלב. הסרט צולם בישראל, כמו שאר האגדות בסדרה, והוא דובר עברית. הקרנות יומיות, קולנוע „תל־אביב", ת"א.

רוץ הנרי רוץ

לא להתבלבל, חלילה, עם הרומן „רוץ שפן רוץ" של ג'ון אפדייק. בסך־הכל מדובר במלודרמה קודרת בטעם אמריקני גם העוסקת בנער מתבגר בקוויבק הצרפתית בתקופה

דקה לחצות

טוב

„הומאז'" לנגני הג'אז השחורים שמצאו מפלט בפריז בשנות ה־50 והביאו את בשורת הבי־בופ. הבמאי הצרפתי ברטראן טברנייה שאב לתסריטו מדמויותיהם של ענקי ג'אז שונים: צ'רלי פארקר, מיילס דייויס, דיוק אלינגטון, לסטר יאנג, ובעיקר בדמותו של מסותרן הג'אז באד פאוול. בשנות החמישים ניגן פאוול בפריז והיה לו מעריץ צרפתי בשם פרנסיס, שטיפל בהתקפי השיכרות שלו ותיעד את הופעותיו. בסרט קוראים לנגן דייל טרנר (דקסטר גורדון) והוא סקסופוניסט ולמעריצו קוראים פרנסואה, והסרט מתאר את הערצתו העיוורת של הצרפתי לגאון הג'אז ולחייו הטרגיים. הסרט משקף נאמנה את עולמם המיוסר של הנגנים, שביתם הוא מועדון ג'אז אפלולי ועשן ומנת חלקם בעולם היא בדידות, אלכוהול, מלונות סוג ד', והמוסיקה היא כל מה שיש להם. התקופה והנגנים הפכו מזמן לאגדה, וגם טברנייה לא מצליח להגביה מעל מחווה, אמנם אינטליגנטית, רגישה ואנושית, ומאוד נוסטלגית, מוקודת: מבט של הערצה גמורה למיתוס. אך כמו בסרטו „יום ראשון בכפר" גם כאן הוא מפליא בשחזור, סגנון ואווירה מלנכולית־דוקמנטית. כל קטעי הג'אז בסרט אותנטיים וצולמו עם נגנים ידועי שם ביניהם הרבי הנקוק וג'ון מקלפלין וכמובן עם הסקסופוניסט דקסטר גורדון בתפקיד הראשי. גורדון בן ה־62, אגדה בפני עצמו, גונב את ההמסך במשחק כריזמטי ואותנטי, עם קסם אישי מעורב בגוונים של עצב, הוא פשוט ענק, ומועמד הצוק לזכייה באוסקר לשחקן הטוב ביותר של השנה. בתפקיד קטנטן מופיע הבמאי האמריקני המהולל מרטין סקורסזי בתפקיד אמרגן נוירוטי. יוקרן בקולנוע „תכלת המחודש" ת"א.

הפסיקו להוות הגוונים

טוב

הבמאי ג'ונתן דמי („משחק מראה") הולך בדרכו של מרטין סקורסזה, שצילם בשנות השבעים את „הלהקה". דמי צילם בשנת 83 סרט הופעה

טובים

אני והחברה – חן, ת"א
בית האמיצים – מוזיאון ת"א
בשבע השעון – לב, ת"א
חנות קטנה ומטריפה – חן, ת"א
עד דיון – שחף, ת"א
משחק מראה – סיון, ת"א
מותו של סוכן – מוזיאון ת"א
מלו – לב, ת"א
מקס הזועם וכיפת הרעם – סינמה 2, ת"א
שם הוורד – צפון, ת"א

טובים מאוד
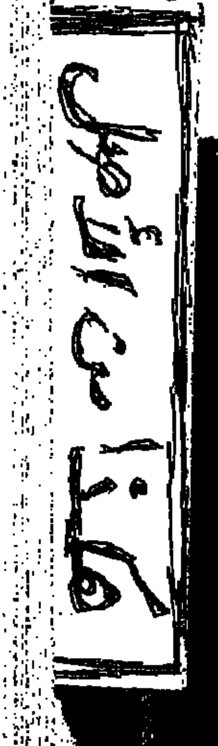
בלוז לחופש הגדול – גת, ת"א
החנות מעבר לפינה – תכלת, ת"א
גבעת החום – לב, ת"א